

HERMAN DE CROO. DE ONVERMOEIBARE VISIONAIR

EEN BIOGRAFIE

Walter Prevenier

Ondervoorzitter Liberaal Archief / Liberas

Herman De Croo een superintelligent wonderkind? Zo dachten zijn jezuïetenleraars in Mons ongetwijfeld over hem. Hij bezit van in zijn prille jeugd het talent om de essentie van nieuwe ontwikkelingen door te hebben, lang voor alle anderen. Die kwaliteit hielp hem talloze keren om op cruciale momenten juiste beslissingen te nemen. Ze vertoonde ook een keerzijde: ze zadelde hem op met het grote ongeduld om dat nieuwe doorzicht meteen publiek te formuleren, vaak een hele tijd alvorens de geesten van de tijdgenoten er rijp voor waren. Hij kreeg vaak geen gelijk, al had hij overschot van gelijk. Op korte termijn *deelde* hij dan ook meer dan eens in de brokken. Maar in het lange perspectief van de geschiedenis, *sub specie aeternitatis* zou Spinoza zeggen, siert deze ‘precociteit’ hem in niet geringe mate. Op termijn werden veel van zijn zogenaamde ‘voorbarige’ ideeën door hem of door anderen omgezet in politieke werkelijkheid: de verlenging van de pensioenleeftijd, het pleidooi voor een paarse regeringscoalitie, het idee dat een partijvoorzitter voor de ministers en voor de leden van zijn partij de externe tolk van de grondlijnen en de doelstellingen van de partij moet blijven.

In zijn uitlatingen over ideologie hield hij eraan zich te beperken tot de liberale essentie. In zijn overwinningstoespraak bij zijn verkiezing tot partijvoorzitter in 1995 vat hij het kernachtig samen: ‘Als liberaal kom ik voor waarden op waarover geen toegevingen mogelijk zijn. Vrijheid, een minimale maar krachtige staat, en verdraagzaamheid.’^{1 2}

Herman De Croo is een vat vol tegenstrijdigheden en paradoxen. Hij is de ultieme individualist. Maar tegelijk laaft hij zich elke dag dronken aan het frequenteren van al wie in zijn dichte of verre nabijheid durft te komen. Hij oogt, menen velen, als een aristocratische herenboer, verknocht aan zijn grond, maar hij aarzelt geen ogenblik om in talloze kroegen

1 We hanteren in deze bijdrage steeds verkorte referenties; voor de volledige vorm, zie de *Bibliografie* aan het eind van dit boekwerk.

2 Frans Verleyen, ‘Michelbeke’, in: Knack, 20 september 1995, p. 15; zie ook zijn eigen synthese: *Herman De Croo, Peut-on atteindre les sommets*, pp. 39-45.

van zuidelijk Vlaanderen vrienden en medeburgers eindeloos te trakteren op volkse Oudenaardse pinten.

Het moet een observator van zijn loopbaan fascineren te zien hoeveel eervolle politieke mandaten hem te beurt vielen, terwijl hij eigenlijk zijn hele leven tussen twee stoelen balanceerde.

VAN DE JEZUÏETEN IN MONS TOT HOOGLERAAR AAN DE VUB-ULB (1937-1964)

Herman De Croo werd geboren op 12 augustus 1937 in Opbrakel, en woonde zijn hele leven lang in het nabije landelijke Michelbeke. Zijn vader was landbouwer, maar wel een van de notabelen in het dorp, als ondernemer van een welvarende melkerij. De familie had al het comfort van een personenwagen, een Studebaker nog wel, en ze beschikte over een behoorlijk grote wijnkelder. De dorpse jeugd van Herman heeft een grondigere impact gehad op zijn denken en handelen dan men zou vermoeden. Het waren gelukkige jaren, en van de oorlog had hij uiteindelijk weinig hinder. Hij gaat er prat op dat hij in zijn kinderjaren geravot heeft in de Michelbeekse weiden en straatjes met de kinderen van arbeiders en arme boeren. En dat hij op de trein naar het college in Mons niet in eerste maar in derde klas reisde, op houten banken samen met Vlaamse gastarbeiders, mijnwerkers, op weg naar hun job in Wallonië. Kort na de Wereldoorlog ging hij geregeld op zondag met zijn ouders op ziekenbezoek in sanatoria, bij mijnwerkers uit zijn regio die getroffen waren door koolsteenziekte. Die sociale contacten met de merkwaardige ambivalentie van twee werelden hebben hem ongetwijfeld levenslang getekend, en mogen verantwoordelijk geacht worden voor zijn allerpersoonlijkste invulling van het sociaalliberalisme. In het weekend genoot hij overwegend van gesprekken met volksmensen in het Brakels dialect, in de wekdagen voerde hij dialogen op hoog niveau in uiteenlopende talen met beroemdheden, met zeer belangrijke en met minder belangrijke politici, kunstenaars en universitaires. Herman De Croo was de eerste in zijn familie die naar de universiteit ging. Zijn ouders hadden Franstalig middelbaar onderwijs doorlopen in colleges van de regio. Met hun tweetaligheid, en zelfs noties van Latijn, hadden ze een zekere status in het dorp. Veel van zijn familieleden hadden zich bij herhaling geëngageerd in lokale bestuursfuncties. Een van hen, de erudiete Jean Baptiste De Croo, was vijfmaal naar het Heilig Land gereisd en had zich zelfs in de jaren 1860 laten inlijven bij de zoeaven om de Pauselijke Staat te helpen verdedigen.

Opvoeding en onderwijs van Herman De Croo lijken één grote paradox, maar ook die schijn bedriegt. Herman ging aanvankelijk naar de lagere school in Michelbeke, maar toen hij tien werd, vond meester Guido dat hij hem niets meer kon bijbrengen. Vader De Croo besliste dan maar om zijn tienjarige zoon, na een jaar voorbereiding, op internaat naar een

college te sturen, en wel naar een 'goede', behoorlijk elitaire school, naar de Grieks-Latijnse humaniora van het jezuïetencollege Saint-Stanislas in Mons (Bergen), waar ook zijn kennis van het Frans zou worden bijgeschaafd, en waar discipline hoog scoorde. Hij was er een uitstekende leerling tussen 1950 en 1956. Het mag wat verbazen voor mensen van liberalen huize, maar zoals vrijwel alom op het Vlaamse platteland was Herman gedoopt en in zijn prille jeugd katholiek opgevoed. Zijn vader was gedoopt en werd katholiek begraven. In de kerk van Michelbeke hangen drie glasramen met de naam De Croo. Hermans kinderen werden niet meer gedoopt. De overstap naar het katholieke college was op dat vlak dus niet zo groot. Hij bleef in een katholieke omgeving, maar het rigide college, met zijn telgen uit de stedelijke burgerij, vormde sociologisch een fundamenteel contrast met zijn vroegere dorpschooltje. Bij de aanvang in het katholieke college was de twaalfjarige jongeman nog stellig gelovig, op zijn minst naar de vorm. In 2005, terugblikkend op die periode, verklapt hij evenwel dat hij niet lang daarna zijn geloof al kwijtgeraakt was, zelfs toen hij nog misdienaar was, ook al behaalde hij in Mons de eerste prijs voor godsdienst. Hij kwam immers niet uit de contradicties tussen de evangelieteksten over hemel en hel en zijn eigen rationele analyses. Herman was een voortreffelijke leerling, meestal *primus inter pares*, tot begrijpelijke jaloersheid van de ouders van zijn klasgenoten, burgers van stand in Mons, die maar niet begrepen dat een jongetje uit een godvergeten dorp in Vlaanderen het beter deed dan hun eigen kinderen. Herman had ook literair talent, en behaalde een prijs in het tijdschrift van het katholiek onderwijs in Wallonië, *Le blé qui lève*, voor een essay over een gedicht van een leerling uit het college in Herne, André Damseaux die later, net als Herman, liberaal minister van Onderwijs werd, en met wie hij in zijn jeugdige overmoed *Lettres 55 (Revue littéraire)* oprichtte, waarvoor hij correspondeerde met Charles Trenet. Dat laatste charmeert me bijzonder omdat, rond dezelfde tijd, een van mijn aller-eerste publicaties in het schooltijdschrift van mijn atheneum in Eeklo ook aan Trenet was gewijd, nadat ik hem in de Gentse Veldstraat had zien optreden.

Aan het eind van zijn middelbaar, in 1956, moet Herman zijn leraars en medeleerlingen in Mons wel erg verbouwereerd hebben door te kiezen voor studies aan de vrijzinnige Université Libre de Bruxelles. Twee dagen voor de proclamatie van zijn eindexamens had een medestudent dit 'geheim' plan verklapt aan de directeur. Die paste meteen, wegens *attitude anti-religieuse*, de sanctie van uitsluiting uit de school toe, ook al was Herman de primus van zijn klas. De latere advocaat verdedigde zich echter met veel brio, en met het snoeiharde argument dat het schoolreglement dergelijke casus niet voorzag. De herroeping van de uitsluiting kan echter ook wel uitgelegd worden als een blijk van opportunisme vanwege de directeur: men had de jonge primus toen immers absoluut nodig als organist en als hoofdrol in het schooltoneel. De Croo is later steeds erg positief gebleven over zijn jaren in Saint-Stanislas, en getuigde dat de jezuïeten hem niet enkel veel discipline bijbrachten, maar dat ze hem alle knepen van het leiderschap hebben geleerd.

Dit dubbel ideologisch traject in zijn jeugdijaren heeft de denkwereld en de gedragspatronen van de politicus fundamenteel getekend. Het bracht hem een stevige zin voor relativering bij. Na de episode Mons werd hij compleet onkerkelijk. Maar hij hield aan zijn jezuïetentijd een hoge dosis tolerantie tegenover Kerk en geloof over, en hij heeft zich nooit afgezet tegen zijn opvoeding in het Waalse college. De confrontatie met het vrije denken aan de Brusselse universiteit, een explosie van ontdekkingen, gaf zonder twijfel een definitieve wending aan zijn leven. Ze heeft zijn ideologische horizon in een definitieve plooi gelegd. Hij is er voor het leven vrijdenker en volbloed humanist geworden, die zich met al zijn krachten hartstochtelijk afzette tegen elke inperking van de rechten van het individu en van de privacy, tegen alles wat aanschurkt bij fascisme en extreemrechts. Vrijmetselaar is hij nooit willen worden. Zijn adagium ter zake luidde: 'Je n'ai pas quitté l'église pour une chapelle.' Hij beweert geen godsbesef te bezitten, maar hij beseft ook dat het moeilijker is correct te leven zonder het alibi van de godsdienst. De vrijzinnigheid van De Croo bewaarde steeds een allerpersoonlijkste dimensie. Zo getuigde hij, later, dat hij in april 1990 slechts 'met de nodige aarzeling voor de versoepeling van de abortuswet gestemd' had.³ En bij de wet over holebi-adoptie van kinderen heeft hij zich onthouden.⁴

In de taalgevoeligheden van Herman De Croo schuilen heel wat paradoxen. Zijn moedertaal was Nederlands. Hij werd geboren in een oer-Vlaams dorp, waar iedereen met hem Brakels sprak. Maar hij heeft zijn volledig middelbaar en hoger onderwijs in het Frans genoten. Tijdens zijn hele Waalse collegetijd vertoefde hij negen maanden bij Franstalige vriendjes, in de vakanties echter drie maanden bij de Nederlandstalige Brakelse jeugd. Aan de ULB was het opnieuw Frans. Na zijn huwelijk op 16 september 1961 werden in het gezin De Croo beide talen gehanteerd, onder meer doordat zijn echtgenote, Françoise Desguin (° 9 oktober 1939) uit een befaamde Antwerpse Franstalige familie stamde, met een studieverleden in Frankrijk, en met stevige roots in de liberale politieke gemeenschap. Hun beider kinderen, Alexander (° 3 november 1975) en Ariane (° 21 september 1978) genoten exclusief Nederlandstalig onderwijs. Hermans persoonlijk perfect bilinguïsme (hij droomt in beide talen) bezorgde hem een heel bijzondere plek in het Belgische politieke bestel, als schakelfiguur tussen politici ten noorden en ten zuiden van de taalgrens. Hij sprong heel creatief om met zijn talenkennis, en construeerde een allerpersoonlijkste variant op het Nederlands, doorspekt met neologismen, beeldspraken en metaforen, die geleidelijk 'decrooïsmen' zijn gaan heten, en waaraan hij trouwens een heel boek heeft gewijd.

Zijn passage in de Faculteit Rechten van de ULB ging niet onopgemerkt voorbij. De Croo engageerde zich meteen politiek, en was van 1957 tot 1961 voorzitter van de liberale studenten aan de ULB-VUB, en zo kwam hij reeds *ex officio* in 1958 in het partijbureau van

³ Herman De Croo, *De wereld volgens Herman De Croo*, p. 239.

⁴ Herman De Croo, *De Croo met twee nullen*, p. 42.

de Liberale Partij, zonder stemrecht evenwel. Van dan af werd het (nog unitaire) liberale hoofdkwartier in de Napelsstraat 39 voor vele jaren een vertrouwde biotoop. Welbespraakt als hij was, bracht hij het in 1963 tot nationaal voorzitter van het Nationaal Jeugdverbond voor Vrijheid en Vooruitgang. In die fase stichtte hij het tijdschrift *Horizon*, waarin hij steeds zijn liberale standpunten kwijt kon. In 1963 richtte hij de Liberale Federatie voor Jeugdhuizen op. En in 1964, met de hulp van de Nationale Bond der Liberale Mutualiteitsfederaties van België, stichtte hij het Nationaal Verbond van de Jonge PVV Mutualisten. Die nieuwe beweging nam meteen het initiatief voor de vorming van monitoren voor de vakantiekolonies en voor de organisatie van culturele reizen naar Tunesië, Frankrijk, Joegoslavië en Engeland. Van 1966 tot 1971 fungeerde De Croo als een van de drie nationale secretarissen, samen met een Waalse en een Brusselse collega, van de nog unitaire liberale partij (PVV-PLP). Van 1964 tot 1968 was deze bezige bij afgevaardigde van het liberaal syndicaat van het wetenschappelijk personeel aan de ULB en VUB. De Croo smeedde tijdens zijn studietijd aan de ULB een aantal merkwaardige vriendschappen, onder andere met Willy Claes, en met de latere Congolese minister Justin Bomboko. Als voorzitter van de liberale studenten inviteerde hij voor een lezing de later beroemd en berucht geworden Patrice Lumumba, maar toen voorzitter van de liberale studenten in Kisangani.

Hij promoveerde op 1 juli 1961 tot doctor in de rechten, en behaalde grote onderscheiding in elk van de vijf studie jaren, evenals in de bijkomende opleiding, de tweejarige kandidatuur politieke wetenschappen in 1959. De briljante studax viel zijn professoren op als een natuurtalent en een harde werker. Niettemin verwaarloosde hij nimmer het studentikoze, en bracht het zelfs tot *roi des bleus*, een *nomen* dat spoedig een *omen* is geworden. Cruciaal voor zijn later kosmopolitisch perspectief waren de aanmoedigingen van zijn lesgevers om verder te studeren in het buitenland. In 1960 bezorgden ze hem een beurs van de 'Transporteurs belges au Congo', die jammer genoeg niet kon doorgaan wegens de politieke instabiliteit in die regio. In 1965 behaalde hij een niet minder interessante beurs van de British Council om zich in Londen in te werken in het Engels parlementair systeem.

In het licht van zijn internationaal netwerk was het verkrijgen van een Fulbright beurs nog veel belangrijker, waarmee hij van september 1961 tot augustus 1962 kon gaan studeren aan de befaamde Law School van de universiteit van Chicago. Hij deed de overtocht, vanaf 27 september, nog heel ouderwets met een pakketboot vanuit Le Havre, maar ook heel romantisch want samen met Françoise Desguin, met wie hij luttele dagen voordien, op 16 september 1961, in Gent in het huwelijk was getreden. Herman bracht het in Chicago tot *teaching fellow and instructor*, en doceerde er over vergelijkend recht tussen de Franse en Amerikaanse rechtssystemen. Over zijn Amerikaans verblijf schreef hij nadien stukjes in het studententijdschrift *La penne bleue*, en in het lokale liberale blad *Volksvrijheid*. De confrontatie met de fel van de Europese afwijkende beleidsstrategieën van de Amerikaanse

universiteiten, met de nadruk op competitie en op meritocratie, heeft hem ongetwijfeld geïnspireerd toen hij als minister van Onderwijs in 1974 bevoegd werd voor de Belgische universiteiten.

Van 1963 tot 1968 was hij assistent, als opvolger van François Perin, bij de meest befaamde van zijn lesgevers, professor Walter J. Ganshof Van der Meersch, tevens procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, en werd hij tegelijk onderzoeker aan het Centre interuniversitaire de droit public. In die wetenschappelijk vruchtbare episode, mede gewapend door zijn buitenlandse studietijd, publiceerde hij twee lijvige studies over de juridische spelregels en de werking van het Belgisch parlement.⁵ De centrale these luidt hier dat de parlementaire arbeid zich niet beperkt tot geschreven wetgeving en juridische procedures, en dat tal van andere mechanismen en rituelen onder ogen moeten worden genomen: de parlementaire commissies, de politieke verbintenissen afgesloten buiten de regering om, de vertrouwensstemmingen, de voorlichtingstechnieken. Een van die instrumenten had hij trouwens reeds geanalyseerd in een studie van 1963 over de parlementaire commissie voor Europese Zaken.⁶ In 1965-1967 volgden kritische analyses van de discussies rond de mogelijke herziening van de grondwet, en het vastleggen van voor herziening vatbare grondwetsartikels, in de jaren 1961-1965.⁷ Op verzoek van een van zijn hoogleraren aan de Universiteit van Chicago, Max Rheinstein, expert in het vergelijkend recht, publiceerde hij in 1964 een diepgaande analyse van de impact van de Anglo-Amerikaanse ‘trust’ op het erfrecht in België en Frankrijk.⁸

Een universitaire loopbaan lag in 1968 dan ook voor het grijpen. In 1967 werd De Croo part-time docent aan de ULB-VUB voor de cursus *Inleiding tot het recht der Common Law landen*. Na de ontdubbeling van die Brusselse instelling werd hij in 1973 buitengewoon hoogleeraar aan de Vrije Universiteit Brussel, in 1986 gewoon hoogleraar, tot aan zijn emeritaat in 2005, meer bepaald met een cursus *Introduction in Civil Law* in het Program of International Legal Cooperation.

Hoewel zijn politieke taken en verplichtingen vanaf 1968 het overgrote deel van zijn tijd opslochten, bleef hij wetenschappelijk actief, uiteraard als lesgever, maar ook met publicaties en congressen. In 1970 publiceerde hij bij het Law Research Centre van de Universiteit van Ottawa een lijvige studie, waarin hij stelt dat de studie van het vergelijkend recht uitermate nuttig is om het nationale rechtssysteem te begrijpen en te verbeteren, maar zeker

⁵ Herman De Croo, *Parlement et gouvernement, Bruxelles, 1965*; Idem, *Het Parlement aan het werk, Brussel, 1966*.

⁶ Herman De Croo, *De commissie voor de Europese zaken*, pp. 529-538; Emile Toebosch, *Parlementen en reglementen*, pp. 112-115.

⁷ Herman De Croo, *De wording van een grondwetsherziening*, kol. 1729-1758; Idem, *Vers une nouvelle révision constitutionnelle*, pp. 181-189; Idem, *De problematiek van een grondwetsherziening*, pp. 328-335; Idem, *Le Parlement belge*, pp. 507-533.

⁸ Herman De Croo, *L'incidence du Trust Anglo-Américain*, pp. 82-130.

als instrument voor het creëren en toepassen van het internationaal privaot en publiek recht. Zijn sinds 1961 opgebouwd Amerikaans netwerk bracht hem ertoe, als voorzitter van de liberale jongeren, jongeren uit zes Europese landen mee te nemen voor een congres in de Verenigde Staten, waaraan ook Robert Kennedy deelnam. In juli 1974 nam hij in Harvard deel aan een *Seminar for International Affairs* van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken prof. Henry Kissinger over diens theorie van de nuttige nucleaire afschrikking, via graduele nucleaire repliek in plaats van via massale represailles. Ook later bleef De Croo bij herhaling lezingen geven in de Verenigde Staten, en in tal van andere landen, over luchtvaartproblemen en over het NATO-beleid.

De universitaire episode van De Croo liet niettemin duidelijke effecten na in zijn latere loopbaan. Zijn expertise inzake internationaal recht en inzake staatsvormingen en de werking van het parlement kwam hem als politicus, die zes grondwetsherzieningen maakte en meestemde, goed van pas. Ze kleurde elk van zijn interventies in de Kamer, en ze vestigde van meet af aan zijn reputatie als bekwaam parlements lid, met kennis van juridische kluwens en staatszaken, met name in een belangwekkende toespraak in de Kamer in 1970 (zie verder). Het blijft dan ook opmerkenswaardig dat hij, met al zijn expertise, in de talloze discussies in het parlement rond de aanpassingen van de Belgische Staat na 1970, zo weinig is tussengekomen. Zijn ministerschappen beperkten wellicht zijn slagkracht in deze materie. Of is er een diepere, mentale achtergrond? Ik vraag me af of zijn grote empathie met de unitaire Belgische Staat geen psychologische rem is geweest.

Tijdens zijn Amerikaanse verblijven was ook zijn interesse in en kennis van de Afrikaanse rechtssituaties opgevallen. Toen de Amerikaanse Peace Corps opgestart werden op initiatief van Robert Sargent Shriver, schoonbroer van de Kennedy's, nodigde deze in 1961 Herman De Croo uit om juridisch directeur te worden voor de niche van de Afrikaanse-Europese rechtssystemen. De Croo moest het afslaan, omdat hij toen terug naar België moest om er zijn legerdienst te verrichten. De Croo's wetenschappelijke en algemene interesse voor Afrika kreeg veel later nog nadrukkelijker gestalte in het kader van het Belgisch Referentiecentrum voor de Expertise over Centraal-Afrika / Centre belge de référence pour l'expertise sur l'Afrique Centrale (E-CA/CRE-AC), dat De Croo op 28 november 2006 heeft opgericht, en waarvan hij van 2007 tot op heden voorzitter is.

Het in 1961 behaalde doctoraat in de rechtswetenschappen liet Herman De Croo toe zich op 1 september 1961 in te schrijven aan de balie te Oudenaarde, een statuut dat nog steeds het zijne is. De politieke microbe die al duidelijk aanwezig was in zijn ULB-jaren bezorgde de levensloop van De Croo zijn definitieve plooi in 1964 toen hij gemeenteraadslid en burgemeester werd van zijn woonplaats Michelbeke, en in 1968 toen hij volksvertegenwoordiger werd.

DE AANZET TOT EEN LANGE POLITIEKE LOOPBAAN (1964-1974)

Verklaringen voor ambitie en succes

Herman De Croo is op vele terreinen getalenteerd, begaafd met een dusdanig ontwikkeld IQ en EQ dat hij zich in vrijwel alle professionele richtingen had kunnen wagen. Met zijn achtergrond en zijn opleiding kon hij alle kanten op. Hij kon moeiteloos dromen van een leven als achtenswaardig hoogleraar, of als herenboer, of als succesvolle zakenman. Er moet een uitleg zijn waarom hij opteerde voor de moeilijkste keuze, die van een politieke carrière, en dan nog wel een waaraan geen einde schijnt te komen.

Voor de hand ligt de factor dat politiek bedrijven traditie was in de familie De Croo. Haar leden vertoefden al eeuwenlang, wellicht sinds circa 1500 in Michelbeke. Menigeeen vervulde sociaal en politiek nuttige functies. Bij de recente figuren fungeerde Hermans grootoom, Constant De Croo, als burgemeester van Michelbeke van 1934 tot 1941; Alphons De Croo (° 17 november 1902 – † 19 september 1987), vader van Herman, volgde Constant op als burgemeester van 1941 tot 1944, en opnieuw van september 1947 tot eind 1952. Zeven leden van het geslacht De Croo hebben ooit de functie van burgemeester of schepen bekleed. Het was een kleine vertrouwde wereld. Vrijwel allen woonden ze in dezelfde dorpsstraat. Hermans zoon, Alexander, woont vandaag nog steeds in het huis van zijn betovergrootvader, Constant, die in 1864 overleed na een stom ongeval met zijn paard.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 11 oktober 1964 werd Herman verkozen, en meteen door de gemeenteraad voorgesteld als burgemeester, met zijn 27 jaar een van de jongste ooit. Hij werd burgemeester op 12 januari 1965 en werd toen triomfantelijk in het dorp rondgereden in een occasiewagen, waarvan een bevriende garagist het dak had afgezaagd. Een van de eerste maatregelen die hij als burgervader nam, was de afschaffing van het sluitingsuur van de herbergen in het dorp. Het was een duidelijk liberaal statement, dat recht deed wedervaren aan de individuele keuze van de burger. Het was ook gericht tegen de bemoeizucht van de overheid, en het lag dwars op wat De Croo bestempelde als 'het neo-preuts Victoriaans conformisme'. Nadien was hij actief met het renoveren van de woonkernen en dorpsgebouwen, en vertolkte hij reeds heel vroeg, in 1968, baanbrekende ideeën over de wenselijkheid van slechts beperkte bezetting van de bouwgronden.

Het lokaal burgemeesterschap was het begin van een eindeloos politiek avontuur. De Croo bleef burgemeester tot aan de kleine fusie in 1970 van Michelbeke met een aantal vooral katholieke dorpen. In de nieuwe fusiegemeente Brakel kwam dan ook een CVP'er aan het roer. De Croo was helemaal niet gelukkig met deze fusieoperatie. Bij de discussies over de volgende fusies in het parlement, in 1976, kon hij het wel gedaan krijgen dat de grenzen van de vroegere deelgemeenten herkenbaar bleven, en meer bepaald op de verkeersborden

geëxpliciteerd werden. Het was een symptoom van zijn gehechtheid aan de mensen van zijn jeugd. Voor de verkiezingen in Brakel in 1976 maakte De Croo kiesafspraken met de BSP, en in 1977 werd een socialist burgemeester en De Croo eerste schepen (tot 1982). Na de succesvolle verkiezingen van 8 oktober 2000 werd hij op 31 december 2000 burgemeester van Brakel, tot hij op 2 januari 2013, na de verkiezingen van 14 oktober 2012, plaats ruimde voor zijn zoon Alexander, die sindsdien burgemeester is.

Na het lokaal succes van 1964 kon niets het politieke virus bij Herman De Croo inperken. In 1965 stond hij voor het eerst op de Kamerlijst voor het arrondissement Oudenaarde, zij het slechts als plaatsvervanger. Drie jaar later, op 31 maart 1968, werd hij als lijsttrekker verkozen tot volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Oudenaarde. Op 23 april legde hij de eed af in het parlement, en vandaag, vijftig jaar later, is hij nog steeds parlementslid. De oeverloze ambitie die daarvoor nodig is, smeekt om een verklaring. Zoals bij elke politicus, mogen we vermoeden dat ook voor Herman het vooruitzicht om via deze weg uit te groeien tot een alom gerespecteerde en invloedrijke burger van stand, een onweerstaanbare charme uitstraalde. 'Eerste burger van het land' werd het uiteindelijk. Er was echter meer aan de hand. Elke politicus van betekenis is een wereldverbeteraar. Al verliep dat aanvankelijk binnen de bescheiden context van de Vlaamse Ardennen, het is en blijft een nobele doelstelling. De Croo omschreef het zelf ooit als 'verontwaardiging over onrecht dat mensen overvalt'. Om in de politiek te gaan, moet je van mensen houden, dacht hij stellig. Medemensen overtuigen van een liberaal maatschappijproject, waarin je hartstochtelijk gelooft, en waartoe je gekomen bent na lange, rijpe reflecties, is een heel menselijke drijfveer. Om dit te kunnen bereiken, moest De Croo zichzelf in een machtspositie zien te brengen: in kleine stapjes, van dorpsburgemeester tot volksvertegenwoordiger, tot minister, tot partijvoorzitter, tot voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Het is des mensen dat Herman De Croo zichtbaar genoten heeft van zijn statuut van betrouwbare coach en biechtvader voor zoveel jongere en oudere politici in zijn partij. Vijftig jaar vertoeven in die rol moet hem vrijwel immuun gemaakt hebben voor banale vormen van ijdelheid, niet voor begrijpelijke trots. Ongevoelig voor verdiende lof was hij allerminst. Wanneer zijn confraters hem in 2007, bij zijn afscheid als voorzitter van de Kamer met een lange staande ovatie beloonden, was hij oprecht diep ontroerd, en werden zijn ogen vochtig.

Om die hoge posities te bereiken en te handhaven, moest hij wel een trouwe achterban uitbouwen van sympathisanten die bereid waren voor hem te blijven stemmen in goede en kwade dagen. Ik kan me niet indenken dat Herman De Croo deze dagdagelijkse inzet vijftig jaar zou hebben volgehouden, indien hij niet met volle teugen had genoten van de schouderklopjes van medestanders, indien hij niet verslaafd was geweest aan de euforie van het oogcontact met tienduizenden streekgenoten, die hij telkens opnieuw moest

zien te verleiden met zijn liberale boodschap tijdens ontelbare recepties, barbecues, huwelijksfeesten, politieke meetings en culturele events. Hij is terecht fier op zijn tomeloos ontwikkelde empathie, om zich in te leven in de kleine en de grote problemen waarmee streekgenoten bij hem kwamen aankloppen op zijn nagenoeg dagelijkse zitdagen. De loyaliteit aan zijn Zuid-Oost-Vlaamse roots is totaal. Het moge blijken uit het afwimpelen van twee uitnodigingen om te verhuizen naar de Brusselse regio. In 1968 vroeg Omer Vanaudenhove als partijvoorzitter hem op een Brusselse lijst te willen fungeren, met het argument dat hij als tweetalige voorzitter van de Liberale Jongeren een perfecte kandidaat zou zijn. In 1974 vroeg premier Leo Tindemans hem om zijn ministerschap van Nationale Opvoeding te combineren met een Brussels staatssecretariaat, wat technisch perfect mogelijk was. Tweemaal weigerde De Croo, en hij vertolkte deze loyaliteit met de woorden: 'il faut être de quelque part', 'mijn streek, c'est ma maîtresse', en met een knipoog naar Tip O'Neill, voorzitter van het Amerikaans parlement, 'all politics is local'. Zo dacht zijn vader al, want die had de jonge Herman samen met de zoon van de plaatselijke veldwachter naar het dorpschooltje van Michelbeke gestuurd, omdat het schooltje anders niet had kunnen blijven bestaan.

Een mondige snotneus in de Kamer van Volksvertegenwoordigers [1968-1974]

De uitdrukking snotneus komt van hemzelf. Toen hij in 1968, met 71 nieuwelingen op 212 Kamerleden, op één na de jongste, zijn intrede deed in het parlement, werden die 71 jonge turken inderdaad door de oude garde gepercipieerd als snotneuzen. In 1968 was niet enkel in het parlement, maar ook in menige universiteit, van Berkeley tot Parijs, en uiteindelijk in de brede samenleving, de clash te zien tussen de generaties. Herman De Croo waagde het toen, wellicht als eerste, dasloos, met een modieus colletje, in het halfrond te verschijnen, maar kreeg prompt een felle reprimande vanwege Kamervoorzitter Achille Van Acker. Samen met Willy Claes en Charles-Ferdinand Nothomb richtte De Croo toen, als wederwoord, de club van de min-35-jarigen op, iconoclasten die in het plechtige halfrond hun rechten en hun ambities wilden doen gelden. Reeds snel haalde Herman De Croo dan ook zijn gram. Het eerste wetsvoorstel dat hij met Claes en Nothomb als jong kamerlid indiende, betrof het verlagen van de kiesleeftijd van 21 naar 18 jaar, althans voor de gemeentelijke en de provinciale verkiezingen.

In het parlementair jaar 1968-1969 kwam De Croo in het geweer tegen de minister van Buitenlandse Zaken die, volgens hem, ten onrechte namens België voorbehoud had aangekend tegen het in 1953 in New York gesloten verdrag over de politieke rechten van de vrouw. Beide vorige initiatieven zijn symptomatisch voor de emancipatorische bekommernissen van Herman De Croo. In dezelfde logica ontpopte hij zich in 1968, tijdens de viering in het parlement van 20 jaar vrouwenstemrecht, als de vertegenwoordiger van het volk die

het felst van leer trok tegen de voor vrouwen discriminerende bepalingen in de wet van 19 maart 1964, bepalingen die nog steeds morele en fysieke risico's voor vrouwen impliceerden. Die emancipatieproblematiek liet hem nooit meer los. In mei 1971 publiceerde hij een brochure met tal van progressieve uitspraken: 'de gelijkheid van man en vrouw is een van de meest tastbare werkelijkheden van onze eeuw', 'abortus moet gelegaliseerd worden', 'de rivaliteit tussen het vrije en het officieel onderwijs is anachronistisch'. Met deze bedenkingen, evenals met zijn pleidooi voor de gelijkschakeling van de Europese diploma's, en zijn voorspelling dat het nationalisme in Europa overbodig zou worden doordat talloze beslissingen op supranationaal niveau zouden geschieden, had De Croo in 1971 nog maar eens te vroeg gelijk, maar visionair waren zijn uitspraken zeker.⁹

Herman De Croo wist echter als geen ander dat een parlementslid nooit zijn eigen regio mag vergeten of verwaarlozen. Een van zijn vroege interpellaties in de Kamer, op 26 juni 1969, aan de minister van Openbare Werken, betrof zijn verzet tegen de bouw van een nieuwe brug over de Schelde in Oudenaarde, op korte afstand van de bestaande, die de plaatselijke middenstand groot nadeel zou berokkenen, en bovendien het verkeer in de binnenstad volkomen in de war zou sturen.

De Croo's definitieve politieke doorbraak, en zijn levenslange reputatie van onverbidde-lijke orator, voor wie het stil wordt in het halfroond, werden naar mijn oordeel twee jaar na zijn intrede gevestigd, en wel tijdens een merkwaardige redevoering uitgesproken in de Kamer op 24 juni 1970. Stil werd het toen echter allerminst. Het betoog werd constant onderbroken door geveiseerde tegenstrevers. De redevoering vond plaats in het hart van de storm van de heftige debatten van een staats hervorming waarin de grenzen van de Brusselse regio centraal stonden. De Franstalige liberaal Georges Mundeleer en de FDF'er Lucien Outers verdedigden toen op arrogante toon de uitbreiding van Brussel van 19 tot 26 gemeenten. De Croo hield zijn vernietigend tegenbetoog in het Frans, opdat zijn Franstalige tegenspelers geen enkel excuus zouden hebben om zijn juridisch onderbouwde toespraak en zijn ideologische argumentatie niet te begrijpen. Hij hanteerde graag het fleuret van het sarcasme: 'La pénurie de vos arguments, et votre manque de réalisme.'¹⁰ Een gevaarlijke tegenstrever was hij zonder twijfel. De expertise van zijn eigen wetenschappelijk onderzoek aan de rechtsfaculteit van de ULB, zijn referenties naar zijn eigen erudiete studies over staats hervorming en parlementaire procedure, verleenden hem in deze materie cruciale autoriteit. Zijn liberale Franstalige confrater Mundeleer joeg hij genadeloos de gordijnen in, door diens redenering ironisch te counteren met ideologische motieven van liberale makelij, rond de noties van persoonlijke vrijheid, rechten van het individu, gelijkheid van alle burgers. Hij waarschuwde de Franstaligen in glasheldere bewoordingen

⁹ Herman De Croo, *Horizon. Bedenkingen* (samen met Guy Fenaux en Edouard Klein).

¹⁰ Herman De Croo, *Redevoering van de heer De Croo*, Brussel, 1970, p. 11.

dat hun onredelijke eisen over Brussel de Vlaamse demografische, economische en sociologische meerderheid ertoe zouden kunnen brengen de 50/50 pariteit, die een toegeving aan Vlaamse zijde is, in vraag te stellen, en dat hun uitdagende voorstellen de solidariteit binnen de Belgische context, die voor hen van vitaal belang was, zouden kunnen opblazen.¹¹ Een onhandige reactie van Roland Gillet inspireerde De Croo tot het voor een jong parlementslid vrij gewaagd ironisch statement dat Gillet en de Brusselse francofonen kennelijk uitsluitend gedreven werden door plat electoraal gewin: ‘Vu l’importance de l’infrastructure électorale, vu l’importance pécuniaire que cela peut comporter, si vous ne pouvez pas vous défaire de tels attrait, alors je me demande si vous êtes digne de représenter ceux qui vous ont élus.’

Het hier geschetste optreden illustreert treffend hoe Herman De Croo in 1970 zijn verbeelding aan de macht bracht om zich een herkenbaar politiek profiel aan te meten. Het getuigt van moed en lef om precies francofone liberalen vegen uit de pan te geven. Symptomatisch voor zijn groeiend prestige is zijn aanstelling tot voorzitter, van 1971 tot 1974, van de interparlementaire fractie België-Sovjet-Unie. In 1973 kwam een nieuw wapenfeit zijn blazoen van geducht debater oppoetsen. Hij kreeg toen het bezoek van Paul Demaegt, hoofdengineer bij de Regie van Telefoon en Telegraaf, die hem een aantal patente verduisteringen en misbruiken onthulde binnen de Regie, die geleid werd door de in 1970 benoemde socialist Germain Baudrin. De Croo gaf Demaegt de raad het schandaal in de pers te brengen, en beloofde de klokkenluider meteen na de perspublicatie over deze zaak in het parlement te zullen interpellieren. Dit voornemen werd hem door zijn eigen liberale partij niet in dank afgenomen. De PVV-PLP zat immers met de BSP in de regering-Leburton I, en was beducht voor de stabiliteit van het kabinet. Herman De Croo was er zich goed van bewust dat zijn geloofwaardigheid als onversaagd behartiger van het openbaar belang op het spel stond. Hij schrijft zijn behoefte om de eeuwige verdediger van de goede zaak te zijn toe aan zijn opleiding als advocaat.¹² Op 24 mei 1973 sprak De Croo de Kamer toe, met vragen die de socialistische staatssecretaris voor Huisvesting Abel Dubois, en het socialistische *untouchable* boegbeeld Edward Anseele jr., minister van Communicatie, niet weinig in verlegenheid brachten.¹³ Dubois was door een connectie van zijn echtgenote met Baudrin in de affaires betrokken. Anseele had als toenmalige minister van PTT Baudrin in 1970 aan de top van de Regie benoemd. De Croo was, als steeds, perfect gedocumenteerd, zijn virulente

¹¹ Ibidem, p. 5: ‘Combien de temps encore la proportion de 50 % / 50 % sera-t-elle tenable pour la majorité démographique, pour la majorité économique, pour la majorité sociologique de ce pays ? La parité accordé par les Flamands dans les administrations publiques, la parité au gouvernement, c’est une concession extraordinaire. Elle est acceptée encore maintenant par solidarité, mais le jour où la majorité flamande comprendra que cette solidarité, qui est une concession pour elle, n’est pas acquise de l’autre côté, je crois que la Wallonie et même Bruxelles seront à péril. (Vives interruptions sur les bancs de FDF-RW et du PLP).’

¹² Herman De Croo, *Op zoek naar Paul Janson*, p. 21.

¹³ Interpellaties van Herman De Croo en François Perin: *Parlementaire Handelingen, Kamer*, 24 mei 1973, p. 1898.

filippica verdroeg weinig weerwerk, de effecten bleven niet uit. Op 5 juni 1973 nam Dubois ontslag. Op 31 juli 1973 werd Baudrin in beschuldiging gesteld voor valsheid in geschrifte en corruptie, en naderhand tot een zware gevangenisstraf veroordeeld. Op 23 oktober 1973 trok Anseele zich terug als minister, met een motief – gezondheidsredenen – dat niemand geloofde. De reputatie van Herman De Croo als onvervaard en kritisch parlementslid was voor de rest van zijn politieke loopbaan gevestigd.¹⁴

De *image building* van Herman De Croo greep plaats in een fase van grote politieke mutaties: het unitaire België stond in vraag, de unitaire partijen al evenzeer. Zijn liefde voor het voortbestaan van het Belgische vaderland, toen, en tot vandaag toe, was niet vatbaar voor discussie. Hij hield van België als natie en biotoop. Tegenstrevers kwalificeerden hem doorgaans zo niet als franskiljon, dan ten minste als belgicist. Frans Verleyen associeerde hem ooit met een ‘vaderlandsloze Belgitude’. De Croo maakte nooit een geheim van zijn goede contacten met francofone liberalen. Al heel vroeg in zijn politieke loopbaan had hij die connectie gecultiveerd, binnen het kader van de door de Franstaligen gedomineerde denktank van het in 1956 gestichte Paul Hymanscentrum, dat een bredere impact bezat door het uitgeven van tal van publicaties, onder meer het tweetalig tijdschrift *Liberalisme – Libéralisme*. De Croo was zo goed thuis in dat milieu dat hij in 1978 voorzitter werd van dit Centrum, dat zijn zetel had in de Napelsstraat 39, in Elsene. Die instelling én haar gebouw waren dusdanig iconische symbolen van het diepblauwe liberalisme dat ze op 15 oktober 1984 het voorwerp werden van een aanslag door de linkse actiegroep CCC (Cellules Communistes Combattantes), die er heel wat schade aanrichtte. Na het einde van zijn ministerschappen, in 1988, bracht het voorzitterschap van het Paul Hymanscentrum De Croo ertoe de Napelsstraat jarenlang als zijn vaste stek te beschouwen, ook toen hij als partijvoorzitter zijn bureau theoretisch in de Melsensstraat had.

Hoe verzoen je dit ‘francofoon-vriendelijk’ profiel van De Croo met de oprichting van de Vlaamse PVV in 1971? Hoe word je dusdanig *salonfähig* in die nieuwe liberale partij, zodat je vier jaar later minister wordt voor die PVV? De toespraak van 1970 is de sleutel. Het betoog verloochent het België van De Croo niet. Maar het bewijst tegelijk dat hij, met Bob Dylan, goed beseftte dat ‘the times they are a’changing’. Hij zet de francofone liberalen op hun nummer, beter dan een van de toenmalige flaminganten het had kunnen verwoorden. De architecten van de nieuwe Vlaamse PVV beseften dat De Croo een intelligente en loyale steunpilaar zou zijn van de nieuwe partij. De hele biotoop van zijn opvoeding, in Mons en aan de ULB, was Franstalig, maar de dorpen waar hij zo succesvol een parlementszetel veroverde, waren Vlaamser dan Vlaams. Door zijn dagelijks dienstbetoon stond hij dichterbij gewone Vlaamse boeren en burgers dan veel van zijn Vlaamse collega-politici. In Brussel

¹⁴ De Croo speelde een grote rol in een commissie over deze kwestie; zie: *Gemengde parlementaire commissie belast met het onderzoek van het RTT verslag van het Hoog Comité van Toezicht*, Verslag door A. Parisis, 24 juni 1975, p. 7.

was hij een grootstedse intellectueel, in Zuid-Oost-Vlaanderen een volkse herenboer die perfect de concrete problemen van zijn platteland onderkende. Herman Vanderpoorten apprecieerde ongetwijfeld de in de parlementsdebatten zeer nuttige deskundigheid van De Croo inzake staatsrecht. De Vlaamsgezinde Frans Grootjans onderkende dat de diepblauwe reflexen van De Croo dieper groeven dan bij de meeste van zijn generatiegenoten, en gaf hem, als voorzitter, in 1974 graag de kans die ideeën als minister van Nationale Opvoeding in de praktijk om te zetten. Zoals Willy De Clercq in Gent geconfronteerd met een gedeeltelijk francofone achterban, was De Croo perfect tweetalig. Beiden waren aambaar voor zowel Nederlandstaligen als Franstaligen. Beiden waren ze *Realpolitici* die de verschuiving in de besluitvormings-arcanen en de mutaties in de politieke woordenschat door de oprichting van de Vlaamse PVV meteen juist hebben ingeschat. Door hun verleden en hun daaraan verbonden netwerk bleven ze beiden, ook lang na de splitsingen van 1971, nuttige brugfiguren voor tactische gesprekken met de Franstalige liberalen in tijden van regeringsformaties.¹⁵

DE TIJD VAN DE MINISTERSCHAPPEN: VAN 1974 TOT 1988

Op 25 april 1974 werd Herman De Croo voor het eerst minister, na amper zes jaar in het parlement te hebben gezeteld. Hij vervulde, met een tussenpoos, tal van ministeriële mandaten tot in 1988. Terugblikkend vanuit het perspectief van 2018 verbaast niemand zich over deze prille promotie van een politicus die nooit uitgeblonken heeft in geduld en terughoudendheid, van een activist die nooit de kaas van zijn brood liet afnemen. Minder goede vrienden en collega's dichtten hem een grote dosis handigheid en leepheid toe. Zelf ontkent hij dat met grote stelligheid: 'Ik ben geen geslepen vos. Ik heb wel ervaring.'¹⁶ Zijn motto luidde: *fortiter in re, suaviter in modo*. Nog meer dan een excellente manager was hij een onvermoeibare doordruwer. Hij bezat in elk geval een verbluffend doorzicht in de tactiek van zijn tegenspelers, lang voor zij de zijne hadden onderkend. In minder goede dagen speelden overmoed en ongeduld hem wel eens parten, maar op zijn beste momenten was hij een schrandere diplomaat. Dit was wel nodig in 1974. Het triumviraat (de 'Heilige Drievuldigheid' doopte De Croo hen ooit) dat kort daarvoor de zelfstandige Vlaamse liberale partij boven de doopvont had gehouden, na de splitsing van de unitaire partij (Frans Grootjans, Herman Vanderpoorten en Willy De Clercq), deelde toen in de partij zowat alle politieke lakens uit, en niet in de laatste plaats aan zichzelf. De Croo behoorde toen tot de nog erge jonge garde in de partij, een tussengeneratie, na het vermelde triumviraat, en

¹⁵ Zie mijn analyse van de houding van Willy De Clercq op deze terreinen: Walter Prevenier, 'Willy De Clercq. Een Belgisch politicus van Europees formaat', in: Walter Prevenier, Clair Ysebaert, Luc Pareyn (eds), *Vijftig jaar liberale praxis. Willy De Clercq vijfenzeventig jaar*, Gent, 2002, pp. 15-61.

¹⁶ Interview door Marnix Peeters in *Het Laatste Nieuws* van 12-13 mei 2007, p. 13.

vóór de nieuwe 'evangelisten' Guy Verhofstadt en Patrick Dewael. De Croo was te jong voor de een, te oud voor de ander. Zijn *sturm-und-drang*-attitude was niet meteen een ideaal visitekaartje voor ministerschap. Maar hij had het geluk dat Frans Grootjans toen partijvoorzitter was. Die had inderdaad een zekere zwakte voor ideologische jonge turken in de partij, zoals later ook bleek toen Verhofstadt en Dewael zich gingen roeren.¹⁷ De stelling dat Grootjans het in 1974 als een risico aanzag om De Croo in het rooms-blauwe kabinet-Tindemans I het ministerie van Nationale Opvoeding aan te bieden, de portefeuille die hij zelf enkele jaren voordien in handen had, moge blijken uit de anekdote die De Croo zelf onthulde in een interview van 28 maart 1998. Grootjans zou hem toen gezegd hebben: 'Herman, met u wordt het een catastrofe of een succes.' De Croo werd in de regering de *bright young guy* naast de ervaren Vanderpoorten en De Clercq.

Nationale opvoeding

De insinuatie van de ene of de andere journalist als zou De Croo, tot dan toe geen expliciete onderwijsexpert, zijn dossiers onvolkomen beheersen, bleek meteen volkomen ongegrond. De Croo was wel zo verstandig geweest een uiterst bekwame en ervaren onderwijsexpert, Marcel Claeys, als kabinetschef te nemen. Maar De Croo wilde alle touwtjes steeds in handen houden. Claeys vertelde dat hij water en bloed zweette toen zijn minister, enkele dagen na zijn aantreden, op de onthulling van een nieuw PMS-centrum, plots de nota die Claeys nauwgezet had voorbereid, terzijde schoof, en totaal improviserend een schitterende toespraak gaf over de essentie van het PMS-gebeuren, en bovendien het publiek ontroerde en verraste door het gehandicaptenonderwijs aan PMS te koppelen. De Croo verstond inderdaad de kunst om een ingewikkeld technisch dossier op luttele minuten perfect te decoderen, in mensentaal te hertalen, en er, onder applaus van de verbouwereerde pedagogen, creatief een sociale dimensie aan te verlenen. Ik mocht het fenomeen zelf ook ervaren, eveneens tijdens de beginweken van zijn ministerschap. De Croo ging in Beveren-Waas het eerste Tussenarchief van het Algemeen Rijksarchief openen: ook hier bood hij, opnieuw zonder enige spiekbrief, de verbaasde historici een betoog dat deze nieuwe archiveringstechniek niet enkel definieerde, maar tevens legitimeerde, trefzeker alsof hijzelf archivistiek had gestudeerd, terwijl hij gewoon in de autotrip tussen Brussel en Beveren het lijvig dossier ter zake van zijn administratie grondig had gelezen en tot zijn essentie gereduceerd.

De opdracht van De Croo op onderwijs in de regeringen Leo Tindemans I, II en III liep van 25 april 1974 tot 18 april 1977. Hij werkte in die hele periode voortreffelijk samen met zijn Franstalige ambtsgenoot voor het Franstalig onderwijs, Antoine Humblet. Zijn meest

¹⁷ Walter Prevenier, 'De betekenis van Frans Grootjans in het politieke bestel', in: *Frans Grootjans aan het woord*, Gent, 1990, p. 33.

ingrijpende beslissing was de fundamentele bijsturing in het rijksonderwijs van het Vernieuwd Secundair Onderwijs (VSO), dat door minister Piet Vermeylen in 1970 was ingevoerd, aanvankelijk als experiment in de rijksscholen van Brugge, Hasselt en Vilvoorde, en dat door socialistische onderwijsmensen hardnekkig werd verdedigd. De Croo herintroduceerde het vak geschiedenis in de observatiegraad, maar liet het nieuwe en gecontesteerde vak 'Maatschappelijke vorming' niet volledig verdwijnen. Hij zag het als een 'bekroning van de humane wetenschappen'. Daarom werd het als een interdisciplinaire materie geïntegreerd in de vakken geschiedenis, aardrijkskunde en biologie. Het vrij onderwijs hield vast aan een beperkte en geleidelijke invoering van het VSO, en dat verliep zonder scherp conflict met de minister, die een vrij soepele relatie onderhield met de topman van het katholiek onderwijs, kanunnik Roger Beirnaert.

Herman De Croo droomde ervan de leerplicht onder de leeftijd van zes jaar te verlagen tot twee jaar en zes maand, maar hij botste op fel protest van vele experts-pedagogen en van de katholieke vrouwengroepen. Ook in deze materie ging hij niet over één dag ijs, en zette hij zich, als gepatenteerde controlefreak, aan de nauwkeurige analyse van een tiental recente vakspecialistische publicaties, waarin buitenlandse experts betoogden dat het maximale assimilatievermogen bij kinderen tussen het tweede en het vijfde levensjaar lag. Hij was overtuigd dat de maatregel minder begunstigde milieus meer kansen zou geven. Hij liet deze taaie vakliteratuur niet enkel door zijn medewerkers lezen, hij las ook alles persoonlijk zodat hij met zijn bekende lef en vindingrijkheid op zijn critici kon reageren in de vele debatten die hij hierover mocht voeren. Zelf had hij de leeftijd van twee jaar verkozen, maar de Wetstraat bleef dwars liggen. De Croo dreigde met ontslag. Tindemans en Chabert hebben hem hiervan weerhouden. Het compromis van de wet van 14 juli 1975 hield in dat er geen leerplicht vanaf 2,5 jaar kwam, maar dat de kinderen vanaf 2,5 jaar, op vrijwillige basis, tot de school werden toegelaten. Een kleine overwinning, die België een mooie voor-sprong gaf op de andere Europese landen op het vlak van pre-schoolse vorming. Samen met zijn collega Humblet bereidde De Croo ook nog de in onderwijskringen erg kritisch ontvangen maatregelen voor van de vakantiespreiding, de hergroepering van lagere scholen en van een nationale dienst van het leerlingenvervoer.

Al bleef Herman De Croo strikt waken over zijn ministeriële bevoegdheden, en uiteindelijk het laatste woord behouden, hij was steeds bereid tot overleg met de sectoren in het onderwijsveld. Voor de hervorming in het lager onderwijs deed hij een beroep op experts die niet tot zijn achterban behoorden, zoals Roland Vandenberghe en Johan Heene. In 1975 gaf hij aan een ploeg van vrouwen van uiteenlopende strekkingen, onder wie Lily Boeykens, voorzitter van de Nederlandstalige Nationale Vrouwenraad, Simone Claes-Van Waes, voorzitter van de Liberale Vrouwen, en psychologe Renée Van Mechelen, opdracht te onderzoeken hoe het onderwijs een hefboom kon zijn voor de emancipatie van de vrouw.

Het werd een mooie analyse die het onderwijs moest 'lichten uit de wagensporen van het eigen conservatisme'.¹⁸ Het was, in de lijn van vroegere publicaties en interpellaties van De Croo uit 1968 en 1971, een pleidooi voor maatregelen voor co-educatie en voor langer en beter gekozen onderwijs voor meisjes, als springplank voor gelijkberechtiging van de vrouw, en voor het doorbreken van de klassieke rolpatronen. Het voorzag ook in de versnelde aanwerving van vrouwelijk onderwijspersoneel en de introductie van drie maanden zwangerschapsverlof. Op 22 juni 1976 stuurde hij een omzendbrief uit met richtlijnen voor gemengd onderwijs, in de lijn van een Europese richtlijn ter zake van 9 februari 1976. Auteur en gewezen parlementslid Luckas Vander Taelen schreef in 2008 een theaterstuk over de inspanningen van de minister om klassen gemengd te maken, waardoor hij als twaalfjarige plots meisjes in zijn klas kreeg in zijn Aalsters atheneum, en verliefd werd op een van hen.¹⁹

De Croo innoveerde nog verder, onder meer door de promotie van verkeersopvoeding. Samen met de Rijkswacht en Via Secura organiseerden de scholen een *Week van veilig verkeer*, en in het schooljaar 1974-1975 werd het leerplan aangevuld met bepalingen die de kinderen bewust moesten maken van de gevaren in het verkeer. Minister De Croo bepleitte ook sterke banden tussen school en bedrijven.

De Croo bekommerde zich sterk om de introductie in ons land van het educatief programma *Sesame Straat*, dat in de Verenigde Staten opgezet was om kinderen in achterstandswijken spelenderwijs van hun leerachterstand af te helpen. Op 4 januari 1976 zond de BRT, in samenwerking met de Nederlandse NOS, de eerste aflevering uit.

Niet alle plannen van de minister konden in realiteit worden omgezet. Hij liet wellicht nu en dan iets te vroeg innovatieve proefballonnetjes op. Op 24 februari 1975 lanceerde hij 'Ideeën over onderwijsvernieuwing', dat voorzag in een zesjarig lager onderwijs van 5 tot 11, en daarna een zevenjarig middelbaar, met drie cyclussen van 3, 2 en 2. Verder zou de opleiding in de eerste drie jaren van het lager onderwijs sterk gepersonaliseerd worden om de socio-culturele handicaps te compenseren: 'De school moet zich kunnen aanpassen aan het ontwikkelingsniveau van elk individu.' Verder: 'Het onderwijs moet meer zekerheid voor de toekomst en meer aanpassingsmogelijkheden voorzien in de technologische maatschappij van morgen.' Het plan De Croo beoogde een verruiming van de taken van crèches, peuterscholen en kleuteronderwijs, met bijzondere aandacht voor kinderen uit cultureel en sociaaleconomisch zwakkere bevolkingsgroepen. Het waren stellig progressieve en visionaire visies van een jonge dynamische ideoloog, typisch sociaalliberaal, maar

¹⁸ Herman De Croo, *Emancipatie ook in de school*, Brussel, 1975.

¹⁹ Marina. *Comment Herman De Croo a sauvé ma vie*. Herhaaldelijk opgevoerd in Namen in 2008, daarna ook in Brussel in het Nederlands. De Croo heeft het met voldoening bijgewoond.

de tijd was er kennelijk nog niet rijp voor.²⁰ Kritische pedagogen, zoals Raf Feys, vonden daarentegen dat die standpunten al te 'eenzijdig gebaseerd waren op een liberaal-economisch en maatschappij-stabiliserende visie, en geen recht lieten wedervaren aan de sociaal-emancipatieve en humaniserende tendensen in onze maatschappij'.²¹ Ze zouden enkel de belangen van het bedrijfsleven behartigen. Deze critici bedachten zelfs de naam 'robotjeskweker' voor de minister. De Ouderverenigingen beweerden dat het plan De Croo vreemding van het gezin meebracht. De Christelijke Onderwijsvakbond en de katholieke onderwijskoepel meenden dat het plan minderbegaafde leerlingen discrimineerde, en al te prestatiegericht was. Ze kwamen in het geweer met een grote staking. Die groepen waren ook gekant tegen het concept van de pluralistische school, los van de bestaande netten, dat door De Croo werd vastgelegd in de wet van 14 juli 1975. Hij verdedigde het concept als een middel om het onderwijsbudget onder controle te houden.²² Het bleek evenwel geen grote toekomst beschoren, ondanks het feit dat velen, onder wie ikzelf, als ondervoorzitter van de Raad van het Pluralistisch Onderwijs, er tot in 1983 voor geijverd hebben. Ten slotte kwam minister De Croo ook nog in aanvaring met de universiteiten, door zijn maatregelen die hun budgetten deden inkrimpen, waardoor het aantal buitenlandse studenten diende te verminderen, en de aangroei van het wetenschappelijk personeel werd afgeremd. Op 22 november en 7 december 1975 vonden betogingen plaats tegen het wetsontwerp, maar het werd niettemin doorgevoerd in de programmawet van 1976.

We mogen niet vergeten dat De Croo een bemiddelende rol speelde, in samenspel met gouverneur Dries Kinsbergen, om in Antwerpen de samenwerking te versoepelen tussen Ufsia, Ruca en UA. Door een decreet van 21 december 1976 creëerde de minister de Vlaamse Interuniversitaire Raad (de VLIR), het samenwerkingsorgaan van de Vlaamse universiteiten, dat sindsdien het hele universitair beleid grondig bepaalde en vernieuwde.

Tussen de ministerschappen in (1977-1980)

Bij de verkiezingen van 17 april 1977 leed de PVV een forse nederlaag. Partijvoorzitter Frans Grootjans nam prompt ontslag. Herman De Croo stelde zich kandidaat voor de functie, net als Willy De Clercq, uittredend minister van Financiën, en reeds partijvoorzitter in 1972-1974. De Croo trok zich terug ten gunste van De Clercq, en werd voor deze geste 'beloond' met de functie van fractieleider van de PVV in de Kamer.²³ Het lukte Herman De Croo na het eind van zijn ministerschap, op 11 juni 1977, wonderwel snel te wennen aan

²⁰ Robert Smet en André Vannecke, *Historiek van het technisch en beroepsonderwijs, 1830-1990*, Antwerpen, 2002, pp. 277-280.

²¹ Raf Feys, *Het plan De Croo*, pp. 244-254.

²² Herman De Croo, 'Préface', in: Jean-Jacques Masquelin, *Le droit aux subsides*, p. 11.

²³ De Croo onderstreepte graag de niet geringe impact van deze functie: Herman De Croo, *De fractieleider knelpunt of knooppunt*, p. 131-147.

het ritme van zijn vroeger parlementaire werk in de oppositie. In 1977-1978 voerde de PVV harde acties tegen de communautaire politiek van de regering-Tindemans IV, en tegen het Egmontpact, dat al te veel toegevingen van de Vlamingen inhield. Op 6 december 1979 interpelleerde De Croo premier Wilfried Martens op scherpe wijze omdat deze door zijn aarzeling om de nieuwe kruisraketten op te stellen in België, onvoldoende verantwoordelijkheid opnam om de veiligheid van Europa te verzekeren, en onvoldoende oog had voor de onschatbare inbreng van Amerika in onze defensie. De Croo hamerde ook bij herhaling op zijn geliefkoosd thema van de parlementaire controle; in januari 1980 tikte hij premier Martens danig op de vingers toen deze tal van uitvluchten verzong om niet te moeten reageren op interpellaties van de oppositie. In deze periode werd De Croo tegelijk zeer actief op internationaal vlak, ook op privé-niveau, met name als beheerder van de Andes Bank (1978-1980). Een mooi symptoom van zijn internationale reputatie was zijn bekroning als Businessman of the Year in 1985, uitgereikt door het Business School Chapter van de Universiteit van Stanford.

De Croo was, na zijn onderwijs-ministerschap, duidelijk opgeklommen in de partijhiërarchie. Dat bleek nadrukkelijk bij de val van de rooms-rode regering-Martens II in mei 1980, toen De Croo lid werd van de liberale onderhandelingsploeg voor een rooms-blauwe coalitie. Herman Vanderpoorten behartigde in die besprekingen de institutionele en de gemeenschaps-problematiek, De Croo het sociaal-economische luik. Wellicht had dit laatste tot gevolg dat de liberalen voor het eerst in jaren een sociaal departement, dat van Pensioenen, in de wacht sleepten in het driepartijkabinet-Martens III (18 mei tot 22 oktober 1980), en dat De Croo die sociale bevoegdheid voor zijn rekening nam. Dat was niet meer geschied sinds Adolphe Van Glabbeke de portefeuille Volksgezondheid en Gezin had waargenomen in 1949-1950.

Pensioenen

Veel speelruimte bood het departement van de pensioenen niet. Voor het op zich indrukwekkend budget van 1 miljard frank per dag, om de 1,6 miljoen gepensioneerden uit te betalen, lag de minister door talloze reglementen met handen en voeten gebonden. Hij zat ook met de verplichting om uitvoeringsbesluiten op te stellen voor de door zijn voorgangers uitgevaardigde wet van 5 augustus 1978 over de aftopping van de hoge pensioenen. Hij kreeg rond die materie talloze mensen van stand op audiëntie, maar slaagde er, op de meest minzame wijze, in geen beloften te doen die hij niet kon waarmaken. Om de druk van de brede sociale groepen in dezen te milderen, bedacht hij de originele en creatieve formule van het niet-indexeren van de pensioenen boven de maximumgrens, zodat heimelijk een inhaalbeweging gerealiseerd werd. Ooggetuigen bevestigden dat hij in de publieke debatten in de Kamer meermaals hard aan de tand werd gevoeld in deze technisch

complexe en politiek gevoelige materies, maar dat hij er zich in de regel wist uit te redden, hoewel er geen gelegenheid was geweest om van zijn kabinetmensen een spiekbrieff toe- gespeeld te krijgen, dankzij zijn bekende flair en creativiteit, maar nog meer door de parate kennis van zijn dossiers, die hij met wetenschappelijke terminologie en op obsessionele manier vooraf had ingestudeerd.

In één bijzonder geval kreeg hij het wel moeilijker, zelfs met zijn eigen liberale collega's en achterban, toen hij, alweer vroeger dan vele politieke observatoren, had ingezien dat de gevolgen van de vergrijzing in de nabije toekomst tot budgettaire problemen zouden leiden om de financiering van de pensioenen te garanderen. Zijn voorgangers op Pensioenen hadden die trends buiten de schijnwerpers gehouden. Struisvogels zijn niet De Croos lievelingsdieren. In zijn klassieke no-nonsensestijl kwam hij met deze onrustwekkende analyse in de Kamer, met wetenschappelijke rapporten van bekwame ambtenaren. Hoewel hij de nodige discretie in acht nam, veroorzaakten zijn onthullingen, en zijn boodschap over de onbetaalbaarheid der pensioenen, heel wat ophef en verbouwereerdheid, ook bij zijn eigen liberale collega's en achterban. Hij pleitte voor een gedeeltelijke privatisering, door, met behoud van een vast basispensioen, de burger aan te moedigen spaarcontracten af te sluiten met financiële instellingen. Het is alweer een actie die de politieke moed (vermetelheid, volgens anderen) van De Croo demonstreert. Ook hierin had hij vroeger gelijk dan zijn tijdgenoten, en werden latere ministers van Pensioenen gedwongen zijn aanzet ter harte te nemen, en oplossingen via pensioensparen te bedenken. Eind 1986 voerde in de rooms-blauwe regering-Martens VI de opvolger van De Croo, Pierre Mainil (PSC), een fiscaal voordelig systeem van pensioensparen in, de zogenaamde wet Cooremans-De Clercq.

Rooms-rood intermezzo (oktober 1980-november 1981)

Na de goedkeuring van de staatshervorming in augustus 1980 ontstond onenigheid binnen de rooms-blauwe regering over sociaaleconomische kwesties, en in oktober verlieten de liberalen het kabinet. Er volgde een intermezzo van het rooms-rode Martens IV, dat ook geen lang leven beschoren was. Het bood Herman De Croo wel de gelegenheid om in februari 1981 de minister van Economische Zaken Willy Claes fel te interpellieren over het contract tussen het staatsbedrijf Distrigaz en de Saoedi-Arabische staatsmaatschappij Petromin.

Op 8 november 1981 vonden parlamentsverkiezingen plaats. Herman De Croo pleitte toen meteen voor een rood-blauwe coalitie, en poogde zijn partij tot een socialer profiel te bewegen. Willy De Clercq bleef zweren bij de rooms-blauwe formule, en dat werd dan ook de signatuur van de regering-Martens V (van 17 december 1981 tot 28 november 1985).

Minister van PTT

In de regering-Martens III (mei-oktober 1980) had De Croo de zorg gekregen over wat toen nog oubollig 'Post, Telegraaf en Telefoon' (PTT) heette. PTT zat, meer nog dan Pensioenen, vol hoog-technische materie, ver weg van de vertrouwde terreinen van een jurist. Alweer beschouwde Herman De Croo het niet als tegenspoed, wel als uitdaging, werkte hij zich met bekwame spoed in de nieuwe vaktaal in, bleef hij een radicale dossiervreter, consulteerde hij intelligente kabinetsmedewerkers en topambtenaren, creëerde hij in eigen hoofd een databank alsof hij jarenlang in een postkantoor of in een telefooncentrale had gewerkt. In zijn eerste PTT-mandaat droomde hij reeds van gedeeltelijke privatisering, en wou hij de privésector betrekken via leasingformules. Zijn mandaat was evenwel te kort om er veel van te realiseren.

De meest opvallende nieuwe trends waarmee de minister geconfronteerd werd, waren die van de Citizen Band (CB) en van het elektronisch geld. Citizen Band betekende in 1980 de doorbraak van een nieuwe frequentie van 27 Mhz, waarop iedereen toegang kreeg, wat meteen leidde tot chaotische toestanden en ruzies, zodat de minister een Nationale Raad van de CB oprichtte om orde te scheppen. Hij gaf verder de aanzet tot de introductie van elektronisch geld, door de RTT ter zake te laten onderhandelen met de banken. Dat is uiteindelijk na dit ministerschap uitgelopen op het alom verspreide fenomeen van telebanking. Ten slotte bekommerde minister De Croo zich ten zeerste om het aspect bescherming van de privacy en de veiligheid bij het vroege opduiken van de draadloze telefonie.

In het nieuwe kabinet Martens V, vanaf 17 december 1984, bleef De Croo bevoegd voor de PTT, maar hij speelde wel Pensioenen kwijt, om in de plaats de portefeuille Verkeerswezen (toen nog Communicatie geheten) te gaan beheren. De sector PTT bleef wel niet helemaal van hem. Hij kreeg een CVP-staatssecretaris toebedeeld, Paula D'Hondt, die blijkens haar eigen getuigenis graag met hem heeft samengewerkt. Toch kwam het geregeld tot spanningen. Eind 1983 wilde De Croo het Amerikaanse bedrijf Federal Express toelating verlenen om in Brussel zijn Europese distributiecentrale te vestigen. D'Hondt verzette zich daartegen uit vrees dat deze firma een deel van de binnenlandse markt zou inpalmen ten koste van de Belgische Post. De Croo verdedigde hardnekkig zijn plan met het argument van de tewerkstelling, en kon in augustus 1984 met fierheid de aankomst van Federal Express in ons land bekend maken. Maar mevrouw D'Hondt bleef niet helemaal in de kou staan, door de PTT toe te laten een eigen binnenlandse snelkoerierdienst in te richten, die spoedig succesvol bleek voor de krantenbedeling. Een tweede knelpunt tussen minister en staatssecretaris betrof het RTT-contract van de eeuw, waarbij het oude akkoord met Bell-Telephone van 1971 in vraag stond, en waarbij alles draaide om nieuwe digitale telefoonlijnen. De Croo verdedigde de formule van de openbare aanbesteding, zodat competitie de prijs zou drukken ten gunste van de staatskas. D'Hondt was gewonnen voor een

onderhands contract. Een oplossing kwam er pas bij een volgende regering in augustus 1987.

Na de verkiezingen van 13 oktober 1985 werd de rooms-blauwe coalitie voortgezet. De Croo behield Verkeerswezen, verloor de PTT, maar kreeg in de plaats Buitenlandse Handel, waaraan Etienne Knoops (PRL) als staatssecretaris werd toegevoegd.

Verkeerswezen

In drie opeenvolgende regeringen, Martens V (17 december 1981 tot 28 november 1985), VI (28 november 1985-21 oktober 1987) en VII (21 oktober 1987 tot 9 mei 1988), was De Croo minister van Verkeerswezen, officieel van 'Communicatie', aanvankelijk gecombineerd met PTT, vanaf 28 november 1985 met Buitenlandse Handel. Verkeer was niet meer in liberale handen geweest sinds Marcel Jaspar in 1936-1937. Aan het einde van zijn eerste mandaat van Verkeer, in 1985, wou hij eigenlijk geen minister blijven, wegens zijn ambitie om partijvoorzitter te worden in opvolging van Guy Verhofstadt, die dan zelf in het nieuwe kabinet vicepremier en minister van Begroting zou worden. Achteraf is gebleken dat De Croo de positie van partijvoorzitter toen ambieerde om, op termijn, een paarse coalitie op de been te brengen, met zichzelf als premier; al beweert hij, zichzelf troostend, in 2007: 'Ik heb niet geleefd om premier te worden.'²⁴ De Croo had zijn kabinetsdossiers reeds mee naar huis genomen, toen het Paleis, via kabinetschef Jacques van Ypersele de Strihou, hem, met voor de buitenwereld niet-geëxpliciteerde motieven, om 5 uur 's morgens opbelde met het nadrukkelijk verzoek minister van Verkeer te blijven en minister van Buitenlandse Handel te worden. Zo geschiedde het dan ook.

In de afgelopen decennia waren de uitgaven van overheidsdiensten in de verkeerssector, de NMBS, de buurtspoorwegen en Sabena, de spuigaten uitgelopen. Dat was in 1981 een doorn in het liberale oog van de diepblauwe De Croo. De NMBS had in 1981 een verlies van 5 miljard BF geboekt. In 1982 ontvouwde hij een coherent beleidsplan om hieraan te verhelpen, waarbij de drie bestaande bestuursorganen werden ontbonden, en de drie structuren rechtstreeks onder het beheer van de voogdijminister gebracht werden. Hij aarzelde niet om, tegen alle tradities en spelregels in, persoonlijk enkele keren de raad van bestuur van die overheidsondernemingen te gaan voorzitten, om in real time na te gaan of hun beheersactiviteiten wel efficiënt waren. Op 26 februari 1982 besliste deze raad van bestuur tot een besparing van 5 miljard, 3 op investeringen, 2 op exploitatie. De besparingen impliceerden de afvloeiing van 1 900 personeelsleden, de niet-vervanging van 1 200 stagiairs, tariefverhogingen en de afschaffing van talrijke treinverbindingen met lage bezetting. De twee grote vakbonden van het spoor waren razend. Maar ook buiten de vakbonden heeft

²⁴ De Morgen, 20 mei 2007.

hij niet veel vrienden gemaakt, zeker niet bij talrijke lokale politici en burgers, door het afschaffen van wel 252 kleine haltes en stationnetjes (nagenoeg één derde van het totaal), die zeer weinig reizigers bedienden. Er werden wel alom vervangbussen ingelegd. Na de dreiging met een algemene spoorstaking voor 25 maart 1982, bond De Croo enigmatische in, met name voor de ontslagen, zodat hij op 24 maart 1982 een akkoord kon bereiken. Tariefverhogingen bleven evenwel niet uit, en deden de prijs van de kaartjes in de periode 1981-1985 gemiddeld met 40 % toenemen. In 1985 was het opnieuw hoogspanning tussen minister en vakbonden. Ondanks zijn spreekwoordelijke diplomatie en sluwheid kreeg hij af te rekenen met de langste spoorwegstaking van de eeuw.

Naderhand lanceerde hij een nog radicaler liberaal adagium, dat van de privatisering van de NMBS en van Sabena, overtuigd van de meerwaarde van een echte vrijemarkteconomie, een algemene flexibiliteit binnen de ondernemingen, en een beperkte maar efficiënte rol van de overheid die wel de spelregels zou definiëren en controleren, maar niet zelf zou uitvoeren.

Herman De Croo had grote ambities om de situatie van het verkeer in België te moderniseren, en heeft in dat perspectief betekenisvolle aanzetten gegeven. Voor de spoorwegen ontwierp hij de filosofie van klokvaste treinen, die zouden zorgen voor stipte aankomsten en perfecte aansluitingen. In juni 1984 lanceerde hij de creatie van snellere en vaste verbindingen tussen een aantal steden, onder de nog steeds gehanteerde benamingen van Intercity (IC) en Interregio (IR). Hij bedacht toen ook het idee van het inmiddels eveneens gerealiseerd Europees snelspoorwegnet, de zogenaamde HST, dat de Europese economie en de Europese gedachte in het algemeen ten zeerste ten goede zou komen. Er was toen heel wat weerstand, die we nu nog nauwelijks begrijpen. De stakers hebben zelfs een cabine van een TGV in de tuin van de minister gedeponneerd. De minister hield echter voet bij stuk. Dat heeft tot gevolg dat dit netwerk er nog steeds niet uitziet zoals De Croo het zich gedroomd had, lopend van de 'Atlantische Oceaan tot aan de Oeral'. Na zijn mandaat, in april 1991, maakte gewezen minister De Croo nog het evenement mee van het Guinnessrecord van de langste trein, van 2 kilometer.

Meer nog dan door treinen en bussen, was De Croo gefascineerd door alles wat met luchtvaart had te maken, niet zo merkwaardig voor een reserveofficier bij de Luchtmacht. Hij aarzelde niet om, als minister, in een zeppelin Brussel te overvliegen, om zich persoonlijk te vergewissen hoe het verkeerskluwen rond de hoofdstad zou kunnen worden opgelost. De zware financiële zorgen bij Sabena heeft hij opgelost door in 1982 1 miljard te besparen op de personeelskosten, door kapitaalinjecties, en door specifieke dochtermaatschappijen op te richten, die kostenverlagingen voor het moederhuis meebrachten. Op 31 maart 1982 stemde de meerderheid van het personeel in met een algemene looninlevering van 2 %, en een van 15 % op de inkomens boven 27.500 BF. In ruil werd het kapitaal van Sabena

verhoogd van 3 naar 9 miljoen BF. In 1983 boekte Sabena daardoor voor het eerst sinds 1957 een exploitatiewinst. De poging van De Croo om de aandelen van Sabena op de beurs te brengen, lukte hem evenwel niet. Hij kon wel de BATC (Brussels Airport Terminal Company) oprichten, een gemengd bedrijf met de ambitie om de luchthaven te vernieuwen, als een eerste stap naar privatisering. Hij slaagde er ook in, door veel diplomatie op Europees vlak, in 1987 Eurocontrol in te voeren, een organisme dat goud waard is om de luchtvaart in Europa te harmoniseren door goede afspraken over de vluchtplannen.

Nog belangrijker waren zijn inspanningen om van Zaventem een performante hedendaagse luchthaven te maken, die de toen zes miljoen jaarlijkse reizigers effectief comfort zou bieden. Met zijn masterplan joeg hij de vaak conservatief ingestelde ambtenaren meermaals de gordijnen in. Nochtans betrof het zaken die nu tot de meest evidente verworvenheden behoren: computergestuurde controlesystemen voor de verkeersleiders, veiligheidssystemen in de vertrek- en aankomstruimtes, een nieuwe opleiding voor vliegveldopzichters, de beschikbaarheid van medische bijstand, de bouw van een perfect gelegen comfortabel hotel pal tegenover de vertrekhal, verdubbeling van de parkingruimte en uitbreiding van de winkelruimtes. Hij zorgde ervoor dat de foullering van de passagiers reeds ver voor de exits van de vliegtuigen plaatsvond, zodat wapens niet tot daar konden geraken, en liep jaren voor op de terreurdreigingen van 2016. De Croo tekent ten slotte ook verantwoordelijk voor het uitbreiden van de nachtvluchten, in welk kader hij initiatieven nam om de 'pakjesmaatschappijen' te verleiden zich op Zaventem te vestigen, door de infrastructuur van Brucargo te moderniseren. De herrie rond overlast in latere jaren, die de firma's weer heeft weggejaagd, kon hij zich toen wellicht niet indenken.

Het door De Croo meest gekoesterde facet van het verkeer, was evenwel de focus op veiligheid. In 1985 richtte hij het Belgisch Instituut voor Verkeersveiligheid op (nu Vias), en in 1984-85 werd het *Jaar van de Verkeersveiligheid*. Op grond van die expertise vroeg Eurocommissaris Karel van Miert hem in 1993 om de leiding te nemen van een Europese instelling, de European Transport Safety Council, die fungeert als topraadgever van de Europese Unie inzake het toezicht op het naleven van veiligheidsregels voor alle types van voertuigen binnen Europa. Hij fungeert al jarenlang als voorzitter van deze Council waarin 33 landen en 58 organisaties samenwerken op de terreinen van verkeersveiligheid en verkeersleefbaarheid. Nog in maart 2017 leidde hij de werkzaamheden van deze Council tijdens hun bijeenkomst in Lissabon.

Buitenlandse Handel

Dit departement, misschien wel dat waaraan hij het meest gehecht is geweest, werd toegevoegd aan zijn portefeuille van Verkeerswezen tijdens de regeringen-Martens VI en VII (28 november 1985 – 9 mei 1988). Onvermoeibaar vloog de minister, steeds in gezelschap

van prominente bedrijfsleiders, vaak ook van prins Albert, naar de meest nabije, maar ook verre buitenlandse landen, om er de Belgische handel te promoten. Het bracht hen onder meer in Pakistan, de Volksrepubliek China, Canada, Hongarije, Zweden, Spanje, Thailand, Malta, Japan, Korea, Turkije en Saoedi-Arabië. Het waren minutieus voorbereide economische missies, rond zeer concrete doeleinden, strategisch uitgekiend, en bilaterale commerciële deals konden worden gesloten met Thailand, Turkije en China. In tal van steden (München, Frankfurt, Keulen, Genève, Luxemburg, Parijs, Izmir) werd op handelsbeurzen een 'Belgische beurs' of een 'Belgische week' georganiseerd. In Brussel zelf werden een honderdtal buitenlandse prominenten op de rode loper door De Croo verwelkomd, onder wie de burgemeester van Los Angeles, president Erich Honecker van de DDR, de president van de Volksrepubliek China, Ariel Sharon, toen minister van Handel in Israël.

Vroeger dan veel van zijn collega's had De Croo het fenomeen van de mondialisering van de economie doorzien, en de noodzaak voor de Belgische ondernemingen om zich daarvoor te wapenen, en te kunnen optornen tegen de mondiale concurrentie. Via twee initiatieven slaagde de minister erin een omslag te forceren in het bewustzijn bij de publieke opinie van de betekenis voor en de impact van de buitenlandse handel op de nationale economie, met 65 à 70 % van het bruto nationaal product. Hij riep 1987 uit tot het *Jaar van de Buitenlandse Handel*, en hij liet de bekwame graficus Jacques Richez een logo ontwerpen, *Belgium Quality* met de gepijlde B. Een grootschalige voorlichtingscampagne bracht dit iconische beeld op alle straathoeken, op tv en in vele kranten. Aansluitend werd van 9 tot 13 december 1987 een prestigieus Salon georganiseerd met de titel *Made in Belgium*. De slogan van de minister luidde: 'Etre bon ne suffit pas, il faut être le meilleur.' Binnen- en buitenlandse bezoekers kregen er een concreet beeld van het potentieel voor de export van Belgische producten en diensten, van chemie tot mode, toerisme en kunstambachten. Een en ander werd gestimuleerd door de oprichting van een actie- en lobbygroep, de NV Belgische export. De Croo zorgde ervoor dat de Belgische Dienst voor Buitenlandse Handel niet minder dan 140 handelsattachés telde in tal van buitenlandse landen.

Op dit kabinet konden de liberale standpunten van De Croo wel heel nadrukkelijk aan de oppervlakte komen. Hij was als de dood voor het toen opnieuw oplevende protectionisme²⁵, en poogde het in te dijken door steun te verlenen aan instrumenten die handelsbelemmeringen konden wegwerken, zoals de OESO (Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling) en de GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), waarbinnen hij de toetreding van de USSR en de Volksrepubliek China bepleitte. Betekenisvol waren ook zijn gesprekken met de voorzitter van de Afrikaanse Ontwikkelingsbank om Belgische projecten in Afrika te ondersteunen.

²⁵ De angst voor protectionisme is het leidmotief in veel van zijn toenmalige toespraken: Herman De Croo, *De nieuwe dimensie in de Noord-Noord Noord-Zuid betrekkingen*, pp. 41-51.

Buitenlandse trips, hoe kort ook, waren vaak hectisch, door de densiteit van het programma. Kabinetschef Maurice Schollaert memoreerde de onwaarschijnlijke reis naar Beijing (China) via Tokio. In Tokio liep de werkvergadering met de ambassadeur van 20 u. uit tot middernacht. Er volgde een uiterst korte nacht, om 5.30 u. het bed uit voor een vlucht om 7 u. naar de Volksrepubliek, waar 48 drukke uren werden gependeed vóór de terugvlucht naar Brussel. Het gezelschap zat 40 uur in vliegtuigen. Zelfs de minister beschouwde zich als 'ietwat vermoeid'.

In 1962 was de koninklijke prins Albert erevoorzitter geworden van de Belgische Dienst voor de Buitenlandse Handel, alles behalve een erefunctie. De prins nam deel aan talloze economische missies in het buitenland. Door zijn vorstelijke status opende hij heel wat deuren, en prins Albert trad daarbij steevast op als een gewiekst ambassadeur van de Belgische zakenwereld. Hij bracht heel wat buitenlandse investeerders naar België. Voor de zowat 1 600 Amerikaanse bedrijven die in België gevestigd zijn, waren de missies met prins Albert op een of andere wijze verantwoordelijk. Herman De Croo kon het met prins Albert uitstekend vinden, en ontleende aan die vele gemeenschappelijke tochten de status van vertrouweling van het Hof.

De 'green papers' van de minister

Een rustige *patron* was De Croo wel allerminst. Alle gewezen medewerkers hebben het over zijn veeleisendheid en zijn ongeduld. Paula D'Hondt, staatssecretaris voor PTT onder de vleugels van De Croo, herinnerde zich achteraf met welke wellust haar minister dagelijks honderden beruchte groene velletjes (de 'green papers') produceerde waarmee hij zijn kabinetmensen en de ambtenaren 'terroriseerde' en kordaat snelle uitvoering eiste. De Croo was ook erg matinaal: de werkvergaderingen met medewerkers begonnen in de regel met brainstorming en ontbijt tussen kwart voor acht en acht uur, en er waren er ook nog in de avonduren. Berucht was ook zijn gebruik om de instructies van de dag in te spreken op zijn bandopnemertje. Zijn secretaresses leverden heroïsche inspanningen om deze snel geïmproviseerde orders in mentaal om te zetten. Tegelijk zijn oudgedienden het er allen over eens, ook nog jaren later, dat hij een uitermate correcte en loyale baas was. Hij was ook redelijk eigenzinnig en heel zelfverzekerd: de medewerkers werden verzocht nooit toespraken uit te schrijven, een blaadje met enkele basisgegevens volstond; peroreren en improviseren deed hij liever zelf.

De Croo was terecht fier op zijn spreekwoordelijke dossierkennis. Wie hem, als minister, interpelleerde moest wel heel vroeg uit de veren komen.

DE PARTIJMILITANT IN KAMER EN SENAAT (1988-1999)

Eresaluut aan een uittredend minister

Veertien jaar lang, zij het met een beperkt intermezzo, had Herman De Croo zichtbaar genoten van de status van minister. 1988 was dan ook het moment voor een terugblik, die vorm kreeg in een mooi en fors gedenkboek.²⁶ De presentatie vond plaats in het heerlijke gotische stadhuis van Oudenaarde, op 5 juni 1988, met toespraken van Annemie Neyts, Louis Michel en minister van staat Frans Grootjans. Op het banket spraken vicepremier Guy Verhofstadt en Europees Commissaris Willy De Clercq. Tegelijkertijd werd op dit feest, als een tweede eresaluut aan de aftredende minister, de Stichting Herman De Croo (in 2005 herdoopt tot Herman De Croo Centrum) boven de doopvont gehouden, een initiatief van een aantal sympathisanten uit de regio, waarbij de Gentse rector Leon De Meyer het voorzitterschap op zich nam. De instrumenten die de initiatiefnemers van meet af aan hanteerden waren origineel en verscheiden: het uitreiken van de grote prijs van de Stichting, het jaarlijks bekronen van scripties van leerlingen uit het secundair onderwijs, later uitgebreid tot studenten van het hoger onderwijs, het organiseren van tentoonstellingen en talrijke studiebijeenkomsten en colloquia, van wedstrijden voor fotografie en beeldende kunsten, het publiceren van een viermaandelijkse nieuwsbrief en van tal van boeken over cultuur en economie. De onderliggende verwachting was dat deze initiatieven zoektochten zouden vormen naar onvermoede en ongebruikte troeven en innovaties in Zuid-Oost-Vlaanderen.²⁷

Wat was in 1988 weggelegd voor een uittredend minister van 51 jaar jong?²⁸ Evident lag voor Herman De Croo een taak weggelegd als felle debater om vanuit de oppositie de regering het vuur aan de schenen te leggen, het spel van de boswachter die opnieuw jager op grof wild werd. Kon de jonge turk van 1974 promoveren tot het clubje van de partij-toppers? Ogenschijnlijk lag de weg daarheen toen breed open. Het leidend triumviraat van 1974 stond niet meer in de weg. Herman Vanderpoorten was vroegtijdig overleden in 1984. Willy De Clercq was gelukkig als Europees Commissaris. Frans Grootjans was, na zonder veel enthousiasme een laatste maal als minister van Financiën te hebben gefungeerd tot 1988, geheel en al tevreden met de status van *éminence grise* en liberaal ideoloog.²⁹ Brute pech voor Herman De Croo was echter dat inmiddels nieuwe jonge turken waren

²⁶ *Huldebroschure Herman De Croo, 20 jaar volksvertegenwoordiger en 10 jaar Minister*, Oudenaarde, 1988.

²⁷ Zie de historiek van deze Stichting: Walter Prevenier, *Voor mens en streek, Brakel-Gent*, 2013.

²⁸ Ik citeer hier graag, ter ondersteuning van mijn stelling, een uitspraak van Annemie Neyts (Het Laatste Nieuws, 29 juni 2007): 'Hij is een partijmilitant in de overtreffelijke trap. Op tijd en stond zal hij de absolute toppers van de partij wel eens laten weten dat ze ook rekening moeten houden met hem.'

²⁹ Over de berustende gemoedstoestand van Frans Grootjans voor en na 1988, zie: Walter Prevenier, *De betekenis van Frans Grootjans*, pp. 30-31.

opgedoken, vanaf zowat 1979, expliciet op een congres in Kortrijk, waarmee deze jongeren de grote ambitie demonstreerden om de liberale partij en de ideologische partijlijn totaal te vernieuwen. Vanderpoorten zat de bijeenkomst zonder nadrukkelijk enthousiasme voor, maar Grootjans en De Clercq zetten toen het signaal op groen voor de vernieuwers, als daar waren Guy Verhofstadt en Patrick Dewael. Verhofstadt heeft sinds dat congres in negen jaar een onwaarschijnlijke bliksemcarrière gerealiseerd: partijvoorzitter in 1982, vicepremier en minister van Begroting in de regeringen Martens VI en VII van 1985 tot 1988, waarbij hij zich het uitgesproken profiel liet aanmeten van harde neoliberal, waardoor hij door zijn opponenten bedacht werd met de term 'baby-Thatcher', en door de Christelijke vakbondsleider Jef Houthuys verketterd werd als 'da joenk'. Het gevolg was dat het ACW na de verkiezingen van 1988 zijn veto stelde tegen Verhofstadt, dat de liberalen in de regeringsonderhandelingen niet aan de bak kwamen, en dat elf jaar lang, tot in 1999, uitsluitend rooms-rode coalities gevormd werden. De Croo beweerde later dat indien hij toen aan het roer had gestaan van de PVV, de liberalen niet uit de regering zouden gewipt zijn, omdat hij zich positief zou hebben opgesteld tegenover een tripartite, een formule waartegen Verhofstadt zich koppig bleef verzetten. Toenmalig partijvoorzitster Annemie Neyts ontkende, nog wat later, ten stelligste dat de kans op een tripartite er één ogenblik inzat, nadat Guy Spitaels de formule onverbiddelijk had afgewimpeld.³⁰

Annemie Neyts was partijvoorzitter sinds 1985. Toen de liberalen in 1988 de regering moesten verlaten, vertoonden meteen twee gewezen ministers, Herman De Croo en Guy Verhofstadt, grote gretigheid om Neyts' positie over te nemen, om zo *numero uno* in de partij te worden. Ze waren beiden ambitieus en vol talent. Ze hadden beiden uitgesproken ideeën over waar het met de partij heen moest. Ze verschilden fundamenteel van elkaar als persoonlijkheden, maar ook qua opvattingen, qua werkwijze, en qua netwerken. Vraag was dus wie van hen het best in de markt lag in de partijraad, die het laatste woord had in het voorstellen van een kandidaat-voorzitter van de partij. Het werd een weinig fraaie episode in de partijgeschiedenis. Gewezen vicepremier Guy Verhofstadt haalde de functie binnen. Hij werd het gezicht van drie jaar oppositie tegen het rooms-rode-VU kabinet.

In de parlementaire discussies na de vorming van de regering-Martens VIII zonder liberalen, ontpopte De Croo zich opnieuw als een geducht debater, die zich voluit deed gelden tijdens de debatten in juli 1988 over het wetsontwerp tot wijziging van de staatshervorming van 1980. Hij klaagt, in de lijn van zijn levenslange overtuigingen, met nadruk het 'belgopessimisme' aan. Hij betoogde eveneens dat zijn unitarisme noch ouderwets, noch reactionair is. Hij dacht ook dat het opnemen van alle politieke partijen in de Vlaamse regering geen goed voorbeeld is van parlementaire democratie, en meende dat de hervorming geen communautaire vrede zou meebrengen.

³⁰ Paul Geudens, 'Zo ging het niet. De Croo heeft een slecht geheugen', in: *Gazet van Antwerpen*, 3 juni 1998.

Na zwarte zondag (november 1991): PVV wordt VLD

En toen arriveerden de verkiezingen van zondag 23 november 1991 met de grote doorbraak van het Vlaams Blok, meteen omgedoopt tot 'Zwarte Zondag'. In die dagen van onderhandelingen over een nieuwe regering liet De Croo zich fel horen met zijn opinie over de meest geschikte tactiek om de liberalen in een kabinet te loodsen. Hij was overtuigd dat een coalitie met de socialisten de PVV in staat zou stellen zich beter te profileren als een liberaal alternatief dan met de CVP, voor wie hij geen grote toekomst zag weggelegd. Zijn goede raad had echter weinig impact op de regeringsonderhandelingen van 1991.

De ideeën van De Croo in november-december 1991 stonden immers loodrecht op de overtuiging van de meerderheid in het liberaal partijbureau, waarin Verhofstadt bleef pleiten voor een voortzetting van de hardere neoliberale lijn, die uitgestippeld was tijdens de rooms-blauwe coalitie van 1985-1988, en die eis werd tijdens de regeringsonderhandelingen door de katholieke en socialistische tegenspelers afgewimpeld, zodat de liberalen in de kou bleven staan. In een interview van 16 juni 1994 blikt De Croo terug op deze kortsluiting, en typeert ze kernachtig: 'The arrogance of power, without the power.'³¹ Volgens De Croo mislukte Verhofstadt in 1991 in zijn poging tot de vorming van een rood-blauw kabinet door een *njet* van SP-voorzitter Frank Vandenbroucke, met wie Verhofstadt in die fase niet de juiste diapason kon vinden, en omdat hij de sociale dimensie van de PVV niet afdoende in het licht kon stellen. De hypothese van De Croo wordt bevestigd door een uitspraak van socialist Freddy Willockx, volgens wie het PVV-programma toen inderdaad onaanvaardbaar was voor de SP, en naar wiens aanvoelen paars slechts kans maakte indien er, zoals in Nederland, een D66 zou bestaan. Zoals op tal van momenten in zijn loopbaan gebleken is, had Herman De Croo ook in deze fase te vroeg gelijk, maar kreeg hij geen gelijk. Acht jaar later bleek paars wel mogelijk, zelfs acht jaar lang, de meest succesvolle episode ooit in de geschiedenis van het liberalisme in dit land. Maar ook Herman De Croos inhoudelijke programmapunten van 1991 werden later wel realistisch, zoals zijn voorstel tot verlenging van de pensioenleeftijd tot 70.

Nu geen regeringsdeelname in 1991 mogelijk bleek, brak binnen de top van de Vlaamse liberalen een nieuw uur van de waarheid aan. Volgens Verhofstadt toonde het succes van het Vlaams Blok de vlucht aan van heel wat burgers naar antidemocratische stromingen, en legde het de 'kloof met de burger' bloot. Om dit te counteren bedacht PVV-partijvoorzitter Guy Verhofstadt de notie 'nieuwe politieke cultuur', en produceerde hij zijn eerste burgermanifest als poging om die kloof te dichten. De toverformule leek de verruimingsoperatie van Vanaudenhove op een nog grotere schaal en diepgaander over te doen, door de oprichting van een nieuwe politieke formatie, een Partij van de Burger. Hij vatte talloze

³¹ De Standaard, 16 juni 1994.

gesprekken aan met politici van andere partijen, in eerste instantie met prominente mandatarissen uit de Volksunie, maar ook uit de CVP. Op een congres van 12 tot 15 november 1992 werd de PVV omgebouwd tot VLD, de Vlaamse Liberalen en Democraten. In heel deze verruimingsoperatie stond Herman De Croo veelal tegenstribbelend aan de zijlijn. Hij vertolkte in het partijbureau, zonder versagen maar vaak als een *vox clamantis in deserto*, de stem van de klassieke, diepblauwe onderbuik van de partijleden. Hij stelde ooit aan het partijbureau heel cynisch voor om de helft van de plaatsen op de VLD-lijst voor te behouden aan liberalen, en bleef uitermate huiverig voor overlopers uit niet-liberale nesten. Hij bedacht voor hen de uitdrukking ‘reizigers zonder bagage’, een dodelijk understatement. Het understatement zat hierin dat hij net niet zegde, maar allicht wel dacht, dat ze niet welkom waren.³² Stellig inspireerde zijn atavistisch ‘belgicisme’ hem nog het meest in zijn aversie voor de overlopende Vlaams-nationalisten, en ‘overlopen’ lag hem als attitude al helemaal niet. ‘Ik ben Vlaming, niet meer, niet minder. Flamingant zal ik nooit worden.’³³ De Croo is evenwel voldoende Realpoliticus om zich te hebben verzoend met het idee van een zelfstandig Vlaanderen in het federale België. Separatisme was voor hem een gruwel: ‘De Vlaamse staat is voor mij een historische ondoenbaarheid.’³⁴ Het Vlaams jakobinisme zit hem nog meer dwars dan het Belgische. Hij wil België niet afbouwen om het te herbouwen in drie verkrampde jakobijnse ministaten. De toekomst van Europa is niet aan die ministaatjes, maar aan regio’s die de staatsgrenzen overschrijden, zoals de megapolis Rijsel, van Chunnel tot Randstad.³⁵

De Croo stapte uiteindelijk, na de massale goedkeuring in de partij, en bij gebrek aan een realistisch alternatief, wel mee in het VLD-avontuur van Verhofstadt, maar hij bleef pleiten voor voorzichtige verruiming. Hij vond er zelfs een wisseloplossing voor uit: ‘We hoeven geen nieuwe mandatarissen uit andere partijen, we zoeken beter een nieuw kiespubliek.’ En hij bewees zijn stelling door zijn persoonlijke score in zijn eigen regio van 18 op 36 % te brengen.

Twee visies op de toekomst van de VLD: juni 1993 en juni 1994

In juni 1993 waren er alweer verkiezingen voor het partijvoorzitterschap, en De Croo toonde nogmaals zijn ambitie om zich te meten met Verhofstadt. Hij dacht ook wel kans te maken. Frans Verleyen formuleerde het zo in 1995: ‘Hij was altijd het steentje in de schoen

³² Karel De Gucht meent in een interview van 29 juni 2007 (Het Laatste Nieuws), dat ‘De Croo de meester was van het dodelijk understatement, en dat het beeld van de reizigers zonder bagage in 1992 zo pijnlijk was, dat het ons allicht nog twintig jaar zal achtervolgen.’

³³ Interview van 17 juni 1993: ‘Nee. Nieuwe politieke cultuur is nodig, maar niet door een fusie van PVV en VU, daar was ik tegen.’

³⁴ Hij schreef er een pamflet in beide landstalen over: Herman De Croo, *België barst?*, Tielt, 2008.

³⁵ Interview door Luc Neukermans en Pol Van den Driessche, in De Standaard, 12 juni 1993, p. 11.

van Verhofstadt.³⁶ De Croo was een onverbiddelijke stemmentrekker, en kon daardoor claimen de stem van de brede liberale basis te laten weerklinken. Hij ontleende ook prestige aan zijn voorzitterschap van de liberale denktank Paul Hymanscentrum in Brussel, en dit sinds januari 1978, als opvolger van minister van staat Jean Rey, en in samenspel met gewezen vicepremier Jean Gol. Met Verhofstadt werd het een hoffelijk duel tussen twee sterke persoonlijkheden, en de botsing van twee scherp geformuleerde ambities. In een interview van 12 juni 1993 gooit De Croo aanvankelijk mild bloempjes naar zijn rivaal, en schrijft hij diens falen bij de regeringsformatie in 1991 volledig toe aan de onwil van de CVP. Hij stelt vervolgens dat paars toen wél mogelijk ware geweest met Willy Claes als premier. In het antwoord op de vraag van de journalisten of Verhofstadt dan te ambitieus was geweest, laat De Croo zich verleiden tot zijn vertrouwde semantiek van het understatement: 'Was het radicaliteit, was het persoonlijke ambitie? Niemand weet het.'³⁷ Hij maakt meteen zijn visie op de rol van een partijvoorzitter duidelijk. Hij hield niet van het Angelsaksisch model waarbij de voorzitter moest optreden als toekomstige regeringsleider, zoals Verhofstadt voorstond (en het in 1999 ook in de praktijk bracht). De Croo verdedigde de stelling dat de partijleider ook na regeringsonderhandelingen in functie moest blijven als voorzitter, en dat hij daarna moest blijven fungeren als coach van de partijgenoten die wel in het kabinet stappen, en hen ervan moest weerhouden af te wijken van de ideologische lijn van hun partij. In de profilering van 1993 schakelt De Croo ook nog een versnelling hoger, en stelt zijn afwijkende visie op inhoud en tactiek van de partij op scherp. De partij moet zich een socialer profiel aanmeten, en het samenspel met de Franstalige liberalen kan, via het Paul Hymanscentrum, aanzienlijk verbeteren. Dit laatste refereert naar een bestaand stevig netwerk met Jean Gol, later met Louis Michel. Het mocht niet baten. De topmensen van de VLD bleven geloven in de, mede door de verruimers, vaak gewezen Volksuniemensen, ondersteunde ingeslagen meer Vlaamsgezinde en neoliberale wegen, en verkozen Verhofstadt die dit hele proces in beweging had gebracht als voorzitter.

De verkiezingen voor het Europees Parlement op 9 juni 1994 vallen erg tegen voor de Vlaamse liberalen, wat de credibiliteit van de koers van de VLD-top niet ten goede komt. Herman De Croo laat de kans niet voorbijgaan om dat nadrukkelijk in het licht te stellen en te onderstrepen dat zijn pessimistische prognose over de neoliberale VLD-koers de juiste was. De partij had een sociaalliberaal gelaat moeten tonen, en dan het liefst met een taalgebruik dat verstaanbaar is voor de gewone man. Hij grijpt opnieuw naar de hem vertrouwde techniek van het ironische, en soms dodelijke, understatement: 'Ik denk niet aan de oprichting van een Vlaamse D66, tenzij de VLD een nog asocialer koers zou gaan varen. Ik ben er om te zorgen dat de gewone man goede treinen ter beschikking heeft, en dat hij

³⁶ Knack, 1995.

³⁷ Interview door Luc Neukermans en Pol Van den Driessche, in: *De Standaard*, 12 juni 1993.

zijn kinderen goed onderwijs kan bieden.³⁸ Het uur van het gelijk krijgen was nog niet geslagen in 1994, maar het was wel onderweg.

De Croo: parlamentslid voor, tijdens en na het voorzitterschap van de VLD (juni 1988-1 juli 1999)

Met het oog op de verkiezingen van 23 november 1991, om de liberale zetel in zijn arrondissement te redden, was Herman De Croo overgestapt van de Kamerlijst naar de Senaatslijst, en hij was ook daar probleemloos verkozen. Hij bleef senator tot 1995. In de Senaat werd hij meteen fractieleider voor de PVV, een logisch eresaluut aan zijn uitmuntende verkiezingscore. Hij werd ook voorzitter van de respectabele commissie voor Buitenlandse Zaken van de Senaat. In de toen lopende onderhandelingen over een nieuwe regering, pleitte De Croo vergeefs voor een coalitie met de socialisten, en voor een diepblouwe definitie van liberalisme. In dat perspectief legde hij inhoudelijk originele en uitdagende voorstellen op tafel, zoals een lichte verlaging van de lonen voor mensen tussen 55 en 70, een maatregel die de staat en de bedrijven zou toelaten een hogere loonlast te kunnen dragen voor werknemers onder de 55, wanneer deze het kunnen gebruiken om een eigen huis te bouwen, en dus de economie vooruit te helpen. De Croo ergerde zich ook blauw aan de al te beperkte investeringen in wetenschappelijk onderzoek, motor bij uitstek voor economische groei. In de Senaat interpelleerde De Croo, als lid van de oppositie, tussen 1991 en 1995, herhaaldelijk over problemen in de sectoren van zijn vroegere ministerschappen. Hij interpelleerde over de regeringsplannen omtrent de omvorming van het statuut van de NV Sabena, en hij pleitte herhaaldelijk voor de oprichting van een onderzoekscommissie rond de NMBS, en klaagde het gebrek aan evenwicht tussen inkomsten en uitgaven in dat bedrijf aan. In 1993-1995 weerde De Croo zich als een duivel in een wijwatervat tegen de Sint-Michielsakkoorden, en met name tegen de hervorming van de Senaat, waarvoor een aanzienlijke wijziging van samenstelling en beperking van zijn competenties was voorzien. Zijn interventies, en zijn lobbywerk in de wandelgangen met onder andere de socialistische senatoren Fred Erdman en Roger Lallemand sorteerden een niet onbelangrijk effect waardoor het bicameralisme in beperkte mate gevrijwaard werd.³⁹ Van 1995 tot 2011 bleven aldus een aantal residuaire bevoegdheden bij de Senaat, en behield de Senaat voor een aantal andere kwesties evocatierecht. De Croo pleitte in 1992 reeds voor een Senaat als ontmoetingsplek voor de gemeenschappen, had alweer te vroeg gelijk, maar kreeg dat gelijk met de zesde staats hervorming in 2011.

³⁸ Interview met Luc Neuckermans in De Standaard van 16 juni 1994.

³⁹ Jan Clement, Hans D'Hondt, Jan Van Crombrugge, & Christine Vanderveeren, *Het Sint-Michielsakkoord en zijn achtergronden*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu Uitgevers, 1993, p. 31.

Na zijn ministerschappen, in 1988, heeft Herman De Croo zich in parlementaire tussenkomsten, lezingen en publicaties, herhaaldelijk uitgelaten over het Belgisch politiek bestel en over de positie van een parlements lid. Tegen veel van zijn partijgenoten in, pleitte hij hartstochtelijk voor het behoud van het verplicht stemrecht in België. Hij was een vurig voorstander van een maximaal onafhankelijke positie van de parlementsleden, een cruciale voorwaarde opdat ze op efficiënte wijze en zonder externe beïnvloeding in staat zouden zijn om controle uit te oefenen op de regering en de executieven. Hij is beducht voor de invloed van private lobbygroepen. Hij kantte zich tegen de zogenaamde professionele parlementsleden, en tegen de gedetacheerde ambtenaren als parlements lid; ze zijn meer ambtenaar en technocraat dan spreekbuis van een echte publieke opinie, en missen voeling met hun kiezers. Verwerpelijk is, volgens hem, de groeiende tendens van regeringen en ministers om het bekendmaken van beslissingen en de promotie van plannen uit te besteden aan public relations-firma's. Het parlement moet het grote volkstribunaal blijven dat onafhankelijk zijn werk kan doen. De Croo was een hevig voorstander van de notie 'parlementair verweer', en prees zich dan ook zeer gelukkig met de sinds 1980 ingevoerde infrastructuur, waardoor parlementsleden een beroep kunnen doen op bezoldigde medewerkers, de zogenaamde attachés, en op wetenschappelijk onderbouwde studiediensten in Kamer en Senaat. Hij betreurde wel dat de Commissies van Kamer en Senaat geconfronteerd worden met regeringsteksten die vrijwel onwijzigbaar zijn, en dat de Raad van State vaak op weinig aanvaardbare korte tijdspanne naar het verplichte advies wordt gevraagd.⁴⁰ Wat het kiesstelsel en de samenstelling van de kieslijsten betreft, betreurt De Croo het democratisch deficit ter zake: het systeem van de 'polls' bij het rangschikken van de kandidaten beknot ten eerste de echte keuze van de kiezer, die zich moet neerleggen bij de selectie die vooraf gebeurd is door slechts enkele honderden individuen. Hij betreurt vooral dat er bij die selectie in de meeste partijen zulke sterke beïnvloeding is vanwege drukkingsgroepen en subgroepen die de eigen professionele en sociale belangen behartigen in plaats van het algemeen belang. Hij meent dat het slechts heel uitzonderlijk voorkomt dat een kandidaat door een massief aantal voorkeurstemmen over de vóór hem geselecteerden kan springen.⁴¹

Op internationaal vlak liet senator De Croo zich evenmin onbetuigd. In januari 1993 vroegen Jacques Delors, voorzitter van de Europese Commissie, en Europees commissaris Abel Matutes hem om te zetelen in het Wise Men's Committee (het *Comité des Sages*), een internationale denktank van de Europese Unie met als ultiem doel de in crisis verkerende Europese luchtvaart te redden, en een antwoord bieden op de deregulatie van het

⁴⁰ Herman De Croo, *De relatie parlement-regering in België*, pp. 157-164.

⁴¹ Herman De Croo, *Homme politique: profession de foi*, pp. 19-25. De ironie wil dat Herman De Croo zowat de enige Belgische politicus is die dit mirakel van het verkozen worden vanop de laatste plaats op de lijst wel degelijk heeft gerealiseerd, als lijstduwer op de Kamerlijst in 2007.

luchtruim (*Open Sky*, en vrije prijzen), ingezet in de Verenigde Staten sinds 1978. De groep omvatte leiders van vele Europese luchtvaartmaatschappijen, KLM en Maersk Air, de gewezen Portugese minister van Verkeerswezen, en tal van beleidsmensen van vliegvelden. Ze overlegden zes maanden lang in het door De Croo als minister ingehuldigde Sheraton-hotel aan Zaventem airport. De Croo werkte met een klein team van experts, onder wie de ULB-professor Jacques Naveau, en André Clodong. Ze overhandigden in februari 1994 een geruchtmakend rapport, 'Expanding Horizons – Civil Aviation in Europe, an Action Programme for the Future', aan Abel Matutes, Europees commissaris van Verkeer, dat de nadruk legde op de beperking van staatssteun en de nood aan een Europese coördinatie van de vluchtcontroles. De Croo was vaak een diplomatische go-between tussen dit Comité en protectionistische groepen, zoals de leiding van Air France.

Hoewel hij tot de oppositie behoorde, delegeerde de regering-Dehaene De Croo als Belgisch vertegenwoordiger bij de internationale instelling OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling). Hij deed er herhaaldelijk een oproep om ervoor te zorgen dat de lidstaten de grens van 0,70 % zouden bereiken voor ontwikkelingshulp. Hij boekte daarbij een dusdanig pover resultaat dat hij na anderhalf jaar de brui gaf aan dit mandaat.

Het lidmaatschap van de Senaat heeft voor De Croo slechts één mandaat geduurd. Het werd hem snel duidelijk dat reële impact in de toekomst weggelegd zou zijn voor de andere Kamer, met name na de herziening van 1993, waardoor de Senaat niet meer op gelijke wijze betrokken was bij de totstandkoming van nieuwe wetten, en er dus een beperkt tweekamerstelsel ingevoerd werd. Een tweede herschikking had tot gevolg dat de ministers voortaan nog enkel voor de Kamer verantwoording dienden af te leggen, en niet langer voor de Senaat, die geen controlebevoegdheid meer bezat.

Bij de verkiezingen van 21 mei 1995 stapte hij dan ook opnieuw over van de Senaatslijst naar de Kamerlijst. Met succes herkozen, en sinds september 1995 ook nog liberaal partijvoorzitter, wierp hij zich voor de regering-Jean-Luc Dehaene (1992-1999) ononderbroken op als de meest geduchte criticus die de premier zich kon indenken. Het wapenfeit bij uitstek in deze periode is het openbaar maken in oktober 1996 van de mogelijke malversatie met de staatsschuld door de regering, doordat minister van Financiën Philippe Maystadt zich had gewaagd aan speculaties op sterke en zwakke munten, de zogenaamde *swaps*, en moest toegeven dat dit tot enig verlies had geleid.⁴² Dankzij zijn spreekwoordelijke dossierkennis kon De Croo met zijn interpellatie in maart 1997 aantonen dat door het omzetten van overheidsobligaties in de zwakke Italiaanse munt de staatskas 34 miljard frank verloren had, waarmee hij de premier danig in verlegenheid bracht. Twee facetten in

⁴² Interview over de start van de Swap-kwestie door Nico Burssens, in: Burgerkrant, nr. 38, oktober 1996.

deze casus zijn wel bijzonder karakteristiek voor De Croo. Hij herinnerde de Kamer eraan dat met overheidsgeld niet kan en niet mag gespeculeerd worden op de beurs, of waar ook. Daarnaast fulmineerde hij krachtig, en met succes, tegen de juridisch erg betwistbare beslissing van de parlementaire subcommissie dat geen enkel Kamerlid inzage kon krijgen van de swapdossiers in het Rekenhof, zolang deze instelling zelf de swapkwestie onderzocht. Ook de regering wou het inzagerecht procedureel beperken, wat De Croo als typerend beschouwde voor de devaluatie van het parlement. Zijn acties zijn een schoolvoorbeeld van zijn strijdvaardigheid om het controlerecht van de parlementsliden op de ministers onverkort in stand te houden, een stelling die hij al jaren met woorden en daden verdedigde.

Terwijl hij in deze kwestie zijn gram kon halen, bleek het voor De Croo vanuit de oppositie bijzonder moeilijk steeds gelijk te krijgen, ondanks de beste argumenten. De bescherming van de persoonlijke levenssfeer was een van zijn constante bekommernissen. Tijdens de bespreking van de op 3 juni 1998 gestemde 'aftapwet' werd zijn nochtans perfect onderbouwd amendement, om het toepassingsgebied van de onderzoeksmaatregel die de procureur des Konings kan gelasten te beperken tot een aantal expliciete strafbare feiten, door de regering niet aanvaard. Wel kreeg hij het voor elkaar dat de minister gestockeerde informatie (e-mails, opgeborgen opnamen op antwoordapparaten) als niet-afluisterbaar zou beschouwen.⁴³ Een enkele keer zondigde hij trouwens zelf tegen zijn eigen mooie principes, en bracht hij de privacy van een collega-politicus, Elio di Rupo, in een onterechte beschuldiging van pedofilie, al te vroeg en al te onvoorzichtig op het voorplan met een verzoek tot interpellatie. Het siert De Croo dat hij het er jaren later nog steeds moeilijk mee had.⁴⁴

De Croo kwam, als gewezen verkeersminister, ook vaak tussen in die sector, met name over de NMBS. In 1998 betwistte hij, tijdens interpellaties, de juistheid van de positieve bedrijfsresultaten van NMBS-baas Etienne Schouppe, wiens boekhoudkundige trucjes hij ironisch 'een legale witwasmachine' noemde. De Croo pleitte fel voor de liberalisering van de sector van het spoorvervoer. Op 3 mei 1999 diende hij, samen met Didier Reynders, in de Kamer een resolutie in strekkende tot het verlenen van een controleopdracht aan het Rekenhof op de aanwending van overheidsgeld door de NMBS, maar die werd door de rooms-rode meerderheid afgewimpeld.⁴⁵

Het is tekenend dat een van de enige partijcongressen die hij organiseerde tijdens zijn voorzitterschap, in april 1997, over het thema onderwijs ging. Als gewezen onderwijsminister

⁴³ Herman De Croo & Frank Van Den Eeckhaut, *De nieuwe aftapwet*, p. 57 en 59.

⁴⁴ In Linda De Win, *Tobback, Eyskens, De Croo*, p. 190, getuigt hij: 'maar daar ben ik met mezelf nog niet in het reine over'; bevestiging in: Herman De Croo, *De wereld*, 1998, pp. 13-20.

⁴⁵ Herman De Croo, *Enkele uitdagingen voor het najaar*, pp. 50-62; Idem, *NMBS: voorbeeld van wat niet verder kan*, pp. 37-49.

was hij goed geplaatst om onderwijs te definiëren als de belangrijkste motor van de vooruitgang. Er werden twintig zeer vooruitstrevende resoluties aanvaard, met name de wenselijkheid om komaf te maken met de indeling van onderwijs in netten, het benadrukken van de sociale dimensie, het vergroten van de autonomie van de scholen.

Herman De Croo was als parlementslid steeds ten zeerste geïnteresseerd in de Europese problematiek. Al vanaf 1969 pleit hij voor rechtstreekse verkiezingen voor het Europees Parlement om de betrokkenheid van de bevolking te verbeteren. In 1981 verdedigt hij de voortzetting van het systeem dubbelmandaat, zodat het Europees Parlement betere noties zou hebben van wat leeft in de nationale parlementen. Hij was dan ook een fervent voorstander van de oprichting binnen het Belgisch parlement in 1985 van een Federaal Adviescomité voor de Europese aangelegenheden, als een belangrijk parlementair instrument voor de controle over de Europese besluitvorming. Na de staats hervorming in mei 1995 werd dit comité samengesteld uit leden van de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat en anderzijds uit in België verkozen leden van het Europees Parlement. De Croo was van meet af lid van dit Comité, en vanaf 1999 nam hij het voorzitterschap ervan waar. In al deze functies was De Croo een fervent promotor van de economische doelstellingen en prestaties van de Europese unie: het wegnemen van de interne douanebeperkingen en het vrije verkeer van personen, kapitaal, ideeën en goederen. Veel bedrijven drongen door in het geheel van de Europese Gemeenschappen met schaalvergroterende afzetmogelijkheden. Voor economie en handel zijn de Verenigde Staten van Europa in opmars. Toch waarschuwt De Croo ervoor dat de machtige interne markt nog niet de wereldmarkt is, en dat de niet-Europese wereld 90 % van de wereldbevolking vertegenwoordigt. 'Het Europa van 1993 mag ons niet leiden tot een cultureel of economisch Byzantium. Europa moet vermijden haar loopbruggen op te halen voor de rest van de mensheid.'⁴⁶

In deze periode, meer bepaald op 3 juni 1998, werd Herman De Croo naar aanleiding van zijn dertig jaar parlementair mandaat feestelijk gehuldigd in de Kamer met toespraken van voorzitter Raymond Langendries en van premier Jean-Luc Dehaene, die toen kon mededelen dat de koning aan Herman De Croo de eervolle titel van minister van staat had toegekend. De volzinnen uit diens dankwoord die het meest nazinderden luiden: '*Fortiter in re, suaviter in modo*, een ijzeren hand in een fluwelen handschoen', en 'De rijken hebben mij niet nodig, de armen wel. Die zekerheid geven is een van de edelste taken die men als vrouw of man in de politiek kan verwezenlijken.'⁴⁷

⁴⁶ Herman De Croo, *Het Europa van 1993*, pp. 53-87.

⁴⁷ *Huldebetoon naar aanleiding van het dertig jaar parlementair mandaat van de heer Herman De Croo*, Brussel, 1998.

DE VOORZITTER VAN DE VLAAMSE LIBERALEN EN DEMOCRATEN (1995-1997)

De verkiezingen voor het Federale Parlement van 21 mei 1995 brengen, ondanks de operatie verruiming, lang geen overtuigend succes voor de VLD. Tijdens het aftasten voor coalitiesprekken verneemt Guy Verhofstadt van Jean-Luc Dehaene dat een rooms-blauwe coalitie geen kans maakt, en dat hij met de SP in zee wil gaan. Verhofstadt houdt na dit ontgoochelend gesprek meteen de eer aan zichzelf, dient zijn ontslag in als partijvoorzitter, en vertrekt prompt naar zijn geliefde Toscane om er grondig na te denken over zijn politieke toekomst. Het neoliberal profiel had gefaald als acceptabel model voor de andere partijen. De VLD afschilderen als een antisociaal gezelschap was uiteraard karikaturaal, maar dat was toen de perceptie in een deel van het politiek correcte denken.

Door het plotse vertrek van Verhofstadt moest het vacuüm aan de top van de partij dringend opgelost worden. Lagen de kansen dit keer gunstiger voor Herman De Croo? In juni 1994, tijdens een interview na de Vlaamse verkiezingen, had deze nog gezegd: 'Ik weet dat mijn uur nog niet gekomen is. Maar, ik ben een ongeduldige die zijn tijd heeft.'⁴⁸ In mei 1995 kon hij deze ironie voorbij hollen. Hij kon er nu wel echt van dromen dat de VLD zou willen uitkijken naar het door De Croo aangeprezen diepblauwe alternatief: het sociaal-liberalisme, en het lijnrecht profileren naar klassieke liberale recepten. Er was nood aan een nieuwe perceptie voor de liberalen. Dergelijke koerswijziging werd trouwens een week na de verkiezingen expliciet bepleit door Guy Haaze, voorzitter van de liberale vakbond ACLVB: 'Verhofstadt heeft zijn tegenstrevers de kans gegeven om hem uit te roepen tot het symbool van de "anti-sociale zekerheid". Zijn opvolger zou er best aan doen het partijprogramma om te buigen in sociaal-liberale richting.'⁴⁹

Het verbaasde niemand dat De Croo zich toen in de kiesstrijd voor het voorzitterschap heeft gewaagd. Hij wilde de liberale achterban geen kat in een zak verkopen. Op 11 september, één week voor de eerste stemronde voor voorzitter, legt hij uit waarom de verkiezingen van mei 1995 een 'overwinningsnederlaag' werden voor de liberalen.⁵⁰ De boosdoeners waren de omstreden ideeën van de VLD over de sociale zekerheid. De Croo betreurde de breuk met de georganiseerde vakbondswereld. Hij pleitte voor een intelligent sociaal-liberalisme dat gebaseerd blijft op een liberale economie, met een stoere vrijemarkteconomie en een verstandige flexibiliteit binnen de ondernemingen. Hij speelde ook volop het argument uit dat hij in staat was met speelse ironie een breed publiek te charmeren in de media door vertrouwenwekkende boodschappen te brengen in toegankelijke mensentaal. Hij wou zich ook de rol aanmeten van een pragmaticus die de geboden kansen opportunistisch met twee handen vastgrijpt, van een diplomatische dealmaker die in staat is andere

⁴⁸ Interview in De Standaard, 16 juni 1994.

⁴⁹ Interview in De Standaard, 2 juni 1995.

⁵⁰ Interview in Het Laatste Nieuws, 11 september 1995.

partijen te verleiden tot samenspel: 'Onze partij is te lang een mooi opgemaakt meisje geweest, dat niet op de dansvloer wou.' Hij wou zich profileren als een 'doener' en als een coach, en niet langer als een 'denker' zoals zijn voorganger. Hij zag zichzelf ook graag als de 'herdershond van de liberale partij, die het liefst alle verdwaalde schapen bijeen hield'.⁵¹

In september 1995 trad De Croo in de arena voor de voorzittersverkiezing tegen Patrick Dewael en Annemie Neyts. Dewael was de onafscheidelijke *compagnon de route* van Verhofstadt, dus het expliciete icoon van de VLD-vernieuwing, en kreeg dan ook de volle steun van het VLD-establishment. Maar dat was zonder de VLD-militanten gerekend, die de navelstaarderij van de partijtop beu waren. De Croo symboliseerde de oude PVV, en speelde daar handig op in. Neyts positioneerde zich zowat middenin. Die definities mogen clichématig klinken, ze beantwoorden wel aan de toenmalige percepties van de publieke opinie en de pers. In de eerste ronde, op 16 september, haalde De Croo 49,4 % en Dewael 28,5 %. Luc Van der Kelen vond dit in een commentaar in Het Laatste Nieuws een verrassend maar overtuigend resultaat, van 'een man met een briljante geest, een warm hart en diplomaat van nature', en oordeelde dat Dewael best geen tweede ronde zou vragen.⁵² Na enige achterhoedeschermutselingen kon De Croo op 18 september zijn intrede nemen in de Melsensstraat.

In algemene termen kunnen we de overwinning van De Croo decoderen als een terugslag van de 'oude PVV'ers', die diep ongelukkig waren geworden over de vele VLD-innovaties. De Croo was hun spreekbuis gebleven, ook nadat hij zich had neergelegd bij het VLD-partijprogramma en bij de intrede van de verruimers. Maar hij was, tegen de stroom in, er blijven op hameren dat de vernieuwing van de partij meer intern had moeten gebeuren, door niet enkel de overlopers met zoveel honneurs te overladen, maar door ook de oude getrouwen van de partij nadrukkelijk het woord te verlenen. Het waren kennelijk deze laatsten die op 16 september gesproken hadden. Die diepblauwe achterban viel overigens niet onverhoeds uit de lucht: in de tweestrijd voor het voorzitterschap tegen Verhofstadt in 1993 had De Croo ook al één derde van de stemmen behaald.

Herman De Croo haalde het ondanks het feit dat er ook felle tegenstanders actief waren. Een aantal VLD-verruimers, zoals gewezen VU-parlementslid Jaak Gabriëls en gewezen SP'er Pierre Chevalier, spraken zich in september 1995 expliciet uit tegen de kandidatuur van De Croo. Die verweerde zich tegen hun kritiek door te ontkennen dat hij iets tegen de verruimers had, op voorwaarde evenwel dat ze het klassiek liberaal gedachtegoed zouden omarmen. Vermits De Croo geen tweede ronde nodig had, mogen we aannemen dat hij inmiddels niet enkel de diepblauwen maar ook heel wat vernieuwers achter zich wist te scharen met zijn sociaalliberale boodschap. Bij zijn aantreden ontkende hij met klem dat

⁵¹ Herman De Croo, *De Croo met twee nullen*, p. 240.

⁵² Column in Het Laatste Nieuws van 18 september 1995.

er 'geen oude en nieuwe leden zijn, alleen echte VLD-leden'.⁵³ Wie in de eerste ronde zijn supporters van het eerste uur waren, heeft Paul Goossens toen mooi opgelijst: de ambtenaren, en vooral de onderwijsmensen, de bange liberale gepensioneerden, die vreesden voor een sociaal bloedbad door de VLD-koers, de vakbondsmensen en de leden van de mutualiteiten vooral, die zich door Verhofstadt in de steek gelaten voelden, en die hoopten dat De Croo diens radicaal liberalisme zou uitwuiwen.⁵⁴

Vanaf dag één van zijn voorzitterschap werkte De Croo aan de afbouw van het imago van het neoliberalisme van de VLD. Hij was wel zo slim de verruimingsidee van Verhofstadt niet terug te draaien, om de zogenaamde overlopers niet voor het hoofd te stoten. Maar de klassieke topmensen verdachten hem ervan de vernieuwingsklok te willen terugdraaien. Het getuigt dan ook van slim pragmatisme dat hij een van zijn kiesbeloften, het organiseren van een sociaal partijcongres, meteen toevertrouwde aan gewezen SP'er Pierre Chevalier. De resoluties van dit congres brachten een visie voort die ver genoeg afstond van het neoliberalisme om als diepblauw over te komen. Ze pleitten voor meer verantwoordelijkheidszin in het systeem van de ziekteverzekering, waarin de ziekenfondsen, patiënten en artsen meer moesten responsabiliseren. Ze stelden dat de dienstverlening best een mengvorm zou zijn van privé en publiek. Dat nieuw 'sociaal geluid' moest de VLD, in De-Croo-Nederlands, opnieuw 'regeringsoverweegbaar' maken. De voorzitter pleegde voortdurend intens overleg met topmensen van de vakbonden en mutualiteiten. In alle discretie, want De Croo hield niet van vuurwerk in zijn voorzittersrol, en ook niet van spektakel-oppositie. Hij wou in de diepte en op lange termijn werken, 'geen sprint, wel een marathon'. Hij ageerde veeleer in de luwte aan de verfijning van de instrumenten van de sociale politiek, zoals de volksverzekering, de kapitalisatie van de pensioenen, het voorbehouden van kinderbijslag voor ouders die deze financiële steun echt nodig hebben, het proactief werken aan de te verwachten mutaties in de gezondheidsverzekering door het opengaan van de Europese binnengrenzen en het op de Belgische markt komen van buitenlandse maatschappijen. Hij bleef, in de lijn van zijn vroeger ministerschap, heel actief op het domein van het verkeerswezen, en pleitte met nadruk voor de liberalisering van de spoorwegen in Europa. Hij poneerde dat de NMBS behoorde tot de slechtste Europese leerlingen.⁵⁵

Zijn verkiezingsbelofte om de partijafdelingen meer armslag te geven, maakte hij waar door bij elk van hen langs te gaan om een dieptegesprek te voeren en hun verzuchtingen mee te nemen naar de vergaderingen van de partijraad. Aan de top werden de vroegere 14 VLD-commissies, die de VLD-beleidspunten voorbereiden en opvolgen, heropgestart. De inspraak werd gemoderniseerd door het systeem van de dienst-o-foon.

⁵³ Overzicht van alle intenties van de voorzitter, in: Burgerkrant, nr. 34, april 1996.

⁵⁴ Paul Goossens, in Knack, 20 september 1995.

⁵⁵ Herman De Croo, *Les libéralisations*, p. 43.

Op 21 juni 1997 liep het mandaat van de voorzitter ten einde en vond een nieuwe verkiezing plaats waardoor oud-voorzitter Verhofstadt opnieuw aan het beleid kwam. De Croo had ongetwijfeld gehoopt om voorzitter te blijven tot aan de voorziene parlementsverkiezingen van 1999, om dan als coach een liberale premier aan de macht te brengen. In een interview met Luc Van der Kelen op 15 januari 1997 formuleerde De Croo dit perspectief zeer duidelijk: 'Ik heb het gevoel dat een sterke persoonlijkheid als Guy Verhofstadt beter geschikt is in de regering.'⁵⁶ 'Beter' betekende hier, 'beter dan als partijvoorzitter'. Maar dat was wishful thinking. De Croo zag de bui dus hangen in januari 1997.

De Croo kon in 1995-1997 van zijn voorzitterschap geen echt succes maken. Voor de vernieuwers was hij de oude krokodil, aan wie een tweede overwinning in 1997 geen ogenblik werd gegund. In het reeds vermelde interview van 15 januari 1997, in de aanloop tot de komende voorzittersverkiezing, twijfelt Luc Van der Kelen sterk aan de kansen van De Croo: 'De Croo wisselde in zijn 15 maanden sterke momenten af met zwakkere. Hij is een briljante linksbuiten, die iedereen dribbelt, maar zich ook wel eens durft vastlopen op een stalen verdediging.' De Croo maakte ook de fout alle personen uit Verhofstadts organigram te behouden. Ongetwijfeld stootte De Croo ook de flaminganten onder de vernieuwers extra voor het hoofd door zijn toenemende contacten met de Franstalige liberalen. Louis Michel was daar voorzitter geworden; hij was niet enkel een *compagnon de route* sinds jaar en dag, hij stond ook dicht bij De Croo als sociaalliberaal.⁵⁷ Annemie Neyts, in een terugblik op deze episode in 2007⁵⁸, getuigt dat De Croo haar ooit verklapte dat hij het gevoel had dat de partijtoppers rond Verhofstadt hem nooit een echte kans hadden gegeven om zijn plannen als voorzitter uit te voeren. 'Maar hij verbeet zijn pijn in stilte'. Ze is er niettemin van overtuigd dat deze gang van zaken 'een flinke kras op zijn ziel heeft nagelaten'. 'Gelukkig is hij nooit rancuneus, wel vergevingsgezind. Hij legt geen lijstjes van vijanden aan.' Zelf blikt De Croo in oktober 1999 vrij melancholisch op de episode terug: 'De partij stond niet eendrachtig achter mij. Daarom beschouw ik mijn voorzitterschap een beetje als een symphonie inachevée.'⁵⁹ Elders gebruikte hij nog een andere metafoor: 'Ik voelde me als een vogel die zijn nek breekt door tegen een kolossale ruit aan te vliegen. Op de ruit bleef er hooguit wat afkalk van gespreide vleugels achter, en een beetje bloed. Niet te veel, maar genoeg om het nooit te vergeten.'⁶⁰

Het staat wel vast dat De Croo niet in de eerste plaats in de wieg gelegd was voor teamwork. Hij was behoorlijk eigenzinnig en kon, hoe minzaam ook, toch arrogant uit de hoek komen, wat hem in deze episode, en op nog wel meer momenten in zijn loopbaan, zeker

⁵⁶ Het Laatste Nieuws, 15 januari 1997.

⁵⁷ Bert Cornelis & Nico Burssens, 'VLD en PRL eensgezind', in: Burgerkrant, nr. 43, maart 1997.

⁵⁸ Interview van Ruud Goossens in Het Laatste Nieuws, 29 juni 2007, p. 24.

⁵⁹ Bart Brinckman, 'De macht van de partijvoorzitters', in: De Morgen, 16 oktober 1999.

⁶⁰ Herman De Croo, *De Croo met twee nullen*, p. 103.

parten heeft gespeeld. In 2007 typeerde hij zichzelf: 'Ik ben een man wiens ervaring meer van builen en blutsen komt, dan van doordachttheid. Ik heb veel dwaasheden begaan door veel te vlug op de bal te spelen.'⁶¹

Er zijn wel degelijk sporen van weinig fraaie tegenkating ten koste van voorzitter De Croo. In april 1996 lanceerde hij het plan om een besparing van 25 miljard frank te realiseren door de werkloosheidsuitkering bij samenwonende werklozen drastisch terug te schroeven. Het voorstel kaderde in wat de VLD in haar 'Thatcher-fase' voorstond, maar paste niet meer in het socialere imago van de 'nieuwe' VLD in 1996. Verhofstadt-Dewaël en hun medestanders Pierre Chevalier, Paul de Grauwe en Geert Versnick, hadden alternatieve teksten geformuleerd, wat De Croo verplichtte zijn voorstel significant af te zwakken. Bovendien zadelden ze de voorzitter nog meer met een antisociaal imago op, door hem, in plaats van de fractieleider in de Kamer, te verplichten de kritische repliek te leveren in de openbare zitting tegen het *Toekomstplan voor de tewerkstelling* van de regering Dehaene. De Croo heeft zijn imago geen goed gedaan door een ongelukkige uitspraak over het sturen van 300 000 werklozen naar het OCMW.

Het is duidelijk dat Verhofstadt zijn 'inzinking' van 1995 te boven was gekomen, en opnieuw in een voluntaristische fase in zijn leven zat. In die logica was hij overtuigd dat hij meer kans maakte op regeringsdeelname door, zoals in het Angelsaksisch model, alle touwtjes in zijn partij in handen te hebben, en niet aan de hand van De Croo te moeten lopen. In 1999 werd hij inderdaad premier, terwijl hij zelf voorzitter was. Maar afgezien van dit 'detail' is toen alles wat De Croo als strategisch plan koesterde in werkelijkheid omgezet. We kunnen het rustig op het krediet van het tweejarig voorzitterschap van De Croo zetten dat de paarse formule slaagde in 1999, met wat vertraging weliswaar, pas toen hij voorzitter af was, omdat het publiek De Croo's idee van bijsturing van het sociaal imago en het sociaal programma van de VLD meer op prijs stelde dan het Thatcherisme van weleer; omdat de socialisten die nieuwe koers eindelijk lustten; omdat het vooroordeel ten aanzien van de VLD, met name de partij van de gegoeden, bij het grote publiek afgebroken was; en omdat het project van de verruiming door overlopers, onder inspiratie van De Croo, omgebogen was naar dat van grotere attractiviteit van de partij voor een ruimer kiezerspubliek. In 1999 was de VLD de grootste partij van België, en kon ze zonder meer voor het premierschap gaan. Voor deze drie cruciale punten had De Croo duidelijk te vroeg gelijk gehad. Dit was stellig niet de eerste keer. In 1973 schreef De Croo een *Vrije Tribune* onder de titel *De partij van de burger*, en dat was 16 jaar voor het eerste *Burgermanifest* van Verhofstadt uit 1989.⁶²

Het samenspel van De Croo en Verhofstadt binnen de liberale partij was een delicaat en subtiel gebeuren. Ze kenden elkaars talenten en pijnpunten, en hun belangen verschilden

61 Interview met Marnix Peeters in *Het Laatste Nieuws* van 12 mei 2007.

62 Interview met Filip Rogiers, in *De Morgen*, 20 mei 2007, p. 55.

en botsten meer dan eens. Nadat de meeste spanningsvelden weggeëbd waren, en ze minder in elkaars weg liepen, liet De Croo zich realistisch uit over zijn gedoodverfde tegen­speler. In 2008: ‘We zijn antinomisch. We zijn liberalen van dezelfde golflengte, maar temperamentshalve totaal verschillend.’⁶³ In 2005: ‘We zijn antipoden, maar we zijn allebei fundamenteel liberaal en anti-Blok’, en ‘Verhofstadt heeft iets wat weinig premiers hebben: een ongelooflijk groot zelfvertrouwen. Af en toe mislukt eens wat, zijn Europese ambities. Voorzitter van de Europese Commissie was mooi geweest.’⁶⁴

DE VOORZITTER VAN DE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGING (1999-2007)

In 1999 gebeurde, bij de genade van de dioxinecrisis, het mirakel dat de VLD *incontour­nable* werd bij de regeringsvorming die volgde op het ontslag van de regering Dehaene, toen diens partij knock-out in de touwen lag. VLD bleek zelfs de grootste partij geworden in het land, en kon dus zonder meer het initiatiefrecht opeisen om de premier te leveren. Dit was, evident, weggelegd voor de toenmalige partijvoorzitter Guy Verhofstadt die zich in de kiesstrijd had opgeworpen als kandidaat-premier. In 1985 had een dergelijk scenario kunnen plaatsvinden met als formateur Herman De Croo die, aan het eind van zijn regeringsfunctie in het kabinet-Martens V, met de gedachte had gespeeld zich tot partij­voorzitter te laten verkiezen, zich sterk makend dat hij een paars kabinet in de steigers had kunnen zetten. Door zwaar aandringen van het hof bleef hij toen evenwel minister. De paarse formule bleek toen een al te voorbarige droom, maar De Croo kreeg zijn gading in 1999. Een nieuw ministerschap was best mogelijk in 1999, het werd hem ook aangeboden, maar Guy Verhofstadt had een pracht van een alternatief in petto: voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. De Croo zag deze functie als het ultieme hoogtepunt van zijn loopbaan, en als een eresaluut aan zijn vele wetenschappelijke analyses van het parlementaire systeem in de jaren 1963-1967. De hoogste trede als bekroning: *per angusta ad augusta*, schreef hij als voorzitter in het gastenboek van de Kamer. Op die manier werd hij de meest prestigieuze burger van het land, en de meest ervaren en gezagsvolle politieke roerganger, waar premier Verhofstadt kon van dromen om de scherpste interpellaties te overleven, en zich te behoeden voor eventuele onheuse manoeuvres van de oppositie en van ‘politieke vrienden’.

Aan deze verwachtingen is de Kamervoorzitter niet te kort geschoten. Vriend en vijand getuigen overvloedig over de doortastendheid waarmee hij, die zich destijds als Kamerlid niet al te gedisciplineerd gedroeg, volksvertegenwoordigers op zeer kordate wijze tot de orde durfde te roepen indien ze, zoals Pieter De Crem, de reglementen van de Hoge Vergadering

⁶³ Interview met Ruud Goossens en Filip Rogiers in De Morgen van 25 oktober 2008.

⁶⁴ Interview van 12 juli 2005 in: Humo. Zie ook De Croos treffende getuigenis over Verhofstadt in: Linda De Win, Tobback, Eyskens, De Croo, pp. 240-241.

bleven overtreden. Hij aarzelde ook niet om in te grijpen bij vestimentair wangedrag, hij die zelf steevast een dubbel geknoopte das droeg, behalve in 2005 toen hij door een hernia geveld was. Op 28 mei 2002 poogde hij, weliswaar vergeefs, Ecolo-kamerlid Vincent Decroly door de bodes te laten buitenzetten, toen deze in onderlijfje, met T-shirt en pet in het halfrond rondliep, met het argument 'on ne ridiculise pas le Parlement'.⁶⁵ Indien ze de spelregels respecteerden, nam hij de vertegenwoordigers van de oppositie stelselmatig in bescherming, wel eens tot zichtbaar ongenoegen van de excellenties van zijn liberale partij en van de meerderheid. De stroper was boswachter geworden.

Het was de grote ambitie van De Croo om de Kamer de eenentwintigste eeuw binnen te leiden. Toen hij begon in 1999 was er nog weinig verschil met 1830: 'Alleen het geluid van de koetsen en de paarden ontbrak nog', schreef hij. Hij deed alles om de plenaire zittingen van de Kamer te herwaarderen. Daarom wou hij de kabinetsraden op dinsdag in plaats van op vrijdag laten doorgaan, om na afloop de premier een exposé voor de Kamer te laten geven vóór de klassieke persconferentie, zodat de burger opnieuw dichterbij kwam bij de uitvoerende macht. Tegelijkertijd vond hij dat de gewone parlementscommissies zich moesten kunnen omtimmeren tot onderzoekscommissies, zoals in de Verenigde Staten. Hij wenste ook dat alle wetsontwerpen en wetsvoorstellen niet enkel door deze Commissieleden gekend en besproken werden, maar door alle parlementsleden in de plenaire vergadering met even grote *sérieux* dienden behandeld te worden. Die attitudes passen perfect in zijn visie op de rol van het parlement, dat zich moest laten gelden als een politieke machtsfactor in volle onafhankelijkheid van de regering en van de vele drukkingsgroepen in de samenleving, een parlement dat zijn democratisch recht tot wetgevende bevoegdheid onverkort moest doen gelden. Het was zijn persoonlijke variant op de in zijn eigen liberale partij heilig verklaarde notie 'burgerdemocratie'. De volksvertegenwoordiging moest 'burgervriendelijk' en de regering 'Kamervriendelijk' worden. In de jaren 1982 en volgende maakte de introductie van de formule van bijzondere machten het de Kamer erg moeilijk om op te tornen tegen de machtspositie van de regering. Het toenemend oprichten van onderzoekscommissies (Dutroux en andere) en de professionalisering van de communicatie en de public relations deden de balans weer overhellen in de andere richting. Herman De Croo streefde hardnekkig naar zelfbewustheid en waardigheid van de Kamer, met de ambitie om te wegen op de besluitvorming, door de publieke opinie op de hand te krijgen, dankzij de openbaarheid van de debatten. Hij had deze verzuchting in het verleden bij herhaling geformuleerd, reeds in een publicatie van 1967, en met name toen hij zich in de jaren 1990 dood ergerde aan de houding ter zake van premier Jean-Luc Dehaene, wiens optreden in de Kamer hij toen percipieerde als brutaal misprijzen voor de grondwettelijke

⁶⁵ Emile Toebosch, *Het Parlement anders bekeken*, pp. 142-143.

bevoegdheid van het parlement.⁶⁶ Dergelijke ambitie en dergelijk gezag konden slechts waargemaakt worden indien het parlement en zijn voorzitter konden beschikken over een efficiënte administratie en methodiek.

Herman De Croo heeft zich als Kamervoorzitter terdege ingespannen om de *freedom of speech* van de parlementsleden veilig te stellen. In de afgelopen jaren waren redelijk wat parlementsleden gerechtelijk vervolgd voor boude uitspraken. Anderzijds wou hij de nieuwe en onervaren parlementsleden de spelregels bijbrengen. Op 9 september 1999, meteen na zijn aantreden, bracht hij hen samen. In 2000 schreef hij in samenspel met de juridische dienst van de Kamer een brochure over de precieze reikwijdte van de ‘parlementaire onverantwoordelijkheid’ en de notie ‘intellectuele vrijheid’.⁶⁷ Die nuttige nota werd aldus de eerste in een reeks met als titel *Parlementair recht in kort bestek*. Even later werd ze gevolgd door een tweede nota over de parlementaire onschendbaarheid.⁶⁸

Met het oog op het realiseren van de ambitie van een reële politieke impact van het parlement, heeft voorzitter De Croo zich terdege ingespannen om ervoor te zorgen dat de wetgevende beslissingen en de politieke discussies in de Kamer het grote publiek, sneller, vollediger en nauwkeuriger konden bereiken.⁶⁹ Voor het eerste facet bedacht hij het systeem van het *in real time* publiceren van elke nieuwe wetgevende tekst. Bovendien liet hij ook dagelijks een *résumé* verschijnen van de nieuwe wetsvoorstellen. Daarnaast realiseerde hij een samenwerking met het Grondwettelijk Hof, de Raad van State en het Rekenhof, om alle wetten en uitspraken van het Grondwettelijk Hof via de formule *Lex Belgica* snel toegankelijk te maken voor alle geïnteresseerden.⁷⁰ Hij bedacht zelfs een digitaal platform, onder de titel *For your eyes only*, waarin iedereen alle overheidsdocumenten kon oproepen en downloaden. Op deze kruispuntbank waren aanvankelijk enkel de Kamer, de Senaat, de federale regering en de drie hoge rechtscolleges aangesloten, maar uiteindelijk ook de parlementen van de deelstaten.

Voor het tweede luik, de politieke discussies, die aan elke wetgevende beslissing voorafgingen, of erna volgden, wilde Herman De Croo een maximale interactie tussen zijn instelling en de geschreven en visuele media bereiken. Hij had daar als kersvers parlements lid reeds Kamervoorzitter Achille Van Acker over aangesproken, maar die weigerde radicaal de aanwezigheid van de tv in het halfroond. In de jaren 1975-1979 werden enkele Kamerdebatten via proefprojecten rechtsreeks uitgezonden door de BRT en de RTB, maar de kijkdichtheid bleef beperkt, en het aantal bleef gering. In 1997 was er even een opstoot van succes door

⁶⁶ Herman De Croo, *De Croo met twee nullen*, p. 140: ‘onder Jean-Luc Dehaene was het parlement de mat waaraan men zelfs zijn voeten niet meer veegde’.

⁶⁷ Herman De Croo, *De parlementaire onverantwoordelijkheid*, 2000; herwerkte editie in 2007.

⁶⁸ Herman De Croo, *De parlementaire onschendbaarheid*, 2000; herwerkte editie in 2007.

⁶⁹ Dirk Jan Eppink, De Croo stoomt Kamer klaar voor 21e eeuw, in *De Standaard*, 13 augustus 1999.

⁷⁰ Zie: www.belgielex.be

de getuigenverhoren in de Commissie Dutroux, maar ook hier kwam er snel kijkmoetheid, ook al door de kijkvriendelijke uren. De markante hoogtepunten van de parlementaire debatten kregen weliswaar mooie kansen in de zeer druk bekeken nieuwsuitzendingen van de VRT en VTM. Herman De Croo wou als Kamervoorzitter nog een stap verder gaan in het vlot bereiken van de brede publieke opinie, en nam de laatste hinderpalen weg. De geaccrediteerde journalisten kregen alle denkbare faciliteiten en een totale bewegingsvrijheid rond en binnen de muren van het halfroond. Het meest bekende symptoom was het toelaten in de wandelgangen van het parlement van journalisten die in real time verslag konden uitbrengen, en vooral interviews konden afnemen, zonder enige voorafgaande toelating.⁷¹ De Croo inspireerde de VRT in deze optiek om te starten met het befaamd duidingsprogramma *Villa Politica*, dat elke week tweemaal in de namiddag rechtstreeks op tv werd uitgezonden vanuit de Kamer en het Vlaams Parlement. Linda De Win voelde er ministers en parlementsleden op haar allerpersoonlijkste kritische manier aan de tand, en holde ontelbare malen door de gangen van het parlement om actuele vragen aan de juiste politicus te stellen. In 2001 werd een vast cameracircuit in de Kamer geïnstalleerd. De parlementszittingen kunnen thans door journalisten en geïnteresseerde burgers in real time op het internet gevolgd worden.⁷² Daardoor kregen de volksvertegenwoordigers niet langer de kans om een onhandige uitlating achteraf uit de Parlementaire Handelingen te laten schrappen. Het dwong hen meer aandacht te schenken aan de kwaliteit van hun tussenkomsten.

Het wekt geen verwondering dat De Croo, meteen na zijn start als voorzitter, in 1999, de reeds in 1996 aangetreden, maar nauwelijks au sérieux genomen, federale ombudsmannen, een Nederlandstalige en een Franstalige, een volwaardige plaats bezorgde, door ze hun derde jaarverslag te laten presenteren in een plenaire zitting van de Kamer. Het ombudscollege kreeg zelfs hetzelfde statuut als het Rekenhof.

Nog steeds in de lijn van het afbreken van de parlementaire ivoren toren, organiseerde De Croo elk jaar op 21 juli een opendeurdag, waarop talrijke bezoekers afkwamen. Een van zijn geliefde rituelen is een jaarlijkse gidsbeurt voor de Miss-Belgiëkandidaten doorheen het parlement, inclusief een introductie tot de werking van de politieke instellingen en de geschiedenis van het land, inbegrepen het obligate fotomoment. In 2007 publiceerde hij, samen met een communicatie-expert een 'handleiding' in mensentaal over de werking van de Kamer.⁷³ Hij was ook de eerste voorzitter die het Kunstpatrimonium van de Kamer voor het grote publiek openstelde, via een luisterrijke publicatie die door omstandigheden pas onder zijn opvolger Herman van Rompuy effectief verschenen is. De Croo was ook de

⁷¹ Emmanuel Gerard, Els Witte, Eliane Gubin, *Geschiedenis van de Belgische Kamer*, pp. 332-334.

⁷² Via <https://www.dekamer.be/kvvcr/media/index.html?language=nl>

⁷³ Herman De Croo en Bruno Craps, *Parlement, in verstaanbare taal*.

promotor van de uitgave van een stevig wetenschappelijk boek over de geschiedenis van de Kamer vanaf 1830.⁷⁴

Dankzij de constellatie van de paarsgroene en paarse regeringen (1999-2007) kon de vrijzinnige Herman De Croo vanaf 1999 diverse ideologische aardverschuivingen begeleiden. Hij sympathiseerde met en faciliteerde de indrukwekkende reeks van ethische wetten van de regering-Verhofstadt over euthanasie (2002), over softdrugs en de toelating voor holebi's om te huwen (2003). Wat de wet betreft die holebi's toeliet om kinderen te adopteren (2006) onthield hij zich weliswaar. Naar eigen zeggen behoorden de debatten rond euthanasie tot de grote kippenvelmomenten van zijn parlementair leven. Hij was, als volbloed jurist, overtuigd dat de nieuwe wetten slechts spiegels waren van reeds bestaande realiteiten, die naar boven kwamen in de vele getuigenissen uit het ware leven gegrepen, en in de botsingen van ideologische en religieuze overtuigingen.

In een van deze aardverschuivingen speelde De Croo, in 2001, een heel persoonlijke en doorslaggevende rol, de desofficialisering van het Te Deum op 15 november, waardoor deze kerkelijke plechtigheid teruggevoerd werd tot de privésfeer. De maatregel vormde een cruciale breuklijn in de Belgische politieke geschiedenis: de sociologische dominantie van de christelijke moraal op de Belgische samenleving werd irreversibel afgebroken en omgebogen. Bovendien werd het geheel van de jaarlijkse Leopoldsviering, aanvankelijk een protestants feest onder Leopold I, van 1865 tot 2001 een rooms-katholiek gebeuren, vanaf 2001 gelaïciseerd tot een geheel nieuw niet-kerkelijk ritueel, Koningsdag nieuwe stijl. Herman De Croo heeft, in samenspel met Armand De Decker als voorzitter van de Senaat, het feestelijk evenement van 15 november 2001 getransfereerd van de kathedraal naar de leeszaal van het Paleis der Natie, waar de leden van het vorstenhuis, de kardinaal, de nuntius, de ministers en vele hoogwaardigheidsbekleders, geacht werden te luisteren naar een toespraak van de Kamervoorzitter.⁷⁵ De Croo begon behoorlijk ironisch door de woorden te citeren van burggraaf Vilain XIV op het Nationaal Congres van 1830: 'Je me prononcerais en faveur de la monarchie, mais assise sur les bases les plus libérales, les plus populaires, les plus républicaines.' Hij spoedde zich prompt om de aanwezige leden van de monarchie gerust te stellen: 'Al is het koningschap op zichzelf geen democratisch instituut ... toch steunt het koningschap in België op een breed politiek draagvlak.' Maar dan volgde de essentie van zijn toespraak: 'Les ministres, avant d'être les hommes du Roi, sont maintenant les hommes du Parlement.' Een ironische knipoog is niet ver weg daarna: 'De rol van de Koning is dus gereduceerd tot de ondertekening van beslissingen die hem eventueel niet zinnen, maar die Hij wel heeft moeten goedkeuren omdat zij uitgaan van een regering die het vertrouwen geniet van de Kamer van volksvertegenwoordigers. De

⁷⁴ Het in noot 71 vermelde werk van Emmanuel Gerard, Els Witte en Eliane Gubin.

⁷⁵ Emile Toebosch, *Het Parlement anders bekeken*, pp.176-182.

Koning kan nog enige politieke invloed uitoefenen. Hij kan zijn ministers om uitleg verzoeken, met hen van gedachten wisselen en hen suggereren beslissingen opnieuw te bekijken. Hij kan een bepalende rol spelen bij de vorming van een nieuwe regering. De Koning kan uitgroeien tot de voornaamste adviseur van de ministers, terwijl het oorspronkelijk de ministers waren die de Koning adviseerden.' En zo kwam De Croo tot de ultieme zinging van het betoog: 'Vroeger vertegenwoordigden de ministers de Koning, en trotseerden ze de beide Kamers. Vandaag vertegenwoordigen ze in de eerste plaats de parlementaire meerderheid.' En, niet minder significant vervolgde hij: 'De regering moet worden gecontroleerd door een vrij verkozen parlement, de hoeksteen van de Staat. Het parlement bezit immers de sterkste democratische legitimatie.' Koningsdag 2001 nieuwe stijl was de triomf van de primauteit van het Parlement, een gebeuren vol van symboliek, ideologie, zelfs ironie. De Croo vertolkte treffend en haarscherp zijn perceptie van de verhouding tussen het vorstenhuis en de politieke wereld. En er was nog meer innovatie die dag: aan het eind van de zitting liet hij de *Brabançonne* op originele wijze vertolken door Toots Thielemans. Dit werd de start van een nieuwe traditie met heel wat verrassende uitvoeringen door de meest onverwachte groepen en solisten.⁷⁶

Vanaf 2001 werd Koningsdag elk jaar opnieuw gevierd in het halfrond van de Kamer. Maar vrij snel koppelde de Kamervoorzitter aan het feest de hulde van verdienstelijke Belgen. In 2002 ging het over de expedities naar Antarctica, in 2003 om de inzet van de Belgische strijdkrachten in het buitenland. In 2004 ging de lof naar twee wetenschappers: Robert Cailliau, architect van het World Web bij de CERN, en Luc Trullemans, meteoroloog. In 2005 werden twee ruimtevaartexperts, actief bij ESA, gehuldigd: Paul Verhaert en Claude Jamar. In 2006 greep De Croo, voor de 175e verjaardag van de monarchie, terug naar de formule van 2001: een analyse van de zin van de constitutionele monarchie.

De interesse van Herman De Croo voor de Europese problematiek bleek al jaren uit zijn lidmaatschap van het Federaal Adviescomité voor de Europese aangelegenheden. In 1999 werd hij zelfs voorzitter van dit gezelschap, en bleef dat tot 2010. Sinds 1989 kwamen de nationale organen voor Europese aangelegenheden samen om te overleggen met het Europees Parlement. Dat resulteerde in de creatie van COSAC (Conférence des Organes Spécialisés dans les Affaires Communautaires), dat elk semester in de diverse lidstaten vergaderde. Tijdens zijn mandaat van parlamentsvoorzitter heeft De Croo alle vergaderingen van COSAC bijgewoond, en driemaal mogen voorzitten. Er werd heftig gediscussieerd over de vorm en de mate van controle van de nationale parlementen op het Europees beleid, evenals over de uitbreiding van de Europese Gemeenschap met nieuwe landen; in 1997 ging het over de nood aan transparantie bij de Europese besluitvorming.

⁷⁶ Zie de integrale tekst van 15 november 2001: Herman De Croo, *Monarchie en democratie*, 15 november 2001. De Croo bezorgde ook een parafrase ervan in: Rudy Aernoudt & Willy Deswaef, *Wake up Belgians*, Brussel, 2012, pp. 30-32.

Op 20 september 2001 organiseerde De Croo, ter gelegenheid van het Belgisch voorzitterschap van de EU, in de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers een Europees seminarie over *Ombudsmen against discrimination*. Ombudsmannen uit alle Europese landen, en verantwoordelijken van de diverse Commissies voor de verzoekschriften kwamen er brainstormen over hun ervaringen en hun plannen rond de verbetering van de rechtszekerheid van de Europese burgers, met de bedoeling de Europese politici te inspireren voor het vervolmaken van de wetgeving inzake klachtenrecht voor burgers en het recht om bestuursdocumenten te raadplegen. De onderliggende gedachte die De Croo, blijkens zijn inleidende beschouwingen, hoopte door te duwen, was het bepleiten dat de fundamentele rechten uit het *Handvest van de grondrechten van de Europese Unie* (recht op behoorlijk bestuur, op consultatie van documenten, op petitie) nog nadrukkelijker zouden doorwerken op nationaal niveau.⁷⁷

Kamervoorzitter De Croo gooide internationaal de grenzen wijd open voor zijn instelling, geheel in de lijn van zijn persoonlijke ervaringen als jonge student, en later als minister van Buitenlandse Handel. In dit boek schreef een vroegere medewerker van de voorzitter, Pierre Jirikoff, een indrukwekkend betoog over de nieuwe koers van de 'parlementaire diplomatie', een door Herman De Croo uitgevonden model om parlementen van diverse landen gezamenlijk te laten optreden als een internationale drukkingsgroep. De Croo nam herhaaldelijk actief deel aan mondiale conferenties van parlementsvoorzitters. Op hun tweede *Conférence mondiale* in september 2005, op de zetel van de Verenigde Naties in New York, steunde hij enthousiast de verklaring die beoogde meer bevoegdheid te verlenen aan de parlementen bij internationale politieke onderhandelingen. In mei 2005 organiseerde hij in het Belgisch Parlement een conferentie over de problemen van de regio van de grote meren met de voorzitters van de parlementen van Burundi, de Democratische Republiek Congo en Ruanda. Tussen september 2003 en maart 2005 zat de Belgische Kamer in een consortium met de Duitse Bundestag en de Franse Assemblée nationale voor een hulpprogramma via het parlement van Kosovo.

Herman De Croo stuurde herhaaldelijk Belgische parlementaire delegaties uit naar tal van landen om het verloop van de verkiezingen kritisch te observeren. Zo trok die groep in 2005 naar tien landen: Kirgistan, Moldavië, Albanië, Azerbeidzjan, Kazachstan, Palestina, Costa Rica, Wit-Rusland, Oekraïne en de Democratische Republiek Congo.

Hij organiseerde missies van de Kamer naar 27 landen, onder meer de Verenigde Staten, Rusland, China, Iran en Algerije. Uit de vele omstandige verslagen (zie lijst in de bibliografie) blijkt dat het allerm minst plezierreisjes geweest zijn. De delegatie naar Polen in april 2001 voerde nuttige gesprekken over de nakende toetreding van Polen tot de Europese

⁷⁷ Herman De Croo, 'Inleiding', in: *Séminaire Les Ombudsmen*, pp. 11-15.

Unie, waarbij De Croo niet aarzelde de netelige kwestie aan de orde te stellen van Polen als nieuwe buitengrens van de EU, en waarbij de hypothese van de Europese eigen defensie-identiteit veel interesse wekte bij de Poolse president. Ook bij de andere bezoeken waren er stevast gesprekken met de hoogste autoriteiten: in Egypte met Hosni Moubarak, in Iran met de Gids van de Revolutie Ali Khamenei en met parlementsvoorzitter Ali Akbar Rafsandjani. Dit laatste bezoek ontleent zijn betekenis aan het feit dat nauwelijks één ander westers land toen het geïsoleerde Iran bezocht. Het bezoek aan de Verenigde Staten had onder meer als functie de spanningen met België tijdens de Tweede Golfoorlog enigszins onder controle te brengen. We moeten hopen dat Herman De Croo spoedig zijn 'Herinneringen' zal publiceren. Historici zitten met ongeduld te wachten op zijn opeenvolgende getuigenissen over de verschuivingen in de wereldpolitiek in talloze landen en continenten, waar hij tijdens zijn ontelbare reizen in zijn studietijd, in zijn functie als titularis van Buitenlandse Handel, en in de jaren van zijn Kamervoorzitterschap, van 1999 tot 2007, steeds op de eerste rij zat, tête-à-tête met wereldleiders, waarvan hij de wisselende strategieën en visies steeds scherpzinnig observeerde. Bovendien was De Croo ervan overtuigd dat een stoere parlementaire delegatie deuren opende voor politieke en economische onderhandelingen die voorheen meestal gesloten bleven.

Op het brede vlak van de wereldpolitiek was hij bijzonder actief in de internationale onpartijdige denktank 'East-West', gesticht in 1980 om te brainstormen over oplossingen van internationale conflicten via diplomatie en overleg. Die instelling zette ruime politieke en economische netwerken op in Europa, de Verenigde Staten, Rusland en China, en had hoofdzetels in Brussel, New York en Moskou. In de omgekeerde richting ontving hij ontelbare malen buitenlandse staatshoofden en politici in zijn parlement in Brussel. In het zittingsjaar 2003-2004 waren dat er 56, onder wie de president van Congo, Joseph Kabila, en van Rwanda, Paul Kagame, de premier van China, Wen Jiabao. De meeste emoties veroorzaakte het bezoek van de Libische leider Al Kadhafi, in 2004, die in zijn toespraak de volksvertegenwoordiging bestempelde als een vervalsing. Toen in juni 2005 enkele leden van het Iraanse parlement op bezoek waren, vroegen (of eisten?) ze op de traditionele werklunch geen wijn te schenken, ook niet aan de Belgische disgenoten. Dat was een brug te ver voor Herman De Croo, die stelde dat hij zich in Iran steeds braaf had aangepast aan de moslimspelregels over alcohol, en hij schafte de lunch gewoon af.

Op binnenlands vlak was veiligheid een hoofdbekommernis van de Kamervoorzitter. Hij was tijdens zijn hele mandaat actief als voorzitter van het in 1990 opgericht Comité P. In die context organiseerde hij in 2004 een studiedag over het wetenschappelijk onderzoek over de politie, in een unieke en innoverende samenwerking met het *Centre d'études sur la police* en het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten. In zijn inleiding bepleitte de ervaren jurist in Herman De Croo de noodzaak van dit controleorgaan; in een democratische

rechtstaat moet de mogelijkheid van de politie om de individuele rechten en vrijheden van burgers te beperken, controleerbaar zijn, via een expliciet referentiekader gevormd door de begrippen legaliteit, legitimiteit, proportionaliteit, effectiviteit en noodzakelijkheid. Hij stelde dat een extern controleorgaan geen blijk is van wantrouwen in het politiekorps en in de interne controle.⁷⁸ In hetzelfde jaar 2004 patroneerde De Croo ook nog een *séminaire de réflexion*, waarin de ethische facetten in de rol van de politie centraal stonden. Om te voorkomen dat de mensenrechten geschonden zouden worden door excessief beroep op geweld, en door discriminatoir optreden, werd in het seminarie gebrainstormd over het opstellen van een deontologische code.⁷⁹

In zijn positie van ‘eerste burger van het land’ was De Croo wel verplicht, hoe moeilijk dat voor zijn temperament ook was, de politicus in hem tot mineur te brengen. Zijn functie was een harnas dat tot zelfdiscipline dwong. De Croo zag zich als de ultieme politieke scheidsrechter tussen meerderheid en oppositie, en daardoor achtte hij het zijn plicht zich te onthouden van zijn natuurlijke ideologische scherpte en zijn klassieke polemische teneur. Binnen de muren van de Kamer lukte hem dat voortreffelijk. Als voorzitter kon hij het zich uiteraard veroorloven te ijveren voor een hoger democratisch gehalte van het Belgisch politiek bestel. Hij pleitte voor een aanpassing van het kiesstelsel dat de kleine kieskringen zou privilegiëren, en komaf zou maken met ‘de primadonna’s die honderduizend stemmen wilden halen in de ene grote Vlaamse kieskring’. Hij betreurde vaak de teloorgang van de kwaliteit van het wetgevend werk van zijn collega’s door overhaaste redactie, complexiteit van de materies, en incompetentie.

Maar publieke partijpolitieke uitspraken waren min of meer taboe. Toch kon De Croo zich heel moeilijk bedwingen om met kordaatheid te fulmineren tegen partijgenoten die in zijn ogen niet de juiste koers voor de partij vertolkten. Ook als Kamervoorzitter bleef hij, zonder enige onderbreking, zetelen in het partijbureau, en bij de stemmingen voor lidmaatschap van dit partijcollege haalde hij meer stemmen dan Verhofstadt, zodat hij het in 2005 zelfs tot eerste ondervoorzitter bracht.

Bij elk spanningsveld binnen de partij liet hij zijn stem horen als spreekbuis van de diepblauwe orthodoxie. Nadat de massaal opgekomen jongeren op het partijcongres van 16 en 17 november 2002 een aantal controversiële principes wisten te laten goedkeuren, zoals de introductie van het confederalisme en de afschaffing van het verlenen van adellijke titels door de koning, protesteerde hij fel tegen deze ontwikkeling, maar was hij ook verontwaardigd dat niet alle leden van het partijbestuur even expliciet en even moedig als hijzelf de originele Novemberverslaging van het partijbestuur, zonder die betwiste punten, hadden verdedigd. Dit incident legde scherp de breuklijnen bloot tussen de diverse generaties

⁷⁸ Herman De Croo, *Is er nood aan een democratisch toezicht*, pp. 15-21.

⁷⁹ Herman De Croo, in: Giles Bourdoux, & Guy Cumps, *Policing, Ethics and Corruption*, pp. 15-17.

binnen de partij, zelfs tussen de generatie van Verhofstadt en de nieuwe jonge garde, met De Croo als invloedrijke en ongeschonden spreekbuis van het niet onbelangrijke diepblauwe segment. Hij vertolkte de vrees van deze groep voor wat hij, in zijn onvervalste terminologie, de 'vervliëging' van de liberale identiteit noemt, de vrees voor het verlies van de kleur van de partij. Hij betwijfelde de zin van de ambitie van de liberale top om de grootste partij te willen zijn: 'Ik ben blij dat mensen zich bij ons willen aansluiten, maar ze moeten wel weten dat ze in een blauwe bus springen.'

Op het partijcongres van april 2004 had De Croo al evenveel redenen voor ergernis. De partij was toen intern erg verdeeld over het al dan niet toekennen van stemrecht aan migranten, in die mate dat De Croo de geloofwaardigheid van de VLD bedreigd achtte. Hij vond dat het indienen van een amendement ter zake door Karel De Gucht, tegen de zin van premier Verhofstadt in, de daaropvolgende defenestratie van De Gucht door de premier, en diens vervanging als partijvoorzitter door Dirk Sterckx, niet zou kunnen worden uitgelegd aan de kiezers. De Croo kwam aan zet in zijn vertrouwde rol van *go-between* tussen de twee kampen, zodat ze bleven praten, en met iets minder grote schade dan gevreesd de Vlaamse verkiezingen van 13 juni 2004 overleefden. De liberalen verloren toen wel de leiding van de Vlaamse regering, die ze in 1999 hadden veroverd.

In 2003-2005 werd de partijman in Herman De Croo zeer geïrriteerd door ideologische opstoten in de rechtse hoek van de liberale partij. De partij kreeg af te rekenen met rechtse dissidentie van de parlementsleden Hugo Coveliers en Ward Beysen, die openlijk aan het pleiten waren voor het oprichten van een grote, rechtse Vlaamse partij samen met het Vlaams Blok. Vooral dat laatste was voor Herman De Croo vloeken in de blauwe kerk. Terugblikkend op deze fase verwoordt hij in 2017 zijn weerzin als volgt: 'Het is totaal uitgesloten dat de VLD ooit met het Blok in zee gaat. Ik wil niet dat mijn levenswerk ooit geassocieerd wordt met een anti-humanistische, verkrampte, para-fascistische organisatie.' Coveliers en Beysen verlaten uit eigen beweging de partij. Maar niet zoveel later laait de koorts opnieuw op tussen het establishment van de partij en enkelen, zoals Jean-Marie De Decker en Boudewijn Bouckaert, die aansturen op een coalitie met de rechtervleugel in N-VA en CD&V, en zelfs met het Vlaams Belang. De Croo reageert even afwijzend als voordien: 'Rechtse liberalen bestaan niet. Rechts hoort niet thuis in mijn partij.'⁸⁰ In zijn ogen is er binnen de VLD wel ruimte voor liberalen van het type VVD en het type D66, maar niet voor een Pim Fortuyn. Er was plaats voor veelstemmigheid en varianten binnen de partij, en aanvankelijk beschouwde hij het populisme van De Decker niet meteen als een risico. Toen De Decker zich eind 2004 aandiende als kandidaat-voorzitter van de VLD, overwoog De Croo eventjes zelf opnieuw te kandideren, maar zag daar uiteindelijk van af, en steunde vol enthousiasme Bart Somers, om De Decker af te blokken. In deze

⁸⁰ De vermelde citaten komen uit een interview in Humo van 12 juli 2017, p. 17.

fase van ideologische spanningen poogde De Croo permanent zijn partijgenoten ervan te overtuigen dat het gevaar dat de partij zou ontploffen minimaal was, maar zijn veelvuldige oratorische interventies verklapten dat hij er zelf niet helemaal gerust in was. Ze tonen ook aan dat De Croo, vanuit de rustige zetel van Kamervoorzitter, nauwgezet het lot van zijn partij op de voet bleef volgen, als gezagsvolle *éminence grise*. De relatieve rust van het voorzitterschap werd, jammerlijk, enkele malen verstoord door tijdelijke gezondheidsproblemen. In 2001 werden zijn nekwerfels beschadigd tijdens een rit met zijn geliefd paard. In 2005 kwam de helse hernia, een ramp waardoor hij vele maanden van paardenloosheid moest uitzweten. In 2008 was er koudvuur. In 2009 de marteling van de stembandkanker, een beroepsziekte, dacht hij, waarvan hij gelukkig heel goed herstelde.

Het verbaast geenszins dat Herman De Croo *in globo* euforisch geweest is over de acht paarse en paars-groene regeringsjaren: hij had jaren voordien voor de formule gepleit. Hij vond dat hij frisser kon ademen in dit land dan acht jaar voordien. Plots pasten er sleutels op deuren die nooit open waren geweest door het blokkeringsveto van de CVP. Op ethisch vlak is België, met progressieve wetgeving rond abortus, euthanasie en homofilie, een van de meest vooruitstrevende naties in de wereld geworden, en dat kon deze humanist enkel verheugen. Hij was met zijn hart bij de meeste van deze innovaties. Enkel voor de wet op het homohuwelijk heeft hij zich onthouden, wellicht te verklaren vanuit het fenomeen van de generatiekloof.

Op 26 april 2007 fungeerde De Croo het laatst als voorzitter. De terugval van zijn partij bij de verkiezingen van 10 juni 2007 van 25,9 naar 18,8 % was een wel heel bittere pil, en lang niet alleen omdat het ook het einde betekende van zijn mandaat van eerste burger van België.

VAN DE KAMER NAAR HET VLAAMS PARLEMENT (2007-2018)

Het einde van zijn mandaat van voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, op 11 juli 2007, was voor Herman De Croo ongetwijfeld geen banaal momentum. Ongeveer alle eer was hem in al de vorige jaren te beurt gevallen: eerste burger van het land, vijf ministerfuncties, voorzitter van de partij, bijna veertig jaar in het parlement. Enkel premier was hij niet geworden, en die functie leek ook niet meer weggelegd voor hem.

In 2007 een eindpunt zetten achter die politieke carrière was voor deze workaholic evenwel geen optie. Terugkeren naar de status van gewoon parlamentslid was in zijn ogen overigens geen nadeel: 'Dan kan ik eindelijk weer eens bijten. De voorbije acht jaar mocht ik als parlamentsvoorzitter enkel blaffen.'⁸¹ Om het spannend te houden, kon hij wel enkele

⁸¹ Herman De Croo, *De Croo met twee nullen*, p. 226.

uitdagingen gebruiken. De eerste in de rij was het vermetele plan om niet langer als lijsttrekker maar als lijstduwer op de Kamerlijst te gaan staan. Het zou de ultieme test zijn om te bewijzen dat zijn achterban nog steeds onverminderd bestond. De partij had hem ongetwijfeld de eerste plaats gegund indien hij erom verzocht had. Die vrije keuze was een heus waagstuk. Hij diende voldoende voorkeurstemmen te behalen om van de laatste plaats naar boven te worden gekatapulteerd. Hij wist 48 930 kiezers te overtuigen om op zijn naam te stemmen. Achteraf bekende hij dat hij de nacht voor de stemming heel slecht geslapen had, en gaf hij toe dat zijn heldendaad een combinatie was 'van overmoed, zelfzekerheid en politieke acne'. Herman De Croo werd met glans herkozen. De vermetele daad bood achteraf niets dan voordelen: ze bewees zijn electorale onmisbaarheid voor de Oost-Vlaamse liberalen, en hij had zich verzekerd van de eeuwige vriendschap van Karel De Gucht die in diezelfde verkiezing de Oost-Vlaamse lijst had kunnen trekken.⁸²

De Croo is tijdens zijn mandaat vanaf 2007 niet minder actief geweest dan voorheen, al had hij wel te kampen met een aantal gezondheidsproblemen. Van juli 2010 tot juli 2011 fungeerde hij als fractievoorzitter van zijn partij. In oktober 2011 is hij voorzitter van de Bijzondere Opvolgingscommissie die belast is met het onderzoek naar de financiële crisis. Uiteraard blijft hij in deze jaren nog even druk bezig als vroeger met allerlei taken in hem vertrouwde commissies, zoals het Adviescomité voor de Europese Aangelegenheden, de Commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen, de Parlementaire Overlegcommissie, en niet te vergeten zijn actie in de vele niet-parlementaire instellingen, zoals het hoger besproken Expertisecentrum voor Afrika, het Wise Men's Committee, het East-West Institute, Autoworld en de Cardiologische Stichting Prinses Liliane.

Niet zoveel later kwam een nieuwe uitdaging. Tot dan toe had De Croo in interviews vragen over eventuele stopzetting en over zijn opvolging steeds kordaat afgewimpeld. In een gesprek op 25 oktober 2008 is het taboe doorbroken. Op de vraag of zijn zoon niet van plan is in zijn voetsporen te treden, protesteert vader De Croo niet langer: 'Misschien wil hij het helemaal op eigen kracht doen binnen tien jaar, als zijn vader verdwenen is. Misschien doet hij het eerder. Tegen vrienden die me de vraag stellen, zeg ik: overtuig hem, vraag hem op de Vlaamse lijst te staan.'⁸³

Uiteindelijk startte het politiek avontuur van de zoon sneller dan vader De Croo had durven denken. Bij de Europese verkiezingen van juni 2009 stond Alexander vrij onverwacht op de Open Vld-lijst. Hij behaalde een mooie score van 47 779 voorkeurstemmen op de tiende plaats. Minder orthodox was zijn kandidatuur als partijvoorzitter, want hij had nog geen

⁸² Men leze de ironie over deze gang van zaken in de huldetoespraak voor De Croo door parlementsvoorzitter Herman Van Rompuy op 26 juni 2008 (*Integraal verslag. Buitengewone plenum-vergadering. Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers, 26-6-2008*).

⁸³ Interview met Ruud Goossens en Filip Rogiers, in *De Morgen* van 25 oktober 2008.

enkel politiek, ook geen gemeentelijk, mandaat uitgeoefend. Op 12 december 2009 werd hij in de tweede stemronde met 11.676 stemmen tot voorzitter gekozen, in concurrentie met Marino Keulen die de voorkeur wegdroeg van de ontgoochelde groep rond Verhofstadt. Het bleek dus opnieuw, zoals bij de verkiezing van Herman De Croo, een opstoot van de diepblauwe onderbuik. Spoedig daarna bewees de jonge voorzitter zijn legitimiteit, door bij de federale verkiezingen van 13 juni 2010 als lijsttrekker van de Senaatslijst van Open Vld 301.917 voorkeurstemmen te behalen, de derde beste score in Vlaanderen. Het bleek de koninklijke weg naar het ministerschap. Op 22 oktober 2012 volgde Alexander De Croo Vincent Van Quickenborne, die burgemeester van Kortrijk werd, op als vicepremier en minister van Pensioenen in de regering-Di Rupo. De voortzetting van het electoraal liberaal succes in Zuid-Oost-Vlaanderen bleek dus helemaal geen *accident de parcours*, en geen *retour de manivelle* naar de oude PVV-liberalen. In 2008 had Herman De Croo de te verwachten mutaties in het politieke wereldje reeds toegelicht: 'Ik blijf in de politiek omdat ik het belangrijk vind dat er nog politici zijn die de brug kunnen maken naar de andere generatie, de laptopgeneratie. Deze generatie heeft geen kerktorenanker meer.'⁸⁴

Voor vader Herman De Croo betekenden de opeenvolgende successen van Alexander een delicate evenwichtsoefening. Nu Alexander dermate op de voorgrond begon te treden, kon vader De Croo niet langer evenveel politieke aandacht krijgen. Hij bedacht er zelfs een mooi en aandoenlijk neologisme voor: 'Ik wil Alexander niet beschaduwen.' Hij geeft geen proactieve adviezen. Enkel als zijn zoon erom vraagt. Maar een tweede uitdaging kon niet worden vermeden. Er stelde zich meteen het probleem van twee De Croos voor de verkiesbare plaatsen bij de eerstkomende verkiezingen. Herman De Croo had sinds jaar en dag met een uitdagend surrealistisch beeld aangekondigd dat hij zou aanblijven 'in de Kamer tot aan zijn dood, en dan naar de Senaat' zou komen. Minder poëtisch werd de keuze voor de verkiezingen van 25 mei 2014. Gelukkig vielen toen de federale, de Europese en de Vlaamse verkiezingen samen op één en dezelfde dag. Herman De Croo vond toen, terecht, dat Alexander zijn beleid als vicepremier in de regering, moest kunnen verdedigen op de Kamerlijst. En de consequentie was dat hij zelf zou overstappen naar de lijst voor het Vlaams Parlement. Het was geen gemakkelijke beslissing, want als gewezen voorzitter was hij emotioneel meer gehecht aan de federale Kamer. Hij had zich in het verleden wel eens meewarig uitgelaten over dat Vlaams Parlement. Maar in de loop der jaren had hij zich verzoend met de gedachte dat de regionale parlementen de evenknie waren geworden van de federale Kamer, 'behalve misschien in prestige', voegde hij daar telkens ironisch aan toe.

Herman De Croo werd, uiteraard overtuigend, op 25 mei 2014 verkozen tot Vlaams parlements lid. Partijgenoten informeerden wel eens bij hem of hij dan nooit aan stoppen dacht, en doorgaans repliceerde hij met de boutade: 'Ik kom nooit in een ambulance naar het

⁸⁴ Interview in: Marlène de Wouters, *Ministers in alle staten*, p. 182.

parlement, tenzij ik zelf aan het stuur mag zitten.’ Hij speelde even met de gedachte om zijn mandaat na twee jaar af te ronden. Inmiddels schuift hij die dag voor zich uit, ongetwijfeld onder meer om een symbolische termijn van 50 jaar parlementaire carrière te bereiken. We zouden voor deze hardnekkigheid een reeks freudiaanse argumenten kunnen bedenken, zoals verslaving aan applaus en genot van erkenning. De Croo heeft het gelukkig in een interview van 2014 op ontwapenende wijze zelf geformuleerd: ‘De illusie van onmisbaarheid maak ik me niet. Maar dat ik nuttig kan zijn op 76, die pretentie heb ik wel. Ik ben voortdurend op de vlucht voor de nutteloosheid.’⁸⁵ Er zit zeker ook politieke branie verscholen in zijn doorzettingsvermogen: hij is begrijpelijkerwijze erg fier op zijn moed om zich tot driemaal toe te laten verkiezen vanaf de laatste plaats op de lijst.

In de zeven Kamerjaren na zijn voorzitterschap (2007-2014), in zijn functie van ondervoorzitter van de Hoge Vergadering, en in de drie jaren in het Vlaams Parlement (2014-2017) is Herman De Croo nauwelijks minder actief geweest, en zeker niet minder creatief. Het valt op hoe hij in deze jaren vaak op nieuwe thema’s gaat focussen. In 2009 heeft hij zich diepgaand ingewerkt in het Belgische gevangeniswezen, en zoals steeds zocht hij inspiratie voor zijn analyses in het buitenland, in dit geval het Verenigd Koninkrijk, waar privatisering aan de orde was. Hij ging het Britse systeem ter plaatse, in Manchester en Liverpool, bestuderen. Die wetenschappelijke invalshoek sloot mooi aan bij de expertise van zijn onderzoeksjaren aan de Brusselse universiteit, in 1960-61. Zijn standpunten van die jaren zijn achteraf zeer actueel gebleken: de stelling dat de enkelband niet slechts een modaliteit van vrijheidsberoving mag zijn, en best een autonome straf zou worden; het pleidooi om het toezicht op de enkelband uit te besteden aan private ondernemingen. Hij zette in 2009 ook zijn acties inzake vrouwenemancipatie voort, met een campagne om vrouwen bewust te maken van de risico’s voor loopbaan en pensioen bij het terugschroeven of stopzetten van de beroepsbezigheden.

In mei 2008 kreeg Herman De Croo een nieuwe eervolle en tijdrovende taak toebedeeld. De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) heeft toen het *Development Assistance Committee* (DAC) opgericht, als een reflectiegroep die nadenkt over de toekomst van de ontwikkelingshulp in een veranderende wereld. Herman De Croo werd door de regering afgevaardigd als Belgisch vertegenwoordiger in deze reflectiegroep. De club van rijke landen beschouwt deze groep als haar commissie voor ontwikkelingssamenwerking, met de bedoeling de ontwikkelingshulp van de rijke landen door middel van onderlinge afspraken te stroomlijnen. De Croo lijkt in de denkgroep een vreemde eend in de bijt: hij is er de enige politicus van dat niveau. De andere leden zijn specialisten in ontwikkelingshulp. Hij is er de eeuwige realist, met het motto dat het in het eigenbelang is van

⁸⁵ Interview met Jan Segers in *Het Laatste Nieuws*, 8 en 9 maart 2014, p. 12.

het Westen om zijn welvaart te delen met de rest van de wereld. Voor Europa is ‘tiersmondisme’ van levensbelang.

De Croo wist beter dan wie ook hoe men in Congo de zuid-zuid geldstromen (bv. van China naar Congo) begon te verkiezen boven de Europese, omdat het koloniale verleden nog steeds bleef wegen. De activiteiten van De Croo binnen de DAC illustreren zijn betrokkenheid in het laatste decennium en zijn fascinatie voor het probleem van de armoede in de wereld, in het bijzonder op het Afrikaanse continent. De belangstelling voor Afrika gaat terug tot zijn studententijd, en kreeg een wetenschappelijk verlengstuk in zijn grote persoonlijke betrokkenheid bij het studiecentrum E-CA/CRE-AC. In algemene zin meent De Croo dat Europa zijn beschaving niet moet opdringen aan de rest van de wereld. De vluchtelingen crisis in Europa van de jongste jaren, die voor een groot deel ook vluchtelingen uit het Afrikaanse binnenland betreft, inspireerde hem tot de stelling dat we Afrika moeten helpen om Europa te redden, dat we louter uit zelfbehoud, om oncontroleerbare migratie te voorkomen, twee tot vier procent van ons inkomen aan ontwikkelingshulp moeten besteden, bij wijze van verzekeringspremie. Het treft me hoe deze langetermijninteresse van Herman De Croo kennelijk doorgegeven is aan zoon Alexander, zodat het wellicht geen toeval is dat deze het departement Ontwikkelingssamenwerking beheert. Op de invloedrijke rol van De Croo in de diplomatieke schaduwzones van de Congolese politiek komen we verder terug in een aparte paragraaf. Zijn allereerste, diepblauw getinte, resolutie in het Vlaams Parlement, in 2014, lag geheel in die lijn: het was een pleidooi voor bijzondere aandacht voor onderwijs in de ontwikkelingssamenwerking, als hefboom voor emancipatie, met name voor meisjes.

In deze herfstdagen van zijn parlementair leven manifesteerde Herman De Croo zich steeds meer en meer *sub specie aeternitatis*. Tijdens de eerste zitting van het nieuwe Vlaams Parlement mocht hij, als oudste in rang, voorzitten, en drukte hij in zijn openingstoespraak zijn nieuwe, jongere, collega's nadrukkelijk op het hart zich niet te verliezen in technische actualiteitsdiscussies, maar steeds oog te hebben voor de lange termijn en voor fundamentele ideologische vraagstukken. Zijn interventies in deze voor hem nieuwe biotoop spitsten zich toe op landbouw, maar vooral op buitenlands beleid, in de logica van zijn jarenlange expertise over Congo en Europa. Dat bracht hem de afgelopen jaren op vergaderingen van de OESO in Parijs, en in diverse Europese hoofdsteden.

In deze periode betreurde Herman De Croo allerlei maatregelen die de federale staat deden leeglopen. Hij had zich ook vroeger reeds fel afgezet tegen het Vlaams-nationalisme, op grond van zijn sympathie voor het voortbestaan van de Belgische natie. Hij was ook erg ongelukkig over de volgens hem overdreven focus van de media op het succes van N-VA, en op de tweestrijd in de Antwerpse verkiezingen van 2014 tussen Bart De Wever en de stadslid rond Patrick Janssens. Hij vond dat de Open Vld zich nog sterker sociaaleconomisch moest

profiëren, en zich moest verzetten tegen nieuwe belastingen, zodat N-VA het economisch discours niet zou kunnen afpakken. Maar het liberalisme verdiende, volgens De Croo alderminst het epitheton ‘kapitalisme’. Hij was een heraut van het sociaalliberalisme, en van de boutade ‘geen sociaal paradijs op een economisch kerkhof’. Hij zag een tweede antinomie met de N-VA in het universalisme en het kosmopolitisme van de liberalen, in tegenstelling tot het parochialisme en regionalisme van de Vlaams-nationalisten. Deze these vormt geen contradictie met een andere overtuiging van De Croo: internationalisme mag lokale verbondenheid met de eigen geboortestreek niet hinderen. De uitspraak ‘Il faut être de quelque part’ is volgens hem geen blijk van nationalisme.

DE VELE ANDERE FACETTEN VAN HERMAN DE CROO

De zelfstandige

Herman De Croo is geboren in een gezin van zelfstandigen. Eigenlijk is hij dat zelf zijn hele leven lang gebleven. Zelfs zijn politieke functies beschouwde hij niet als een apart beroep, veeleer als een roeping, als een van de vele activiteiten die hem dag na dag bezighielden. Als rusteloze workaholic, heeft hij van zijn jeugd tot vandaag steeds een groot aantal bezigheden tegelijkertijd gecultiveerd en geadoreerd. In 1998 berekende hij dat hij ongeveer 75 uur per week werkt, ‘51 weken per jaar, want ik neem geen vakantie’. Aan de lokale Brakelse politiek besteedde De Croo toen 10 uur per week, aan het federale parlement 20 uur, aan andere politieke taken 20 uur, en de andere 25 aan de universiteit, het advocatenkantoor en de landbouwuitbating.⁸⁶ Hij legitimeerde het voortzetten van die activiteiten als het middel bij uitstek om als politicus onafhankelijk te blijven, Hij vreesde dat politici die hun mandaat als een beroep voor het leven gingen beschouwen, slaven of marionetten van die functie werden.

De primaire condition humaine in de familie De Croo in Michelbeke is die van landbouwer, en dat is al ongeveer vijf eeuwen lang zo. De ouders van Herman waren bemiddeld door hun belangrijke landbouweigendommen. Zij, en ook Herman zelf, zijn daar nooit speculatief mee omgesprongen, door de gronden in bouwgrond om te zetten. Herman is nog altijd fier dat hij steeds heeft weerstaan aan deze makkelijke weg om schatrijk te worden. Hij is titularis geworden van dit welvarend familiebedrijf na het overlijden van zijn moeder, die het zelf, op 83-jarige leeftijd, als bedrijfshoofd had overgenomen van zijn overleden vader, Alphons, die zoals zijn zoon ook nooit op pensioen wilde gaan. Uiteraard heeft Herman niet de tijd om zelf de tractor te bedienen of zijn bomen te snoeien, al is hij daar wel perfect toe in staat. Hij geeft de 25 ha landbouwterreinen aan een drietal mensen in seizoenpacht,

⁸⁶ Interview met Luc Van der Kelen, in Het Laatste Nieuws, WE Magazine, 28 maart 1998, p. 2.

en de 18 000 fruitbomen aan een dynamische jongeman. Hij bekommert zich wel persoonlijk om enkele hectaren bos, zijn kangoeroe, zijn geitjes, zijn pauwen, en bovenal zijn paarden met heerlijke namen als Tornado, Fleur, Christal en Voyageur. Een beetje ironisch heet het huidige paard Tipsi. Paardrijden is zowat zijn enige hobby. 'Als je op het paard zit, let je alleen op waar je rijdt. Het geeft een ledigheid van geest die beter is dan een psychiater.' Door de metersbrede ramen van de ruime villa die hij jaren geleden liet bouwen, kijkt hij elke dag uit op zijn domeinen en de heerlijke Zwalmvallei, op zijn paarden, op zijn boomgaarden vol Jonagolds en Conferences.

De Croos eerste waarachtige beroep, naar klassieke normen, was dat waarvoor hij gestudeerd had, advocaat. Nadat hij op 1 juli 1961 aan de ULB promoveerde tot doctor in de rechten, schreef hij zich op 1 september 1961 in aan de balie te Oudenaarde. Hij fungeerde ook werkelijk fulltime als individueel praktiserend advocaat, tot hij in 1968 volksvertegenwoordiger werd. Associaties met een groep van advocaten, en specialisten met een specifieke niche waren aanvankelijk nog niet aan de orde. Maar toen hij het al te druk kreeg, betrok hij een grote schare medewerkers bij zijn kantoor. Herman De Croo en zijn echtgenote werkten voor een sociaal zeer gedifferentieerd publiek. Die gevarieerde confrontaties hebben hem uitstekend voorbereid op zijn instap in de politiek. In al zijn enthousiasme vergaloppte hij zich wel eens, en moest de voorzitter van de rechtbank hem op het eind van zijn gloedvol betoog erop wijzen dat hij de tegenpartij aan het verdedigen was in plaats van zijn eigen cliënt, waarna De Croo dan maar een tweede even overtuigend betoog hield in tegenovergestelde zin.

Zijn echtgenote, Françoise Desguin, had hij leren kennen als studente aan de ULB. Net als haar vader, ingenieur alumnus van de befaamde Franse *Ecole des Mines*, had ze haar middelbaar en haar baccalaureaat in Lille (Frankrijk) doorlopen in de secties *philo* en *science expérimentale*, via briefwisseling. Aan de ULB werd ze licentiaat klassieke filologie in 1960, en eveneens aan de ULB, doctor in de rechten in 1963. Zo werd ze een succesvolle advocate, die haar verdere leven is doorgestaan met pleiten, van 1973 tot heden, aan de balie van Oudenaarde. Ze was er ook plaatsvervangend rechter bij de rechtbank van eerste aanleg. Haar overdrukke professioneel leven belette haar niet de perfecte moeder te zijn voor een zoon en een dochter; ze leerde per correspondentie zelfs moderne wiskunde om beter te begrijpen waarmee haar kinderen bezig waren.

Op lokaal vlak ondersteunde Herman De Croo als jonge burgemeester met alle sympathie de sportactiviteiten in het dorp. Zo stichtte hij in 1966, samen met Marcel Thomas en Eric Matton, een volleybalclub met de vrij ambitieuze naam Saturnus. Aanvankelijk hield dat niet veel meer in dan een net, gespannen op het kerkplein van Michelbeke tussen het gemeentehuis en een plaatselijke kroeg. Later werd het overgebracht naar de dorpschool, en ten slotte in sporthallen in andere gemeenten. De Michelbekenaars vonden niet veel

gehoor bij het toenmalige Brakel, waarmee Michelbeke gefusioneerd was, zodat de ploeg met eigen middelen en sponsoring zelf een sporthal bouwde. Het werd uiteindelijk een succesverhaal in de eredivisie, waarbij zelfs buitenlandse spelers een rol kwamen spelen. Absoluut hoogtepunt werd 2014 toen Saturnus in Antwerpen de finale mocht spelen, die ze weliswaar verloor tegen het gereputeerde Kieldrecht met zijn spelers uit de nationale ploeg.

Het concept van het dienstbetoon

Het kiesdistrict Aalst-Oudenaarde, de thuisbasis van Herman De Croo, is sinds jaar en dag het meest blauwe en het diepst blauwe territorium van de liberale partij. Dit succesverhaal vindt zijn verklaring in een relatief ver verleden. Zuidelijk Oost-Vlaanderen is reeds vanaf de zestiende eeuw een ideologisch buitenbeentje geweest. Het was toen een ontsnappingsroute voor de door Spaanse gezagsdragers opgejaagde Vlaamse protestanten, op de vlucht voor de katholieke contrareformatie. Ze creëerden er protestantse eilandjes, met eigen protestantse kerken en kerkhoven, te midden van de katholieke mainstream. Na de oprichting van de Liberale Partij in 1846, kozen die protestantse kernen resoluut voor de liberale optie, waarbinnen ze bescherming dachten te vinden tegen de katholieke dominantie. De dorpen rond Brakel bleven daardoor tot vandaag een 'blauw bisdom'. Dat mogen we vrij letterlijk nemen. In 1995 kreeg Herman De Croo 43.566 stemmen achter zijn naam, of 60 % van de 72 482 VLD-kiezers.

De tweede achtergrond voor de onafgebroken reeks overwinningen van De Croo in 50 jaar, is stellig diens specifieke volkse aanpak. Hij moge dan wel meestal de allure van een herenboer vertonen, hij kende en kent zijn mensen van dichtbij. Herman nam en neemt deel aan alle plaatselijke volksfeesten, begrafenissen, huwelijken en kermissen binnen zijn kiesgebied. Hij hield en houdt ontelbare, geïmproviseerde toespraken op partijvergaderingen, bij sportieve en bij culturele gebeurtenissen. Om deze onbegrensde inzet in het licht te stellen en te belonen, hebben zijn sympathisanten in 1988, aan het eind van zijn ministerschappen de Stichting Herman De Croo in het leven geroepen. In de afgelopen 30 jaar heeft ze een indrukwekkend aantal artistieke, culturele, sociale en economische studiebijeenkomsten en colloquia georganiseerd, wedstrijden voor fotografie en beeldende kunsten ingericht, en bovenal talloze leerlingen van het middelbaar en studenten van het hoger onderwijs bekroond voor hun voortreffelijke *papers* en thesissen.

In essentie ligt de ware sleutel van het succesverhaal evenwel in het door De Croo heruitgevonden concept 'sociaal dienstbetoon'.⁸⁷ Vanaf zijn allereerste stappen in de politiek, in het Michelbeke van 1964, startte hij met, op voorhand in de plaatselijke bladen aange-

⁸⁷ Marlène de Wouters, *Ministers in alle staten*, pp. 164-165.

kondigde, zitdagen waarop hij ontelbare burgers met grote en kleine problemen te woord stond. Er zijn affiches uit de jaren 1960-1970 bewaard, waarin De Croo zijn 34 zitdagen per maand aankondigt: elke donderdagvoormiddag, en ook nog de vierde vrijdagavond, in de Liberale Kring op de Markt van Oudenaarde; daarnaast elke tweede of vierde vrijdag, of elke tweede of vierde zaterdag van de maand in de Harmonie te Ronse en in allerlei pittoreske cafés, feestlokalen of woningen van vrienden, in de 28 dorpen van zijn toenmalig kiesgebied. Toen in 1991 zijn kiesgebied verruimd werd door de fusie van de kieskring Oudenaarde met die van Aalst, bood zijn volks dienstbetoon-liberalisme niets dan voordelen. Het arrondissement Aalst was sinds vele jaren, sinds de dagen van priester Daens, een vruchtbare bodem voor het sociaalliberalisme dat De Croo lief was.

Duizendmaal belangrijker nog waren de notities die hij neerkrabbelde met de essentie van zijn gesprek, als eerste stap naar de oplossing van het probleem. De efficiëntie van het 'systeem De Croo' is spreekwoordelijk, die van zijn medewerkers evenzeer. Elke notitie veranderde in een brief aan of een telefoongesprek met een overheidsdienst, een burgemeester of een minister, waarin de rechten van de betrokken burger glashelder werden uiteengezet, en met kennis van zaken behartigd. Na afloop, meestal een happy ending, veranderde de notitie in een archiefdocument, gedeponneerd in de onmetelijke kelders van de Brakelse woning, inmiddels grotendeels, voor de eeuwigheid, overgebracht naar het Liberaal Archief te Gent. In 1997 raamde De Croo het aantal door hem behandelde persoonsdossiers op 71 000; in 2014 waren het er al 120 000; in 2017 circa 150 000 (over circa 200 000 personen).

Het concept 'dienstbetoon' kreeg in de loop van de jaren 1990 in de Belgische politiek een kwalijke bijklank, als gevolg van het succes van het concept 'nieuwe politieke cultuur', dat wilde afrekenen met favoritisme en cliëntelisme, en dat toen opgang maakte in diverse partijen, zo ook in de VLD. Guy Verhofstadt karakteriseerde het als de 'wortel van alle kwaad'. De VLD verbood toen haar mandatarissen zich nog te wagen aan dienstbetoon, maar Herman De Croo deed of zijn neus bloedde. Hij beet snoeihard terug in 1992: 'Dienstbetoon floreert omdat de staat slecht functioneert. De drempelvrees is te hoog, de bureaucratie te complex. Voor mij is het dienstbetoon een dagelijkse leerschool. Een vrouw wacht al twee jaar op een premie. Dan schrijf je naar het ministerie, waarop dan zes ministers antwoorden dat ze zelf niet weten wie bevoegd is. Zo leer je iets bij over de toepassing van een beschikking. Mijn leerschool is de samenstelling van de individuele versukkelingen die ik op mijn dienstbetoon ontmoet, en die me meer over het leven hebben geleerd dan vele lectuur.' Op een andere dag gaf hij als motief op: 'Ik ben een elementaire Zorro. Ik verdraag geen onrecht. De rijken hebben me niet nodig.'⁸⁸ Als beslagen jurist wist hij perfect dat men zich in dezen geen overtreding van de spelregels kan veroorloven. Hij is nooit

⁸⁸ Herman De Croo, *Dienstbetoon is mijn dagelijkse leerschool*, pp. 25-28.

tussengekomen in examens of rechtszaken en hij heeft nooit brieven geschreven naar de Dienst Vreemdelingenzaken.

De doeltreffendheid van zijn dienstbetoon schuilt in het talent van De Croo om zich in te leven in alle middens, zowel in een volkse arbeiderskroeg, als in een designlobby van een gesofistikeerd nieuw bedrijf, zowel in de wandelgangen van het parlement, als in de honderden volkse herbergen en partijlokalen van de Oudenaardse regio. Hij moet er duizenden pinten hebben betaald. Hij drukte er in één weekend meer handen dan een doorsneepoliticus in een heel jaar. Hij gelooft in de uitgestoken hand, en in de grotere kans om mensen te overtuigen van zijn politieke boodschap met de warmte en de empathie van een gesprek, dan met de rationaliteit van een ideologisch betoog op een partijcongres. De daar geformuleerde doorgewinterde resoluties werden door hem steevast vertaald in aanstekelijke oneliners.

Als begrijpelijk gevolg van zijn visie op het politiek bedrijf en zijn persoonlijke arbeidsethos verdedigde hij, tegen de meeste van zijn liberale vrienden in, de stemplicht. In die optie worden inzet en werklust van een kandidaat-volksvertegenwoordiger een noodzaak. Het dwingt hen om zich dag en nacht in te zetten om hun potentiële kiezers te bereiken en te overtuigen.

De relaties met Congo en Afrika

De interesse van Herman De Croo voor Afrika, en voor Congo in het bijzonder, is terug te voeren tot zijn studententijd, maar eveneens tot familiale omstandigheden. De oudste broer van de moeder van Herman, Frans Wauters, was coördinator van Le Comité spécial du Katanga, een van de talrijke staatsorganismen die de concessies van de staat beheerde. Hij was een van de grote ontdekkers van mijnpunten in Katanga. De zus van Herman, Stella De Croo, die biologie had gestudeerd aan de Gentse universiteit, verbleef van 1961 tot 1993-94 in Katanga, waar haar echtgenoot, Fernand Campens, brouwerij-ingenieur, de leiding had van de Interbrew brouwerijen in Lubumbashi, Kolwezi en Kamina. Die familiale connecties hebben ook gevolgen gehad op het politieke vlak. Het is via Stella dat Herman in 1968 Mobutu voor het eerst heeft ontmoet, en hem sindsdien vrij vaak heeft gefrequenteerd in diens residenties in Congo, in Roquebrune, in het Zwitserse Savigny en in Brussel. Toen Mobutu in 1979 in Antwerpen deelnam aan een symposium van het Vlaams Economisch Verbond dankte hij expliciet De Croo voor zijn aandeel in het realiseren van deze bijeenkomst.

In juli 1960 kreeg De Croo een beurs van de 'Transporteurs belges au Congo' (Sabena, Onatra, enz.) om drie maanden in Congo te verblijven. Maar door de troebelen meteen na de onafhankelijkheidsfeesten werd de reis jammerlijk afgelast. In 1965 ging hij dan toch voor

de eerste maal op bezoek naar wat inmiddels de Democratische Republiek Congo (DRC) was geworden. Dat herhaalde zich sindsdien een dertigtal keren. Het maakte hem vertrouwd met het economisch, sociaal en politiek weefsel van de Congolese samenleving. Zijn werkbezoeken vertoonden veelal een economische en een private context. Niet zelden maakte De Croo er gebruik van om politieke problemen aan te kaarten. In juni 2008 bemiddelde hij discreet, zonder officieel mandaat van de Belgische regering, in Kinshasa om de diplomatieke crisis tussen België en de DRC, waarin de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, Karel De Gucht, verzeild was geraakt, op te lossen; zelf weigerde hij dit als parallelle diplomatie te beschouwen, maar dat was het de facto natuurlijk wel, zoals zijn vertrouwelijk overleg vooraf met De Gucht suggereert. Nog steeds met de ambitie de relaties tussen beide landen te verbeteren, leidde Herman De Croo van 27 november tot 6 december 2015 topontmoetingen met ministers van de Congolese regering en met de voorzitters van het Congolese Parlement en de Congolese Senaat. In juli 2016 had hij op minder dan 8 dagen tijd 47 ontmoetingen in Congo met de eerste minister en de Kamervoorzitter, maar tevens met vele oppositieleiders, zoals Etienne Tshisekedi, met vertegenwoordigers van kerken, middenveld, aannemers, en sociale geledingen.

Het betekenisvolle diplomatieke optreden van De Croo in Afrika kreeg een wetenschappelijke onderbouw door de oprichting, na een suggestie ter zake van koning Albert, in 2007 van E-CA (Belgisch Referentiecentrum voor de Expertise over Centraal-Afrika) / CRE-AC (Centre belge de référence pour l'expertise sur l'Afrique Centrale), waarvan De Croo vanaf 2007 voorzitter is. E-CA/CRE-AC is een expertisecentrum dat tot doel heeft projecten te ondersteunen in het gebied van de Grote Meren. Het organiseert de *Dialogen van de Rotonde*, rondetafels waar informatie wordt uitgewisseld over alle denkbare sectoren in Congo: mijnbouw, hydrocarbures, veiligheid, politieke en maatschappelijke structuren en ontwikkelingssamenwerking. Jaarlijks worden ook de rapporten *Conjonctures Congolaises* uitgegeven. Als voorzitter overlegt De Croo zeer regelmatig met de diverse actoren, geïnteresseerd in Centraal-Afrika en in het bijzonder in de Democratische Republiek Congo. E-CA/CRE-AC wil een katalysator zijn voor het behoud en de verdere ontwikkeling van de kennis over Centraal-Afrika. Het centrum brengt regelmatig overheid, academici, de private sector én ngo's samen. Het publiceerde ook recentelijk een belangrijk boek over de DRC, *Réforme au Congo. Attentes et désillusions*.

Ik wil iets dieper ingaan op de 28e reis van Herman De Croo naar de Democratische Republiek Congo van 7 tot 12 maart 2011. Hij maakte gebruik van het parlementair krokusreces. Zijn agenda ter plaatse was overvol met contacten met Congolese personaliteiten, diverse ministers, parlementsleden en vertegenwoordigers uit de sociale, wetenschappelijke en zakenwereld. Hij spreekt onder meer op de universiteit van Kinshasa, bezoekt de Belgische school en voert het woord voor 'la Fédération des Entreprises du Congo'. Hij reikt

de voorzitter van de Fédération, tevens voorzitter van Gécamines, Albert Yuma, een hoge Belgische onderscheiding uit. ‘Het is nu meer dan vijf jaar geleden dat ik de laatste keer in de DR Congo-Kinshasa was’, zei Herman De Croo toen. ‘Ik trek er vooral naartoe om te luisteren en te zien. Mijn reis is heel goed voorbereid en in Congo wordt het nu een pre-electoraal boeiende periode, ook in het licht van de toestand in meerdere buurlanden rondom Congo-Kinshasa.’ In april 2013 trok hij alweer naar Congo. Hij had in de hoofdstad Kinshasa een onderhoud met de gouverneur van de Nationale Bank van Congo, Jean-Claude Masangu-Mulongu, en de voorzitter van de Federatie van de Congolese werkgevers, Albert Yuma. In Lubumbashi, hoofdstad van de welvarende mijnprovincie Katanga, bezocht hij de gouverneur Moïse Katumbi, net zoals een aantal ontwikkelingsprojecten.

Herman De Croo is sinds jaar en dag bevriend met heel wat Congolese politici, voor wie hij een soort biechtvader is. Hij kan bogen op een breed netwerk van trouwe vriendschappen, die meestal teruggaan tot zijn ULB-tijd. Hij had er, sinds 1956, de latere Congolese minister van Buitenlandse Zaken, Justin Bomboko, als medestudent, de eerste Congolese alumnus van de ULB. Bomboko werd voorzitter van de Cercle du Libre Examen aan de ULB en De Croo was toen erevoorzitter van de Étudiants Congolais de l’ULB. In koude winterse dagen heeft De Croo hem nog zijn warme jas cadeau gedaan. De Croo is zijn vriend voor het leven gebleven. Hij heeft Bomboko, veel later, nogmaals gered toen die in politieke moeilijkheden zat in Congo. De Croo sprak als eerste in de Brusselse Sint Michiels-kathedraal op Bomboko’s rouwplechtigheid in april 2014. Uit de ULB-tijd als assistent van Ganshof van der Meersch, stamt zijn vriendschap met Kengo Wa Dondo. Die was in feite de zoon van een naar België uitgeweken Pools-Joodse arts, en werd doctor in de rechten aan de ULB in 1968. Nadien werd hij herhaaldelijk minister onder Mobutu, en is nog steeds, sinds 2006, voorzitter van de Congolese Senaat.

De Croo geeft echt om Congo. De Belgische liberalen zijn steeds voorstander geweest van ‘het behoud van de geprivilegieerde relaties’. In 1982, toen het nog maar eens niet zo best ging met Congo, pleitte De Croo tijdens een bijeenkomst met het VBO voor ‘economische samenwerking tussen België en Zaïre en voor synergiën tussen de overheid en de privé’. Dat De Croo zich als een vriend van de Congolezen beschouwt, is geen geheim. De Belgische oud-minister was een graag geziene gast bij de hofhouding van de voormalige dictator Mobutu. Tegelijk brengt zijn netwerk hem wel tot in Mobutu’s privéresidentie. ‘We bevonden ons in de Koude Oorlog en Mobutu leunde sterk bij het Westen aan. Ik had geen vriendschappelijke relatie met de man, maar ik was bereid om met iedereen te praten.’ De Croo is stellig over het feit dat hij steeds afstand wist te bewaren, en dat Mobutu nooit gepoogd heeft hem te corrumperen. Toen in 1990 echter bleek dat Mobutu niet wilde democratiseren, hield Herman De Croo het voor bekeken. Zeven jaar lang – tot de val van de dictator – komt hij niet meer in Congo. Dankzij zijn goede relaties met Congolese

connecties, was De Croo in 1993 goed geplaatst en geïnformeerd om de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, Willy Claes, te tippen over de al te grote risico's om Belgische para's in te zetten in Kinshasa.

Herman De Croo leunt ook dicht aan bij de in Congo actieve zakenwereld. Sinds 1980 is hij onafhankelijk lid, en thans ondervoorzitter van de raad van bestuur van de NV Texaf, geregistreerd in Brussel. Uit principe is hij geen aandeelhouder, wel juridisch adviseur, en nam hij ontslag uit de bestuursraad telkens hij minister was. Texaf is een investeringsmaatschappij, binnen de groep Cobepa, die genoteerd is op Euronext en die actief is in industrie, vastgoed en landbouw in de Democratische Republiek Congo (DRC). Ze werd opgericht in 1925 door een textielfabrikant uit Ronse, Valère Lecluse, die naar Congo trok voor de oprichting van een katoenbedrijf. In latere jaren verwierf Texaf elektriciteitscentrales, olieslagerijen en rivierboten. Het bedrijf speelde een belangrijke economische rol in het herstel van Congo door nieuwe investeringsprojecten te lanceren. Het is echter ook sociaal verdienstelijk door tal van ontwikkelingsprojecten in de DRC te steunen. In de zeer geïsoleerde streek Sankuru, verstoken van elektriciteit en stromend water, heeft Texaf in zijn gebouwen scholen opgericht, naast terreinen voor experimentele culturen. Het hielp met de heroprichting van plantages in de dorpen van Lodja, en realiseerde een significante verbetering van de levenskwaliteit in de door oorlogen geteisterde regio. Het bewerkstelligde via de stichting Chirpa een verbetering van de gezondheidszorg in de DRC, en van de opvang van kinderen. Het project Comequi werd opgericht om in Kivu fondsen samen te brengen om de dorpsbewoners in staat te stellen zelf duurzame ontwikkelingsprojecten op te zetten, met name via koffieplantages.

De fascinatie van De Croo voor Congo vertoont vele gezichten: België moet Congo steunen uit altruïsme, maar ook uit egoïsme en welbegrepen eigenbelang. 'België is het sleutelgat waardoor de hele wereld naar Congo kijkt.'⁸⁹

De banden met het vorstenhuis

De goede banden van Herman De Croo met het vorstenhuis gaan terug tot de periode van zijn opeenvolgende ministerschappen. Het begon al toen hij minister van Nationale Opvoeding was (1974-1977), en hij koning Boudewijn, uiteraard in het perspectief van de troonopvolging, de raad gaf zijn neefjes naar het Nederlandstalig middelbaar onderwijs te sturen, met name de West-Vlaamse abdijschool van Loppem. Op het kasteel Belvédère ging de minister toen de meertaligheid van de prinsen bepleiten. De betrokkenheid van de minister ging vrij ver: bij herhaling bracht hij, samen met de Grootmaarschalk, bezoekjes aan de school om de spijbelende prinses, Filip en Laurent, tot de orde te roepen.

⁸⁹ Herman De Croo, *De Croo met twee nullen*, p. 200.

Herman De Croo stond veelvuldig in contact met diverse leden van het Belgisch vorstenhuis, vooral vanaf 1977 toen hij voorzitter werd van de Stichting Prinses Marie-Christine, en vanaf 1987 toen hij voorzitter werd van de Cardiologische Stichting Prinses Liliane. Dit bracht hem geregeld op het kasteel van Argenteuil bij de prinses, en bij koning Leopold III. Met deze laatste had hij het, naar eigen getuigenis, nooit over politieke onderwerpen.

De tweede golf van dichte connecties houdt verband met het ministerschap van Buitenlandse Handel (1985-1988). In deze functie ondernam De Croo talrijke buitenlandse handelsreizen, waaraan Albert, toen nog prins van Luik, bijna altijd deelnam. De aanwezigheid van de prins was de gouden sleutel die vele deuren opende, ten gunste van het imago van het land, zijn cultuur en zijn economie. De prins en de minister hebben toen een goede relatie opgebouwd. Tijdens hun gemeenschappelijke lange reizen maakte de prins telkens een avond vrij voor een tête-à-tête-diner, waarbij niet de dagelijkse politiek aan de orde was, wel de grote lijnen van de internationale relaties, en de rol van België hierin. De Croo noemde hem 'een man die de wereld kent', aanzienlijk meer *easy going* dan zijn broer Boudewijn, met wie De Croo het veel minder zag zitten. Prins Albert aarzelde niet grapjes te maken met De Croo in de taal van Vondel. Dat hoeft niet te verbazen, vermits ze eenzelfde type van humor en bonhomie cultiveren, eenzelfde *franc-parler*, ze allebei dol zijn op bruine bieren uit het Oudenaardse, en hun opvattingen over de aangename dingen des levens dicht bij elkaar lijken te liggen. Ze zijn, naast veel andere items, beiden gefascineerd door kwaliteitsvolle auto's.

Die gemeenschappelijke diapason is ook na dat ministerschap overeind gebleven, vooral nadat Albert in 1993 koning geworden is. Ze zagen elkaar regelmatig, maar nimmer voor zaken van *politique politicienne*. Ze mogen elkaar gewoonweg. De Croo heeft de positie van de monarch steeds verdedigd, telkens diens verzoeken aanleiding gaven tot negatieve reacties, zoals in 1999, toen kritiek kwam op de dotatie van prinses Astrid, en opnieuw in verband met de omvang van de koninklijke dotaties in 2013. De Croo argumenteerde dat een republiek het land nog meer zou kosten, los van de problemen met de politieke stabiliteit en de communautaire evenwichten.

Toen in april 2012 parlementsleden de discussie openden over het aanpassen van artikel 109 in de grondwet, het artikel dat bepaalt dat de koning wetten afkondigt en ondertekent, en over het overdragen van die bevoegdheid aan de parlementsvoorzitter, verklaarde Herman De Croo dat hij niet gekant was tegen een debat ter zake. Daarbij wilde hij incidenten vermijden zoals dat van 1990 toen koning Boudewijn uit 'gewetensnood' weigerde de abortuswet te ondertekenen en tijdelijk uit zijn functie ontheven werd. Hij opteerde er wel voor een 'rustig' politiek moment uit te kiezen voor deze discussie.

Het blijft bijzonder eigenaardig dat De Croo, ondanks deze excellente connecties, slechts in juni 1998 tot minister van staat benoemd werd, ondanks zijn statuut van 30 jaar parlementslid, ministerschappen en partijvoorzitterschap. Externe getuigen vermoeden dat zijn voorzitterschap van de Cardiologische Stichting Prinses Liliane daarbij een rol speelde. Zelf bleef De Croo zeer discreet over de kwestie. Hij was zeker ontgoocheld, maar niet verbitterd, enkel berustend. Over zijn gesprekken met de koning(en), het *colloque singulier*, was hij nooit geneigd om ook maar één woord te onthullen, en dat zal wel zo blijven in zijn memoires.

Le charme discret de la bourgeoisie

Zoals elke succesvolle burger in dit land, is ook Herman De Croo in staat met volle teugen te genieten van de discrete charmes van het leven. Hij neemt dan wel, naar eigen getuigenis, vrijwel nooit een dag vakantie, maar hij kan elke dag als ware Bourgondiër, met echtgenote, kinderen en kleinkinderen, genieten van een excellent glas wijn aan de dis van zijn Brakelse woonst, die me steeds doet denken aan de zeer gezellige huizen op het Amerikaanse platteland in het zuiden van de Verenigde Staten, met hun eindeloze tuin, en hun onmetelijk terras waar het heerlijk tafelen is op mooie dagen.

Herman De Croo is altijd een grote fan geweest van snelle auto's. Herman De Croo is verslaafd aan auto's. Hij laat zich, om kostbare tijd te sparen, meestal rijden. Maar hij is een vaste gast op het jaarlijks autosalon, en hij is actief in alle verenigingen die met auto's te maken hebben, in eerste instantie in het door hem in 1984 gestichte Wereldautomobielcentrum (*Autoworld*), waar hij nu al dertig jaar voorzitter is van de raad van bestuur. Dat zeer succesvolle, 365 dagen per jaar geopende, en volkomen zelfbedruipende *Veteran Car Museum*, een der mooiste in Europa, bevat de befaamde vintage auto's van de collectie Mahy. Het is gehuisvest in het door Leopold II aangelegde Brusselse Jubelpark, in een mooi pand, vanaf 1880 gebouwd door architect Gédéon Bordiau, met het oog op de toenmalige wereldtentoonstelling.

Herman De Croo is niet minder geboeid door snelle vliegtuigen. Zijn internationale reputatie is groot, zoals zijn eervolle opname in de Hall of Fame in het Space and Air Museum te Washington, en zijn verkiezing als enige niet-Amerikaan tot *Aviation Man* in de Verenigde Staten.

CONCLUSIES

Herman De Croo is, voor wie hem slechts oppervlakkig kent, een vat vol tegenstrijdigheden en paradoxen. Voor de lezer van deze biografie is inmiddels een en ander hopelijk minder

onwaarschijnlijk geworden. Deze workaholic neemt nooit vakantie, maar als levensgenieter duikt hij vrijwel dagelijks in zijn wijnkelder van 5.000 heerlijke flessen, en verstaat hij perfect de kunst om ze subtiel te savouren. Als hij een debat of huldezitting inleidt of afrondt, improviseert hij erop los, verliest zonder scrupule en nonchalant zijn draad, maar als minister was hij een perfect gedisciplineerde dossiervreter en controlefreak.

Herman De Croo is de zelfverzekerdheid zelve, maar hij kan eindeloos luisteren als geen ander; hij speelt dagelijks schaak met tientallen medespelers en tegenspelers, maar ooit taxeerde iemand hem als 'een denktank op zijn eentje'. Hij is een onvermoeibare optimist, die gelooft in de maakbaarheid en de verbeterbaarheid van het individu. Bij het verschijnen van zijn boek *De wereld volgens Herman De Croo* in 1999, loofde gelegenheidsinleider premier Verhofstadt de 'milde commentaren van een insider', 'de verdediger van de parlementaire democratie', 'de ode aan het liberalisme', 'het onverbeterlijk optimisme', 'de milde ironie en het zachte anarchisme'. Karel De Gucht: 'Hij is niet de man die hard op tafel klopt. Zó zal het gebeuren, hoor je hem nooit zeggen. Hij laat een gedachte op zeer ingenieuze wijze 'ingang' vinden. Herman is de man van het dodelijke understatement.' Frits Bolkestein: 'Liberalisme is meer houding dan inhoud bij De Croo.' Op een onbewaakt ogenblik geeft Herman De Croo toe dat hij wel eens 'le faux Candide' speelde.

Een aantal paradoxen behoren allicht tot de categorie van de slimme tactiek. Vrijwel niemand twijfelt eraan dat hij een van de best geïnformeerde politici van het land is. Hij demonstreerde dat met de Baudrin-affaire in 1973, de swap-kwestie in 1997. Hij neemt notities over alle problemen die gesprekspartners op tafel leggen tijdens zijn dienstbetoon, en klasseert die in een perfect archief. Hij nam notities van alle dialogen en beslissingen tijdens de kabinetsraden, hoezeer de koning hem daarvoor ook op de vingers tikte. Tijdens interviews met journalisten over welk probleem dan ook, legt hij steevast een suggestie van een oplossing op tafel, maar relativeert die uitweg meteen, alsof hij twijfelt aan wat hij net zei, met zijn klassieke tussenzin: 'Niemand weet het.' In werkelijkheid kent hij het antwoord maar al te goed, maar vertikt hij het om het achterste van zijn tong te laten zien.

De grootste paradox, naar mijn aanvoelen, is die tussen het aan Herman De Croo toegeschreven karikaturale imago van ouderwetse krokodil die rondzwemt in de vijver van de oude politieke cultuur, en zijn reële maar vaak niet opgemerkte of uit het oog verloren intellectuele flexibiliteit. Dankzij deze creativiteit zag hij vroeger nieuwe wegen en kansen dan vele politieke confraters, had hij te vroeg gelijk, en kreeg hij dus niet meteen gelijk, zoals het bedenken, reeds in 1973, van de formule 'De partij van de burger' als slogan voor de liberalen, zijn pleidooi voor een paarse coalitie (in 1988), het valoriseren van de ombudsmannen binnen de parlementaire democratische structuren (1999), de nood aan vaste camera's en een digitaal platform binnen de muren van het parlement (2001), zijn voorstel voor het koppelen van economische steun in Afrika aan het armoedeprobleem

en het vluchtelingenprobleem (2007-2008). Als minister van Onderwijs in 1974-1977 pleitte De Croo voor het invoeren in het laatste jaar van het middelbaar onderwijs van lessen met kritische lectuur van kranten over actualiteit; pas in 2002 werd dit werkelijkheid in Franstalig België. De titels van drie van zijn publicaties uit de jaren 1990 weerspiegelen de essentie van zijn attitudes: *Liberalisme: a way of thinking*; *Liberalisme: a way of living*; *Liberalisering, een antwoord op het grote ongenoegen*.

Een niet minder merkwaardige paradox is het schijnbaar tegenstrijdig contrast tussen zijn emotionele en oprechte gehechtheid aan het kleine stukje zuidelijk Oost-Vlaanderen en zijn ongebreidelde kosmopolitische honger. Onverklaarbaar is deze tegenstelling toch niet. In beide situaties is Herman De Croo gefascineerd door indringende gesprekken met medemensen en heeft hij een grenzeloze behoefte om de wereld en de wereldpolitiek te begrijpen doorheen zijn ontelbare gesprekken met politiek significante gesprekspartners. Hij had betekenisvolle contacten in zijn studententijd met Congolezen als Lumumba, Bomboko en Mobutu. Hij maakte de Anjerrevolutie mee in Lissabon in 1974, en voerde er indringende gesprekken met Jonas Savimbi, leider van de anticommunistische beweging Unita, die jarenlang de opponent is geweest van de marxistische president van Angola, José Eduardo dos Santos, met wie Savimbi in 1991 een vredesakkoord heeft bereikt. Ook in de Verenigde Staten wisselde Herman, in vrij toevallige ontmoetingen, van gedachten met beroemdheden als Robert Kennedy en Henry Kissinger.

Herman De Croo was vaak voor op zijn tijd, maar kon wonderwel altijd zijn moment afwachten. 'Ik ben zeer ongeduldig, maar ik heb tijd', zucht hij in 2005, wanneer hij een hernia-operatie moet ondergaan, en hij als parlamentsvoorzitter, tegen het advies van zijn arts in, 350 handtekeningen per dag blijft zetten. Onverbeterlijk, onuitwisselbaar, onvervangbaar.